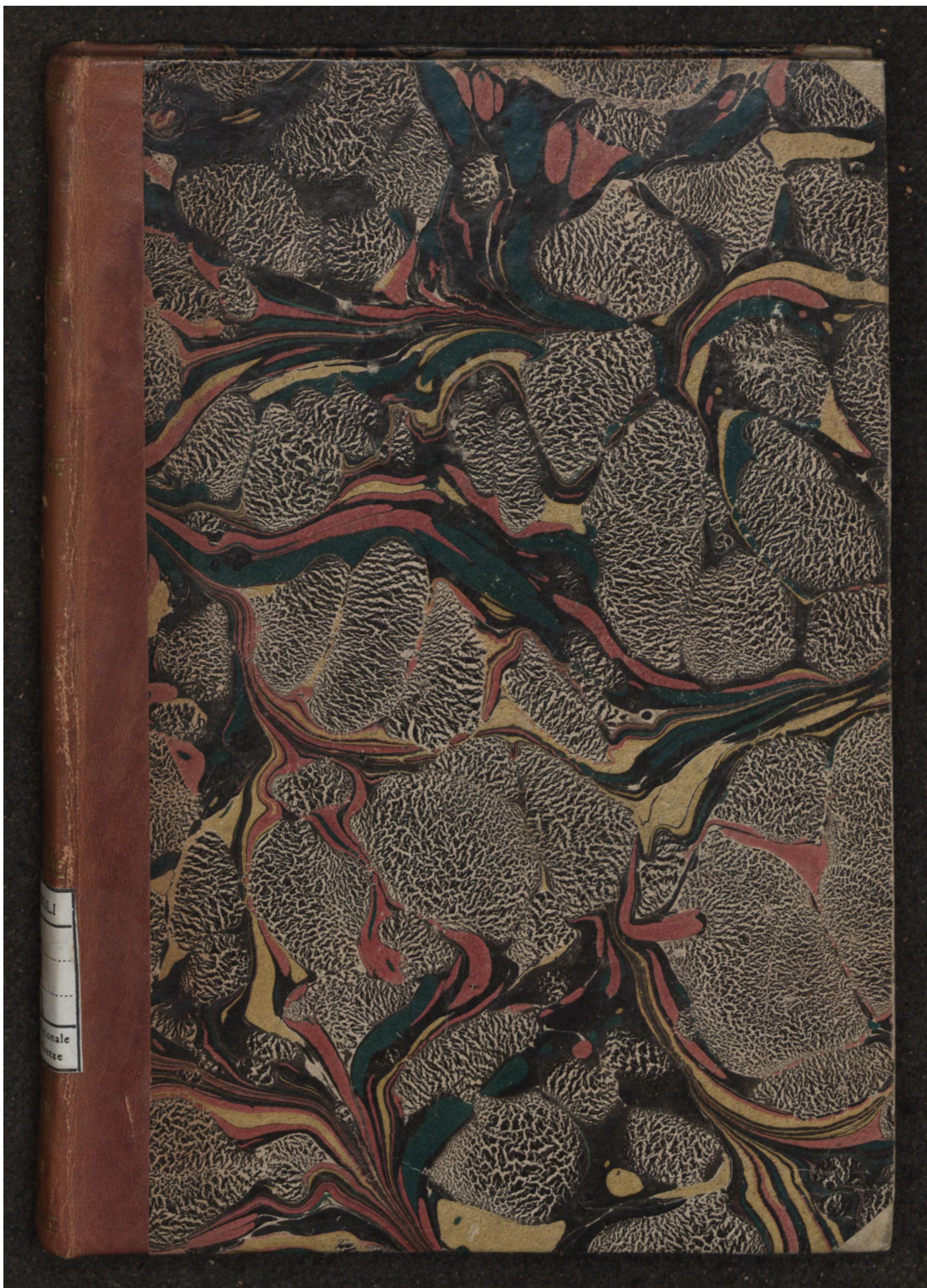
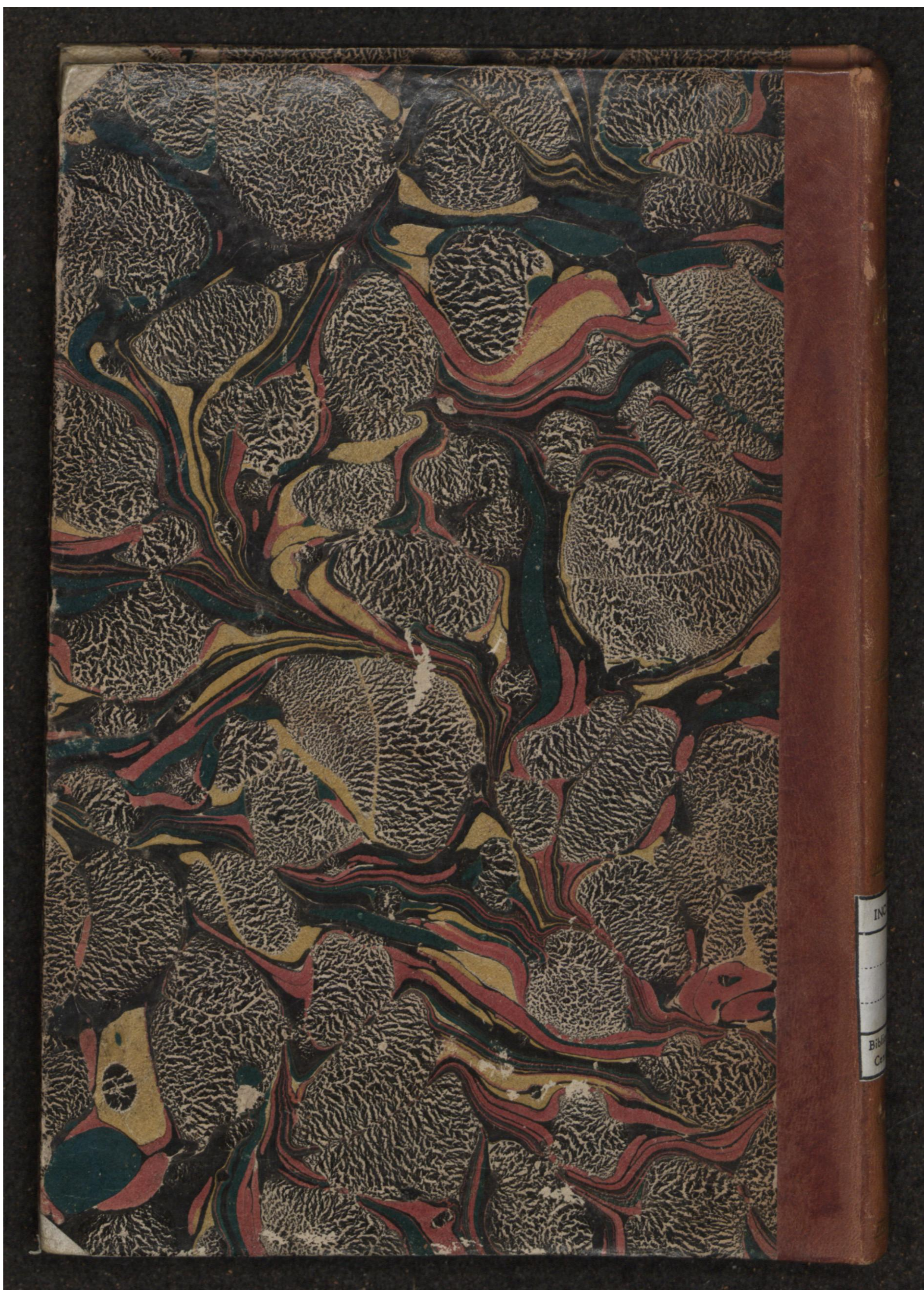

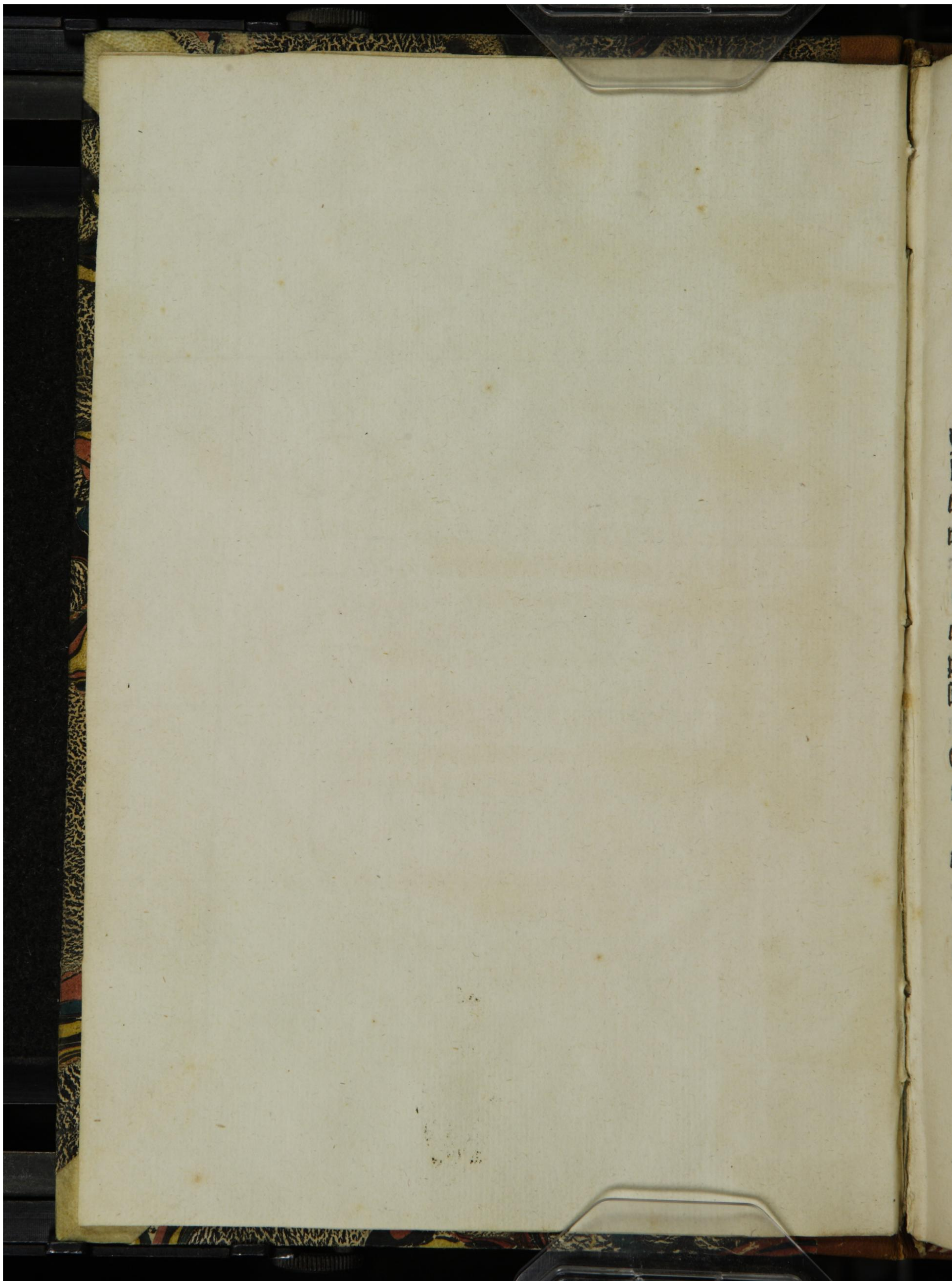

VII
FR. IOAN
VITERB.
IN
APOCAL
105
INCUNABULI
L
6
13
Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze
GENUAE
1480

Glosa sup̄ Apocalipsim de statu eccl'ie Ab an
no salutis p̄nti sc3 M cccc lxxxi vsq3 ad finem
mūdi Et de preclaro ⁊ gl'osissiō triūpho xp̄ia
noꝝ i Turcos ⁊ Maumethos. quoꝝ secta ⁊ Im
piū breuiter icipiet deficere ex fūdamētis Jo
hānis in Apocalipsi. ⁊ ex sensu lr̄ali eiusdem
aptissimo: cū cōsonātia ex Judicijs astroꝝ

Conclusio prohemij

Necessaria est. ⁊ ad btitudinem fidei oportūa
sācte apocalipsis lectio. ne xp̄iani scādalisent
tp̄e flagelloꝝ ab infidelib9. qm̄ illa p̄ordina-
nauit deus ad emendacionen heresum

Cōclusio secūdi tractat9

Quod alij doctores exposuerūt ad lrā3 apo-
calipsis prima xv. capl'a de statu ecclesie a tē
pore sancti Johannis vsq3 ad captiuitatē cō-
stantinopolitanam exclusiue

Cōclusio questionis magne

Quod verus anticristus. est pseudo pp̄heta
maumeth et bestia est secta eius. et q̄ omnia
que dicuntur de anticristo vero. complentur
in eo et quidem verissime

In secūdo tractatu cōclusio xvi ca
pituli Apocalipsis

Quod pp̄ter scismata ab obediēcia Romani
pontificis. et pp̄ter hereses. flagellanda erat

1

vniuersa ecclesia a pseudo pppheta maumeth que erat in arabia·affrica·libia·numidia·ys-pania·palestina · et vniuersa asia

Cōclusio xvij ca· apocalipsis

Quod impium cōstātinopolitanū cū prima medietate europe·erat flagellādū ab ātixpo maumetho sub septē turcorum regibus · ob rebellionem a romana ecclesia·et hereses

Cōclusio xviij· cap·apocalipsis

Quod flagellata omni ecclesia non subiecta petro per flagella bestie saracenice instituet a sancto romano pontifice imperator constā tinopolitanus· qui mari et terra exercitu or dinato recuperabit constantinopolim et a-syam minorem et vsqꝫ egiptū exclusiue

Conclusio·xix cap

Qd̄ habito pmo vniuersali triūpho pōtifex ꝛ ipator oriētis reuocabit oīs ecclesias scis-maticas ꝛ reuniet·cū institutiōe festi nupcia rum agni·et ꝙ inuadent omnes cristiani ara biam et dispergent ossa maumeth·et ibi capi entur et trucidabuntur omnis potencia · et nobilitas saracenorum· exceptis quibusdā p fugis ad extremas ptes vrbis ꝛ recuperabūt cristiani affricā ꝛ asyam maiorē ꝛ fere vrbē v niuersū·in hac scda victoria vniuersaliqꝫ triū pho ꝛ qd̄ tpalis monarchia debetur xpo

Cõclusio · xx · capituli apocalipsis

Quod xpiani monarchia post hãc scdam vniuersalem victoriã et triũphũ impabit pacifice mille annis post quos incipiet iterũ bestia maumethana surgere et post ãnos · ccc · xxxiij cũ dimidio coadunabũt[2] in exercitũ maximũ et per tres ãnos cũ dimidio pugnabũt victoriose cõtra xpianos : quem exercitũ dñs ihũs miraculose destruet circa monten oliueti · p9 cuius occisum intrabit ad fidẽ plenitudo gẽcium et omnis israhel saluus fiet · eritq3 ois mundus vnum ouile et vnus pastor · in quo reprehenduntur · qui lactancium accusant

Cõclusio · xxi · capituli apocalipsis

Quod facies primi celi et terre siue preterite ecclesie et imperij xpiani abibit · ꝛ nõ erit sub figura quatuor animalium · et vinginti quatuor seniorum et huiusmodi precedencium dispositionũ · sed erit celum nouum et terra noua sub forma ciuitatis sãcte ihrl̃m ꝛ tabernaculi dei · et sub forma xij portarum · et xij lapidum preciosorum : et xij margaritarum et sub forma diei non egentis templo · et sole ac lucernis

Cõclusio xxij capittuli apocalipsis

Qđ mores illi9 etatis erũt bñ instituti ad sãc

te viuendū· et reducēdum fere ad mores qui fuissent in statu innocencie et q̄ desiderabūt dissolui et esse cum xp̄o· ⁊ epilogatio· et cōclusio totius huius sancte prophecie

De iudicio astronomico prima cōclusio

Qđ dei sūmi ꝓuidēcia de cursu cōmuni regit hūc mūdū iferiorē p̄ supiores latiōes celestes

Conclusio secunda

Quod optimi dei prouidencia· regit dictas laciones celestes· et omnē visibilem creaturā per angelicam et inuisibilem creaturam

Conclusio tercia

Quod non est contrariū fidei dicere· deū punire homines fame peste flagellis infidelium p̄ influxum naturalem stellarum et execucionem communis legis angelorum

Conclusio quarta

Quod licet pontificium ⁊ imperium xp̄ianū specialiter spiritu sācto regatur tamen peccatis exigentibus nostris· relinquitur malis influencijs celestibus

Conclusio quinta

Qđ iussu creatoris signoꝝ zodiaci· leonis signū h̄z mouē· et influē sup̄ xp̄ianos et thurcos

Conclusio sexta

Quod primi quindecim gradꝰ leonis deseruiunt thurcis· alij vero deseruiunt christianis

potissime apulis·siculis·vngaris·ytalis·gallis · et reliquis francie regionibus

Conclusio septima

Quod cuiuslibet signi circulacio ac influxus maximus perseuerat annis mille

Conclusio octaua

Quod cuiuslibet signi celestis orbis magnus· dominatur ānis tot·quot sunt gradus celi· videlicet trecētis et sexaginta · cuius medietas est centum octoginta annorum

Conclusio nona

Quod āno salutis M cccc lxxi·quo hoc iudicium editum fuit·orbis magnus · iā peruenit ad finem leonis pro prima medietate·et quod anno salutis millesimo quatuorcentesimo octuagesimo · complebitur influxus prime medietatis leonis pro thurcis · et inchoabit secunda medietas pro christianis

Conclusio decima

Quod anno salutis M cccc octuagesimo·inchoabit depssio impij thurcorum· et fauor paulatim cristianorum consurget et electo orientis imperatore ex improuiso augebitur

Explicíunt capitula huius edicionis Magistri Johānis viterbiensis ordinis predicatorū· de futuris xpianorū triumphis contra thurcos·et maumethanos oīs

Ad beatissimum papam sixtum · et reges ac senatus cristianos de futuris cristianorum triumphis in saracenos Epistola magistri io hannis viterbiensis · incipit

Beatissimo pape sixto quarto et cristianissimis regibus francie yspanie Sicilie citra farum Ungarie · et Senatui preclarissimo · genuensi · Frater iohannes nannis viter biensis ordinis predicatorum · theologorum minimus · perpetuam pacem et victoriam in hostes optat Circiter nonas aprilis tractatum & lucubratiunculam misi quam de futuro cristianorum triumpho a deo xpianis de proximo repromisso edidi Sed hucusque vt accepi · nescio cuius negligencia sit · aut obliuioni tradita · aut occultata Et quoniam a compluribus copia petitur · idcirco iterum et copiam mitto et editionem · Me vestre celsitudini recommendo

Explicit Epistola Incipit prohemium in totam edicionem sequentem

Beatus qui legit et qui audit verba prophecie huius et seruat ea que in ea scripta sunt Tempus enim prope est] Hec ait iohannes euangelista · tam in ex

ordlo hui9 prophecie sanctissime de statib9 ec
clesie q̄p eciam in fine. cuius lrāli expositioni
operā dedimus cōpletā xp̄o suggerente ac il
lumināte hoꝝ verboꝝ sacroꝝ cā est. qm̄ si xp̄i
anus attendit verba pphecie huius apocalip
sis. nō scādalisabitur tpe psecucionū ꝛ deuas
tacionis ecclesie nec in mente sua dicet Turci
et saraceni. et maumetiste psperantur cōtra
xp̄m ergo xp̄i ecclesia vana est ꝛ fides ei9 defi
ciet. Et ppter hoc mlti xp̄ianoꝛū scādalisa
ti. nō integre credūt. et compluresabnegāt
fidem Qui autem diligenter attendit ea que
i hac sācta pphetica apocalipsi scripta sūt
non scandalisatur. sed dicit Jlla est vera fides
que certitudine euidencie clarissime cernitur
compleri. q̄ sancti pphete xp̄i p̄dixerunt Est
igitur cristiana fides sola verissima. que cla
ra noticia experitur fere completa esse omni
a. que in apocalipsi siue hac sancta pphecia
euangeliste iohannis. predicta sunt [a ihesu
cristo. qui est testis fidelis] Cernim9
enim in primo statu ecclesie sub septem sigil
lis completas fuisse septem maximas psecu
tiones. quib9 infinitus numerus martiꝛ xp̄i
iugulatus ē Nouim9 cōpletas esse tubas sep
tē heresū. quib9 oēs ecclesie affrice asye et gre
cie desiuerēt ab obediēcia romani pōtificis Ju

ce clarius constat ortū bestie maumeth ⁊ sep
tem fialas ire dei cōpletas· aut fere termina
tas quib⁹ castigauit deus scismaticas ⁊ here
ticas ecclesias Ergo quod parū superest pro·
phecie cōplebitur· vt castigato vniuersali he
resis scismate iterū monarchia xp̄i cōsurgat
⁊ in vniuerso orbe fiat vnū ouile ⁊ vn⁹ pastor
Vnū fidelis omnis ·hoc facit in semetipso ar·
gumentum· Btūs ē inquit xp̄s·qui non fue·
rit scādalizatus in me Sed qui legit pp̄ho · et
populus qui fideliter audit secreta hui⁹ pro·
phecie · nō scādalizatur in cristū quē videt or
dinasse a principio huiusmodi flagella ad sa
nandas ecclesias hereticas et scismaticas nō
ad destruendā catholicā ecclesiam [Igitur be
atus est qui audit verba prophecie huius · et
seruat ea q̄ in ea scripta sunt]Ex quibus ver
bis scī iohānis liquet q̄nta solicitudiē docto
res vigilare debent ac vacare litterali sensui
et ip̄m p̄dicare xp̄ianis ne his castigacionib⁹
scādalizentur et negent fidem xp̄i·qui de pro
pinquo pollicetur tā preclarum triūphuz in
thurcos ⁊ maumethanos oēs vt exponemus
infra·ab illo loco in quo maiores nostri sensū
littere dimiserunt Totam igitur hāc nostrā
edicionem·trifariam diuidemus Primo qui
dem percurremus breuissime · qui ante nos

exposuerunt theologi de apocalipsi · usque ad eorū tempora cū hac questione an maumeth sit verus antixpūs Secundo subinferemus bre uiter tempora · que nobis exponenda relique runt a captiuitate cōstatinopolitana usque ad finem seculi Tercio replicabimus breuissime tractatum de imperio thurcorū · quem ferme ante hos nouem ānos genue populo in eccle sia sancti dominici legi · et ad dominum nico laum olim theanensem cardinalem dedi

Explicit prephacio

Incipit primus tractatus cuius primū ca pitulum est · quid āte nos theologi ad litterā de apocalipsi exposuerunt · et quid exponen dum posteris reliquerunt

Magister Raymundus martini ordis predicatorum et magister Nicolaus de lira ordinis minorum · ac complu res alij qui litteralem expositionem sequun tur · ita apocalipsim totam breuiter expla nant Aiunt eīm in primis · iohannem ad lrāz prophetasse de statibus ecclesie Et primo qui dem ac secundo et tercio capitulis admonet angelos siue epōs sui patriarchatus asyani · quibꝰ specialiter scribit hanc apocalipsim et

clesie cristianorum Sed quarto quinto ac sex
to capitulis · statum ecclesie describit talem
Celum primo sibi dicit apertum fuisse · quod
ecclesiam cristi in hoc mundo significat · sicut
accipit cristus celum · mathei quinto cum ait
Qui soluerit vnum de mandatis istis mini-
mis et docuerit sic homines · minimus voca
bitur in regno celorum · Hoc enim loco secun
dum doctores · celum accipitur p ecclesia pñ
te In medio huius ecclesie est posita sedes sãc
ta romana ecclesia · caput omnium ecclesiaꝝ
in qua residet agnus et eius vicarius põtifex
maximus · Hanc circunstant immediate qua-
tuor animalia · que significant quatuor pa-
triarchatus immediate sequentes romanam
ecclesiam videlicet · ierosolomitanum · anthi
ocenum · alexandrinum · ephesinum · Vigin
tiq̃tuor ãt seniores · sunt vingitiquatuor suf
fraganei horum patriarchatuum Nam licet
sint plures episcopi · tñ ordinarij maxĩ suffra
ganei erant sex archiepiscopi sub quolibet pa
triarchatu Quorum exempla si requirantur
duo ponemus · Primo est de anthioceno ·
Nam antiochie residebat patriarcha sub quo
erãt hij potissimi sex archiepiscopi scilicet me
sopotanius · niniuitanus · babilonicus · assi
rius · parthus · et medus Aliud exemplum

est in hoc libro patriarchatu sancti Johānis
euāgeliste in asia · quia ipse patriarcha reside
bat ephesi sub quo erant illi sex nobilissimi ar
chiepiscopi omnibus alijs eminenciores quo
rū tm̄ ecclesias in hac pphecia nominat sanc
tus euangelista scz · smirnam pgamum thia-
tiram · sardum · philadelphiam · et laodiciam
Similiter dicendum est de iherosolomitano
et alexandrino · quia licet sub eis essent innu
mere ecclesie et epi · tamen solum sex erāt po
tissimi et ordinarij Et ita in celo vniuersa
lis ecclesie circumsident romanam ecclesiam
quatuor animalia · et vigintiquatoor senio
res In hoc vniuersali celo ecclesie ē liber clau
sus · qui est diuina preordinacio de futuro sta
tu ecclesie quem solus agnus aperit ac reue-
lat suo caro sancto Johāni Et primo aperuit
ei seprem sigilla secreta · in quibus significa-
bantur septem precipue persecucōs martirū
ante constantinum imperatorem Hec igitur
sunt explanata ab eis ad lrām in primis sex
capitulis Deinde asserunt in septimo capitu
lo fuisse predicatum cōstantinū hñtez signū
dei viui · qui inhibuit quatuor romanis pri-
cipib9 qbus datum erat nocere ecclesie ne de-
inceps nocerēt xpianis vt narrat ecclesiastica
historia · ꝛ ea q̄ d cōstātino ꝑ vita subq̄ ꝙpluri

mi iudeorū · et infinit9 numer9 gencium ad fidē xpi venit A septimo aūt capitulo exclusiue vs qz ad quartumdecimū inducūt² septē angeli cū septē tubis cōpletis · quas aiunt significare septem precipuas hereses · et discidia ab obediencia romani pontificis · vsqz ad ortū bestie maumeth Duo vero capitula seq̄ncia ponūt septē plagas vltimas sacrosancte eccle · quas ei bestia maumeth intulit vsqz ad captiuitatē cōstātinopolitanam exclusiue Quā qr nō viderunt · sensum lrālem dimiserunt · et secuti sunt misticū dicentes De hijs q̄ in seq̄ntibus capitulis futura sunt finim9 · qr nō sum9 prophete nez filij pphete Sed hoꝝ dictū miram² qr ex p̄terita euidencia · et vocabulis iā in precedentib9 explanatis · firmā habe9 exposiciōz seq̄ncium Omnia em̄ vocabula figuratiua · exposita sunt in p̄cedētib9 Celū em̄ exposuerūt ipsi p̄litem ecclesiam · terrā vero dixerūt laicū humilemqz populū xpianū ab hoc celo gubernatum Angelos dixerūt principes et p̄latos Pseudo pphāz · explicauerūt maumeth bestiā vero ei9 sectā Thronū q̄dē declarāt eē auctoritatem ecclesie Babilon mistice accipit dam Johānes exponit pro thurco ac soldano Cū ergo omnia q̄ sequūt² sint in precedētib9 exposita sine falsitate vt exit9 pbauit · pfecto

e⁹ ac mei fr̄es · nō sum⁹ pphē nec filij pphāꝝ
s3 pphecie hui⁹ expositores · qui ex p̄cedenciū
capitulorꝝ declaracione ac exitu · seq̄ncia cla=
re cognoscim⁹ · vt iaz ⌊ btūs sit qui legit et q̄
audit verba pphecie hui⁹ ⁊ seruat ea ⌋ q̄ scribi
m⁹ · ⌊ quia tp̄us ppe est ⌋ Sz qꝛ septē plagas
vltimas q̇dā exponūt incongrue · idcirco nos
agni auxilio suffulti · qui aperit librū ⁊ signa
cula eius quibus vult · a sextodecimo capitu=
lo apocalipsis nostram inchoabimus expla=
nacionen · quā iudicio pontificis maximi ro=
mani · qui sedes est agni approbandā vel rep
bandā · cōmendandā vel emendandā sine ꝑti
nacia offerimus · vna tali questione p̄missa

An antixp̄s verus venerit an sit venturus

hAnc quā sup apocalipsim genue legi
questionem · libens redegi in scriptis
vt occasio sit viris grauibus et litte=
ratissimis super ea meditari · et me instrue=
re sitibundū veritatis Sed quisquis hec scrip
ta nostra leges · nil ante temere iudices · ꝙ
non ad voluntatem sed ad congruam littera
lez expositionem legas et perlegas apocalip=
sim iohannis euangeliste · et tunc me iohan=

nem clara luce illumina · aut saltem attra·
Hanc igitur dubitacionem · more meo diui·
dam in tres partes In prima ponentur raci
ones contrarie · quibus concludetur non ve·
nisse In secudda ponam litterale fundamen
tum · quo clara luce cōstabit iam diu venisse·
In tercia parte · respondebimus racionibus
primis in contrarium factis

Prima pars dubij · probans sedecim racio
nibus anticristum verum non venisse

Anticristum non venisse probatur primo raci
one communis opinionis sic Communis opi
nio falli non potest; secundum commentato=
rem Sed communis opinio est; venturum es
se Igitur non venit Secundo · racione presūp
cionis sic Non est audendum aliquid de deo ✱
et diuinis asserere · quod non sit nobis a di=
uinis eloquijs traditum · secundum diuum
dionisium · libro de diuinis nominibus · Sed
non constat ex sacris eloquijs venisse pmo po
cius contrarium Igitur presumptuosum vi
detur hoc ponere Tercio · racione pene · que
ponitur vltimo apocalipsis sic [Si quis in·
quit apposuerit ad hec · apponet illi deus pla
gas qui sunt scripte in libro hoc] Sed quili=
bet debet cauere omnes penas Cum ergo nō
inueniatur in hoc libro venisse; nō igitur debe

mꝰ addere Quarto racione cōceptiōis· quia
dicit augustinus in libro de ortu antixp̄i Cō·
cipietur plenus dÿabolo ex tribu dā· sicut ge
nesis penultimo cap͡lo scriptū est· fiat dā co
luber in via Sed non inuenimus aliquem ta
lem conceptū ex tribu dan· igitur non venit
Quinto racōe natiuitatis· qꝛ scd̄m augustinū
ibidem nascetur in babilone sicut scriptū ē in
apocalipsi [Babilon mater illa fornicatio-
nū] Sed non legitur talis ibi natus igit² nō
venit Sexto racione nutritionis· qꝛ secūdū
eundem· nutrietur ab incantatoribus in co-
rozaym Sed nemīnē talem ibi nutritū legiꝰ
igit² nō venit Septimo racione duracionis·
qꝛ regnum eiꝰ durabit ꝑ tp̄us ꝛ tēpora et di-
midium temporis· iuxta danielem· septimo
capitulo Et tunc erit tribulacio sicut ait xp̄s
q̄lis nō fuit ex quo homines habitare ceperūt
sup terrā mathei xxiiij Sed ista nō legimus
nec fuerūt Ergo non venit· Octauo ratione
satisfactionis· quia cuilibet satisfaciet· De
uotos enim per opera spiritualia seducet· et
auaros per diuicies· et libidinosos per femi
nas· quia iuxta danielem· dominabitur au
ri et argenti· et erit in concupiscencijs femi
narum Sed nemo talis venit Igitur non ve
nit anticristus verus Nono rōe testiū· qꝛ [il

lis trib9] ānis [veniēt duo testes enoch ⁊ he
lias qui pugnabūt cū eo ⁊ ignis exibit de ore
eoꝝ ⁊ devorabit inimicos eoꝝ ⁊ bestia occidꝫ
eos et iacebunt insepulta corpa eoꝝ in plate
is ihrlm ⁊ tercia die resurgent videntibusqꝫ
inimicis ascendēt in celū] vt dicit² apocalip
sis xi c Sꝫ hec nō sūt facta Igit² nō venit āti
crist9 Decimo racōe miraculoꝝ qꝛ vt dicit
xp̄s in euāgelio dabūt signa et pdigia vt eci
am faciant ignem de celo descendere ⁊ sedu
cātur si fieri potest eciā electi Et apl̄us p̄me
ad thessal vltimo dicit Ei9 aduentus erit se
cūdū opaciōꝫ sathane in ōni virtute ⁊ signis
⁊ pdigijs mēdacib9 his qui pereūt Que aūt
sint illa signa Johānes expzimit xiij c dicens
[Faciet ignem de celo descendere ⁊ dabit spi
ritū imagini ⁊ loquet² et faciet vt nemo pos
sit emere ⁊ vendere nisi qui habꝫ caracterem
bestie aut numerū nomis ei9] Sꝫ hmōi mira
cula nemo cristo contrarius adhuc fecit Igi²
non venit anticristus Undecimo racōe insti
tucionis quia dicit augustinus Sicut cristus
in psona venit ad vnum locum et per discipu
los et successores acquisiuit vniuersum orbē
ita anticristus in persona erit in vna patria
et per discipulos ac successores vniuersam tri
bulabit ecclesiam Sed nemo talis adhuc fuit

·Igitur non venit anthicristus ·Duodecimo racioñe religionis· quia aduersabitur xp̄o et extolletur supra omne quod dicit² de⁹ aut quod colitur·ita vt in templo eius sedeat ostendēs se · tanq̄ sit deus·vt ait prima ad thessalonicenses vltimo Sed nemo adhuc hoc fecit Igitur non venit adhuc antixp̄s · Tercio decimo racione signi quia cristus dicit in euāgelio Johannis iudeis·alius veniet in nomine meo et illū recipietis intelligens anticristum secundum augustinum Sed nullus venit in nomine cristi contra cristum·quem iudei susceperint Ergo anticristus non venit· Quartodecimo racioñe saluationis· quia scdʒ apostolum ad romanos xi·post mortem anticristi intrabit ad fidem multitudo gencium et omnis israhel saluus fiet · Sed neq; gentes·neq; iudei venerunt ad fidem pmmo mltiplicati sunt contra fidem Igitur non venit antixp̄s Quintodecimo racione mortis·quia miraculose est occidend⁹ a spū oris dn̄i ihesu vt apostolus dicit prime ad thessal·vltimo· Sed nemo tam publicus aduersarius xp̄i inuenitur aperto miraculo occisus Ergo anticristus non venit Sextodecimo·mors huius futura est circa finem mundi Vnde apostol⁹ ibidem dicit · Destruet illum illustracione

aduentus sui. Si igitur venisset. ergo esset finis mundi. Sed hoc non est. quia oportet primum predicari euāgelium in vniuerso orbe et tūc veniet consūmacio Nō igitur venit anticristus hec dicta sint pro parte obiectiua nunc ad secundam partem dubij accedamus

Secunda ps dubij. q antixp̄s iam obijt sicut x cristus licet vtriusq religio maneat

N hac questione quicquid dixero. emendacioni et cōmendacioni sedis apostolice relinquo sine contradictione. Ceteros lectores oro. ne ante condemnent. q sensum litteralem apocalipsis non solum legendo sed eciam perlegē do reiterent ne contra se audiant. Jeronimū ad paulinū dicentem: Quidam audacia quadam alijs edisserunt. q ipsi non intelligunt nec scire dignantur quid prophete. quid apl'i senserint sed ad suuz sensum incōgrua aptāt testimonia. quasi grande sit et non viciosissimum dicendi genus deprauare snias. x ad voluntatem suam scripturam trahere repugnātem. Sciendum est igitur q omnes doctores lrāles vnanimiter aiunt hūc librū exponēdū esse ad lrāz de solo tpali statu q̄druplici ecclesie. a tpe sācti Johānis vsq ad finē mūdi Quorū primus status fuit sub apcione septē sigil

lorum· que iam precesserunt sub septem pre-
cipuis psecutionib9 usq3 ad tēpus constanti-
ni Secundus status ecclesie fuit sub clangor-
re septem tubaꝝ q̄ fuerūt septem hereses po
tissime·quarū vltima fuit heresis bestie mau
methane·q̄ depzauauit tam vetus q̄ nouum
testamentum Tercius status ecclesie dicitur
sub septem phialis que sunt septem plage no
uissime vt ipsemet iohēs exponit·q̄s a bestia
passa est iam sancta ecclesia·vt in exposicioē
littere dicemus Quartus et vltim9 stat9 eccie
dicitur sub dānatōne meretricis magne sera
cēice·in triūpho vniuersali xpiane gētis Qui
igitur ad alium sensum exponit·veritatem q̄
dem misticam habet· sed non ad sensum lrē·
licet em̄ apocalipsis iohānis tot habeat mis-
teria quot verba·et in singulis verbis multi-
plices lateāt intelligencie vt ait iheronimus
ad paulinum tamen vt augustinus ait· et cō
muniter omnes doctores sentiunt super pri-
mo sentenciarum · inter omnes intelligenci-
as et sensus sacre scripture solus sensus lrā-
lis est argumentatiuus et fundamentum om
nium aliorum·in quo sensu p̄ualuit iheroni-
m9 inter oēs q̄tuor ecclesie doctores sicut au
gustin9 in allegorico·ābrosius in anagogico·
⁊ gregorius in morali·vt habet² de cōsecraci

one distictione nona· in canone ergo· et glosa
in verbo veter Igitur dicamus· q antixps ve
nit iã sunt octingenti anni Hec cõclusio sumi
tur a littera apocalipsis capitulo xiij ubi hec
ponuntur Primo quidem [q bestia q̄ habet
cornua similia agno oriũda erat in fine sub
septima tuba] Sed septima tuba finita est iã
sunt plusq̄ octingenti anni· vt p crõicas ostẽ
dit euidencia facti · et sicut exponunt lrãles
potissime dicti magistri raymundus et nico
la9 de lira Ergo iam diu bestia illa iam venit
Sed oẽs antiqui exponunt esse dictũ de vero
antixpo ad lrãz q sit bestia hñs duo cornua
similia agno Et cõfirmatur sup illo verbo a
pli prime ad thessal vltimo· nisi inquit vene
rit discessio primũ · vbi oẽs dicunt q cũ vene
rit discessio ab obediencia romani imperij et
romane ecclesie· tũc reuelabitur hõ peccati ã
tixps Sed iam sunt plusq̄ octingenti anni· q
medi· pse· caldei· numide· affri· egiptij· et alij
discesserunt a iugo romani imperij· et siliter
quatuor animalia dicta· et vinginti quatuor
seniores · recesserunt ab obediencia romane
ecclesie · et ecclesia romana vsq̄ hodie sedet vi
duata eorũ obediencia· a tpe sci gregorij qui
cõstãtinopoli miss9 ẽ a pelagio papa ad reuo
cãdũ priarchã cõstãtinopolitanũ q̄ tũ vltim9

discessit ab obediencia latine romane ecclesie Ergo filius pdicionis homo peccati · iam reuelatus est plusquam octingenti anni Secundus patet ex eo quod iohannes euangelista sic describit tempus ortus eius ac nomen ⌊ Hic inquit est sapiencia Qui habet intellectum computet nomen bestie · et numerum eius Numerus enim hominis est et numerus bestie · sexcenta sexaginta sex ⌋ Ubi notandum est quod numerus in scripturis sepe accipitur pro tempore · ut est illud psalmi Notum fac michi domine finem meum · et numerum dierum meorum quis est Et ratio · quia secundum aristotilem tempus est numerus motus · ut dicitur quarto phisicorum Item notandum est quod iohannes hunc librum in greco scripsit ad asianam ecclesiam · ut patet in principio apocalipsis Greci autem sicut et latini litteras pro numeris ponunt sicut dictus numerus in textu scribitur de lxvi Greci vero ita combinant sive anthemos Hoc enim nomen apud grecos duo significat · Nam si sit declinabile nominatio hic anthemos · significat aduersarium Si vero sit acceptum indeclinabiliter solum pro litteris computi sicut diximus · sic significat sexcenta sexaginta sex · Dicit igitur iohannes Hoc loci est sapiencia de reuelacione nominis et tempore bestie Nam qui habet intellectum computet nomen et numerum bestie Nam computando nomen declinabiliter

dicitur athemos siue aduersarius quia aduer satur et extollitur supra omne quod dicitur deus aut quod colitur. Computando vero numerum ortus eius. est numerus hominis cristi quia ab homine cristo vsq ad ortum et tempus bestie current sexcenti sexaginta sex anni vt omnes lrâles expositores concludūt Sed a sexcentesimo sexagesimo sexto āno ho minis cristi vsq modo sunt plusq̄ octingen- ti anni Sumus enim ab anno salutis modo in M cccc lxxx Ergo iam sunt multa tempo- ra. q̇9 anticristus verus iam venit Et qr tūc dicta tp̄a appuit pseudo pp̄heta fili9 pdicōis maumeth idcirco cōcludi² q maumet sit ver9 ātixp̄s q̄ i h̄ libro appellat² pseudo pp̄heta ⁊ eius secta dicitur bestia quia bestialis. Nec mi retur quispiam. si adhuc axpectatur anticris tus verus. quia non erit distinctus ab hȳs sz erit vltima collectio saracenorum contra cris ti ecclesiam in iherusalem. que in hoc libro di cit² gog et magog vt ptēbit in expositione lit tere in c. xx Hec autem ita esse confirmant sig na que dicuntur de vero anticristo. vt pate- bit nunc in responsionibus ad obiecta. Ter- cia pars dubȳ respōsiua ad sedecim raciones factas in principio

Espondemus ad primam. q si intel- ligatur de opinione vulgi falsum est

q̄ cōmunis opinio falli non potest Nam vt ait. Augustinus in soliloquijs veritas non se ostendit nudā. nisi paucissimis et ardentissimis amatoribus suis Presto sunt innumera exempla Nam tpe diluuij cū cepissent homiēs multiplicari sup terrā. veritas archani dei vni soli hominum noe credita fuit. vt sacra genesis narrat historia Et p⁹ diluuiū in lege nature cōmunis opinio simulacrorum falsa erat particularis aūt habrahe vera erat Sub lege vero scripta moyses et īfinita multitudo ad q̄s contradictionis falso de aque eductione opinabantur. solus minister eius iosue et caleph veritati manus dederūt. sicut et explorationis tpe factū est. Regū tpe ōnes de pdolis cōmunem opinionē sequebant᷑. solus thobias fugiebat consorcia omnium. et ibat ad adorandū deū in ir̄lm Tpe passionis cristi toci⁹ orbis opinio falsa erat. sola opinio sacrosancte virginis erat vera Et vt ad historiā apocalipsis veniamus. in primo eccl̄ie statu sub septem sigillis omnis orbis in agnum cōiurauit vera opinio in paucis martirib⁹ vera erat q̄ eciam criptis se abscondebāt a facie ire agni vt hic libere p̄dixit. et euidēcia facti ōndit Similiter in sc̄do statu eccl̄ie p⁹ cōstātinū reddita pace sub septē tubis heretici inualuerūt quo

rum cõmunis opinio falsa erat· solius atha-
nasij opinio vera erat Post hec in tercio sta-
tu ecclesie sub septem phialis· vniuers⁹ orbis
venit contra pticularem opinionem sacrosãc
te ecclesie romane nestorini iacobite· pelagia
ni donatiste armeni· pse· medi· babilonij· ara
bes siri· palestini· affri· libies· friges· et mau-
metiste· et greci· ac alij qui aut subiciũtur he
resi maumethi· aut sapiũt cõtra agnum so-
la vera fides et opinio in paucis latinis reser
uata ē· qui sicut sub vna gramatica et lingua
latina militant · ita sub vna vera catholica
sancta romana ecclesia sunt Sino de cõcepci
one et alijs cõmunibus opinionibus quoꝝ ve
ritas paucissis eius amatorib⁹ est credita Nõ
ergo cõmunis opinio sp vera est qñ est vulgi
· Sed quando est plurium sapientum· vt ait
aristoti· in thopicis Cõmunis aũt opinio sa-
pientum qui apocalipsim exponunt ad lrãm
est ista Anticristus ver⁹ non mistic⁹· est bestia
habēs duo cornua similia agno qui venit sub
septima tuba circa annum salutis sexcentesi-
mum sexagesimum sextũ· Et ita cõmunis ac
vera opinio est pro nobis Ad secundã racõꝫ
nego minorē qz in hoc libro seq̄ndo litteralē
sensum aptissime ponitur et nomen et tem-
p⁹ ort⁹ bestie Ideo dicē oppositũ ē aut impme

ditata responsio aut ignorancia Sed diceres Doctores non dicunt venit. sed veniet anticristus. Et respondemus quod sequuntur modum loquendi antiquorum qui hanc sectam maumet et tribulatorem ecclesie vniuersalem a maumet et discessionem vniuersalem a romano imperio et ecclesia non viderunt Nos autem et ceteri literales expositores apocalipsis secundum modum proprium litere loquimur Preterea nos de capite huius secte loquimur. illi ad vltimam ecclesie plagam referunt. que nondum venit sed a membris anticristi futura est vt dicemus capitulo xx Sed adhuc queritur Si antichristus mortuus est. quomodo fulminabitur in monte oliueti: Respondemus quod caput et membra in sacra scriptura computantur pro vna persona. vt iacob et descendentes eius vocantur israel: sicut dicit deus exodi iiij capitulo Filius meus primogenitus israel. vbi ad literam israel non dicitur iacob. sed eius successores. Sic et anticristus in persona mortuus est sed eius secta viuet quousque miraculose fulminabitur in exercitu magne tribulaconis vltime de qua loquemur ca. xx. et ita non est contradictio. Anticristus verus venit. Anticristus verus non venit. Anthicristus verus obijt. anticristus verus non obijt. quia hec referuntur ad personam capitis et membra. Ad ter

ciā racōz dicit q̄ nichil addim9 · sed quod est in
textu lrē fideliter exposuimus · quinimo cō·
trarium ponere est de veritate littere minuē
Quod q̄ sit aduertendum ipsi viderint Ad q̄r
tam racionem dicimus: q̄ ille aptatōs augus
tini non sunt lrāles · sed allegorice · in quo sen
su preualuit vt supradiximus Nam vt patet
tam p catholicos q̄ hebreos ille text9 ad lrāz
intelligitur de samsone qui fuit de tribu dan
Sensus aūt allegoricus est · q̄ sicut dan fuit
ex ancilla iacob non ex libera · ita maumeth
antixp̄s futurus erat ex ācilla siue ydolatra
gente nō fideli · sicut ipse in alcozano inducit
deum ad se ita loquentem Pauper inquit fu
isti et ditaui te · idolis seruisti et vocaui te Et si
militer patria ei9 est babilon mistica non lrā
lis queadmodū iohānes dicit [In fronte in·
quit eius scriptū est misterium babilon ma·
ter illa fornicacionū] Nam de veteri idolatra
ortus est qui primū babilonie cepit Crist9 q̄·
q̄ ad litteram exprobrat corozaim et bethzai·
de qz noluerunt eum recipe · et ad sensum mis
ticum ibi nutrit[2] heresis et secta maumet for
tius q̄ alibi · Sensus t̄n mistic9 non inducit
argumentum qz vt ait dionisius · mistica the
ologia non est argumentatiua · et ita solutū
est argumentum quartū quintum et sextum

Ad septimam rōnem dicim⁹: ꝙ dictum̄ danie
lis habet duas exposiciones Nā cōmunit̄ dici
tur ꝙ tempus ⁊ tempora et dimidiū tpis sig
nificat tres ānos cū dimidio. Et scdm hoc di
ci⁹. ꝙ ad lrāz tm̄ durabit bellū et ꝑsecutō vlti
ma gog et magog. que est gens saracenica et
verus anticristus. de quo bello scdm catholi-
cos ad litteram loquit² xx. capitulo vt ibi ex-
ponemus. Et ita stat ꝙ anticristus verus iā
venit. et vltima eius persecutio et interitus
non venit. Sed aliꝫ ꝓfundius dicunt ꝙ dani
el ad lrām loquitur de duracione secte eius ⁊
ita tps. et tpa. ⁊ dimidium temporis. non ac
cipitur ꝓ tempore. sed ꝓ tēporali regno. Ad
horū igitur intelligēciā sciendū est ṗmo ꝙ sa
cra scriptura sepe ponit tpis nomē. ꝓ re tpa
li. sicut dauid accipit in psalmo dicens. Dies
diei eructat verbum et nox nocti indicat sciē
tiam Et apl'9 di. Dies mali sunt Nā dies acci
piuntur nō ꝓ tpe sed ꝓ tpalib⁹ hoib⁹ q̄ dies
et noctes viuūt Scdo nota ꝙ tres sunt ptes
toci⁹ terre hitabilis scdm cosmigrphiā q̄ꝝ pri
ma ē affrica a nilo inchoās vsqꝫ ad extremū
occidētis Cui opposita ē scda ps orbis europa
a fluuio tanais vsqꝫ ad extremū occidentis is
panie Tercia ps orbis ē asia maior ⁊ ē dupla
ad q̄libꝫ istaꝝ Egipt⁹ igi² ē regnū mdi vnū cō

tinens totā affricā · babilonia est scdm conti
nens totam asiam Roma est terciū · cōtinens
totā europā · iam in duo imperia partitū · vi
delicet latinum et constantinopolitanū Di-
cunt igitur huiusmodi doctores · ꝙ cū daniel
loquatur ad lrām de regnorum successione ·
patet ꝙ ibi tps accipitur ꝓ tpali magno reg-
no Cū ergo daniel ibi dicit · tradentur in ma
nu bestie oīa regna per tps et tpa et dimidiū
tporis · sic exponendum est · Man9 antixpi et
mēbra sunt eius secta igit² nō maumeth in ꝑ
sona Sz manibus et mēbris ei9 tradent² oīa
regna que extendūtur ꝑ tps · id est tpale reg-
nū affrice qd primo inuasit Itē tempora siue
tempale regnū asie · quod secūdo euasit Et qz
est duplum ad affricam dicit in pli tpa Vltio
per dimidium tpis est dimidium impiū euro
pe quod est constātinopolitanū · reseruato la
tino Hay exposicionū · pma ē mistica et nō lit
teralis qz ad lrāz falsū ē ⁊ impossibile vt anti
xps in ꝑsona trib9 ānis cū dimidio ꝑcurrat v
niuersū orbē ⁊ capiat oīa regna eciā si volarz
Scdā est ad lrāz qz ad lrāz loquit² d̄ successio
ne regnoꝝ maumeth et xpianoꝝ ⁊ de bello eo
rū vn̄ āgel9 clare successiōz exposuit dicēs da
niel vij c cū oīa regna tradita fuerint in ma-
nu bestie ꝑ tpūs et tpa et dimidium tpis tūc

iudicium dei sedebit contra bestiam · et duo
libri siue due sentencie aperientur · in quarū
prima decretum est vt auferet² potēcia a bes
tia · et cōteratur:et dispeat in eternū In secū
da vero est decretum vt ita magnitudo et mo
narchia regni que est subter omne celum: de
tur populo scōꝛū altissimi Et ita ex his patꝫ
ꝙ cōmunis ⁊ pꝛima expositō est vera in dicto
sensu mistico · ista vero vltima ē lrālis ad mē
tem danielis et angeli Ad octauam dicimus
ꝙ minoꝛ ē falsa · qꝛ maumeth satisfacit om=
nibus dictis desiderijs Pꝛimo quidem spūali
b9 · qꝛ strictissime oꝛdinauit elemosinas oꝛa=
tiones: reuerenciam dei ac scī nominis ei9 et
templi:et vsqꝫ hodie deuotius ꝙ̄ xpiani sequi
tur exterioꝛes religionis actus Deinde satis
facit auaris · qꝛ p̄ ceteris laudantur in salari
ando · donādo · diuicias assequendo · q̄nimo ō
ne lucrum eis cōceditur Quod aūt sint in cō
cupiscencijs feminarū non solū euidencia fac
ti · sꝫ alcoꝛanū ondit statuens · vt tot vxoꝛes
habeant quot nutrire possunt ⁊ quater repu
diare · et reacceptare · laudantqꝫ miraculum
illud maumeth ꝙ ei deus in coeundo tribuit
virtutem quadꝛaginta viroꝛum Hec sunt pꝛo
digia mendacia hijs qui pereunt secundum a
postolum · quibus seducuntur si fieri p̄t eciā

electi cristiani · qz ad lrām fidem negant vel moti libidine vel auaricia · vel simulata reli- gione Ad nonā dicim⁹ · ꝙ in materia argu menti est triplex defectus · Primus defectus est · qz incōgrua aptant testimonia littere Nā ad lrāz illi duo testes nō sunt enoch et helias Nā isti nō pugnant cū bestia anxpo hñte cor nua similia agno sed cū alia que hanc pcedit vt patet in littera Et huiusce falsitas clarius apparet in lrā capli · x · et xi · qz qui occidendi erāt an aduentū anxpi · ridiculū ē dicere occi- dēdos p⁹ eius aduentū Sed illi occidēdi erāt sub tuba sexta et bestia oriūda erat sub septi ma vt patet ca · xi · xij · xiij · in cuius fine po- nit² ortus bestie simil agno · Ergo ridiculū ē dicere · ꝙ ad lrāz inteligatur de enoch et he- lia · sed ad suā volūtatē scripturā nitunt² tra here repugnātez Secundus defect⁹ est · qz po nunt ꝙ enoch sit venturus cū helia · ꝙ nusꝙ apud sacros canones inuenitur · Tercius de fectus est · qz dicunt ꝙ helias sit venturus in psona cū tñ hoc sit magis iudeizare q̄z recte sape vt patebit Pro quo nota ꝙ de helia sūt due opiniones · quaꝝ secūda magis congruē veritati videtur · Prima est augustini · qui in xx · de ciuitate dei ponit eum in psona ventu- rum · et pro sui opinione aliud adducit nisi qz

commmunis opinio est et quia translatus est in
padisum terrestrem Et hanc recitat beatus
aquinas noster in quarto sententiarum. Et
si hec opinio esset vera. tunc ad racionem ē di
cendum. quod helias non pugnabit cum psona
anticristi quia ipsius persona dicitur pseudo
ppheta. sed pugnabit cum bestia siue secta ei9
que vltimis temporibus veniet cum gog et
magog littera tamen illa apocalipsis non est
de eo nisi forte mistice. et sub aliq similitudine
Sed beat9 ieronimus. xps et gabriel archan
gelus. exponunt oia de helia mistico et nō in
psona. Malachias em vltimo suo ca. fuit au
tor huius opinionis de aduentu helie dicens
Ecce ego mittā vobis angelum meū. qui pre
pabit viam ante faciem meam Et cōcludit in
fine Ecce ego mittam vobis heliā tesbiten q
conuertat corda patrum ad filios Crist9 igi
tur qui ad lrām disputās cū iudeis. a lrāli sē
su arguit cū solū sciret lrālem esse argumen
tiuum dicit ita Quid existis videre prophetā
Eciam dico vobis plusquam prophetam ipse em
est de quo scrip tum est. Ecce ego mittam vo
bis angelum meum qui preparabit viam an
te faciem meam Gabriel quoque de iohanne si
militer exponit dictum capitulum. ita dicēs
ad zachariam. Ipse precedet eum in spirit u

et virtute helie vt conuertat corda patrū ad filios. Similiter ieronimus super malachiā vocat iudaizantes eos qui putant heliam in persona venturum ita dicens. Judei inquit. et iudaizantes heretici dicunt heliam venturum ante saluatoris aduentum Dn̄ discipuli in euangelio. questiōz xp̄o ꝓponūt dicentes Quid est ꝙ pharisei dicunt. ꝙ helias venturus est et restituturus est omnia Quib⁹ dixit helias iam venit. Et si vultis recipe iohānes ipse est helias. Hec ieronimus lrālis doctor Et ad augustinum est dicendum vt ibi ait ieronim⁹ ꝙ illā opiōnem de p̄sona helie indux erunt pharisei. et p̄rimi iudaizantes xp̄iani quorum tūc magna erat copia Et ideo seq̄ns opinio fidelium habuit radicem a vulgo iudaizante. nō ab ap̄lis. et xp̄o. et sapientibus euangelij. Ad illud quoq; quare sit in paradiso terrestri reseruatus respōdet ieronimus eodē cap̄. malachie dicēs. reseruatum fuisse vt veniret cū moyse in montem thabor ad xp̄i trāsfiguratiōz. et reddēt discip̄los credulos de excessu quē cōpleturus erat in ih̄rl̄m. qz tūc fides nutrienda erat in fine vero mūdi nō helias in p̄sona. sed virtus helie dabit² choro p̄di cāciū ⁊ cōfortāciū fideles cōtra sectā maumethi ātixp̄i legat² igi² ieroni⁹ sup vltio ca ma-

lachse pphete · et concludet lector id qd̃ et nos
et ita racio nona nichil valet · in qua quidam
robur posuerunt vulgaris opinionis · que tñ
non ex tota est falsa · qz enoch cesar xpianissi
mus · et elias erit pontifex maxim9 cũ predi-
catorib9 pugnãtes cõtra exercitum antixpi
gog vt dicem9 c · xix et xx Ad decimã racõem
negam9 q illa non sunt cõpleta in maumeth
vñ Ni · de lira et alij lrãles dicunt q ignis ibi
accipitur p ãgelo · iuxta illud ps̃ i Qui facit
angelos suos spũs · et ministros flãmam ig-
nis Maumeth aũt caduco morbo laborãs
fingebat se cadere illustracione ãgeli descen-
dentis de celo · et sibi loqntis Et qz hoc nõ erat
verũ iõ subdit euangelista q hec signa fecit
in conspcũ hoim nõ dei Et apls pme ad thes
salk · vltimo dicit · q aduent9 ei9 erit in õni
virtute et signis et pdigijs mendacibus non
veris Magister tũ ricoldus ordinis predicato
rũ · qui pagrauit oẽz oriẽtez et cõposuit trac
tatũ illũ eximiũ contra alcoranum · qui inci-
pit narrauerunt michi iniqui fabulaciões sed
non vt lex tua · dicit in suo itinerario · q cũ
esset in niniue et babilonia · vidit in eis viros
mire abstinencie · nudos a prima hyeme et q̃
dam ex eis inquit nudis pedibus calcant ig-
nem et extingũt Quomodo autem dedit spi

ritum imagini et locuta est] Exponit ni de li
ra· cũ beato augustino xx d̃ ciuitate dei c· viij
et xiiij· Bestia inquit est secta impia contra-
ria ciuitati et legi cristianorum · et sunt sara
ceni Pseudo aũt ꝓpheta eꝰ est ipse maumeth
verus ãtixp̃s Imago est simkata eius lex que
ꝓfitetur velut veram · fidem et non est: Huic
legi dedit maumeth sp̃z loquacez qui est effec
tus ꝓmulgacionis · et obseruacionis eius ita
vt maximis terroribus et clamoribus loqua-
tur contra sanctam ciuitatem cristi Ad vnde
cimam rationem patet ex dictis responsio ꝙ
omnia completissima fuerunt in maumetho
quia per se in persona venit tm̃ in sabea ꝓuin
cia arabie · et per successores vniuersam des-
truxit ecclesiam Et similiter ad duodecimam
racionem dicendum est quia vere aduersatur
agno · et extollitur supra omne quod dicitur
deus · aut quod colitur · Extollitur enim sup̃
oẽ qd̃ dicit² deus · q̃ sũt imagines scõꝝ · et cru
cifixi q̃s tãꝙ spurcicias existimat · Et sic̃ ex
tolitur supra id qd̃ in eis colit̃ · dicẽs xp̃m nõ
passũ · mortuũ · aut sepultũ · negãs eiꝰ diuita
tẽ · et trinitatẽ ꝓsõaꝝ Sedere ãt in scripturis
scis sepe ꝓ imparare ponit² · iuxta illd̃ marci vl
timo sedet a dextris dei Et maumet sedet in
templo dei: qꝛ vniuersis cristi ecclesijs affrice

asie · et europe medietati impat · et ostendit
se tanq̄ sit deus · id est nuncius dei · vt ait glo
sa in lecta petri de tarātasia Et saraceni nich
il aliud clamāt · nisi hoc · deus est deꝰ et mau
meth solꝰ verꝰ nūciꝰ eius Ideo hec racio con-
cludit ꝓ nobis Ad tredecimā dicimus · q̄ iam
receperunt eū iudei ꝓ dn̄o · euidencia facti a
principio ōndit · qꝛ ei adheserūt · q̄q̄ se decep
tos inuenerint Nec hanc eciā a saracenis ac-
cepi · Nā ferme quatuor annis elapsis sarace
norum sacerdos ex granata genuā veniēs et
cellam nostram visitans · postq̄ negatiuā de-
di de recuperanda quadam saracena baptiza
ta ꝓpter quā venerat · sermo de fide habitus ē
Intulit tādem de iusticia sermonē · nichil hn̄s
quod de fide responderet Cepi eum a princi-
pio vrgere de maxima iniusticia eorū q̄ nulla
racione aut colore iusto sed vt latrunculi oia
regna cristianorum vi armorum subripuerūt
in affrica · egipto asia · palestina · et europa
Responsio hec fuit · Habent inquit nostri pre-
ceptum a maumeth vt cristianis perpetuum
inferant bellum · q̄ vocati ab eo tributum da
re rennuerunt Et ego · cur iudeis estis ꝓpicii
Quia inquit eum voluntarie ꝓ domino susce
perunt Ecce impletum ē q̄ xp̄s ait Ego inq̄t
veni in nomīe patris mei ⁊ nō suscepistis me

ꝑ domino sed dixistis nõ habem⁹ regẽ nisi ce
sarem Alius maumeth venit in noĩe meo di-
cens se paclitũ p⁹ me et nũcium dei· illũ susci
pietis Quod ẽt ꝙ verũ sit vidim⁹ qꝛ capta cõ
stantinopoli a turcho factus est iudeoꝛũ con
cursus mari et terra dicencium messiã appa
ruisse suũ Ad decimãquartã racõꝫ dicim⁹· ꝙ
hoc erit postꝙ ecclesia patietur triũpho gog
et magog· vt dicemus in littera xx· ca Stant
enim hec duo simul vt dixim⁹ ꝙ antixp̃s sit
moꝛtu⁹ in ꝑsona · et añxp̃s viuat in sua secta
qꝛ caput et membꝛa ꝑ vna ꝑsona cõputant᷑
in sacra scriptura Ad decimãquintã ra·di·ꝙ
sp̃us oꝛis ihesu erit eius volũtas liberãdi xp̃i
anos hõ ãt peccati est gog et magog sequẽs
instituta ãtixp̃i dicti maumeth quẽ dominus
ihesus interficiet qꝛ nõ virib⁹ xp̃ianoꝛũ ster-
netur tã validus exercitus· sed voluntate ihe
su dñi nostri· vt dicemus xviij· xix· xx· ca· Ad
decimam sextam ra·di·ꝙ nõ p̃t ꝓbari ꝑ scrip
turas· ꝙ moꝛs capitis sit futura circa finem
mũdi· sꝫ toti⁹ coꝛpis vt patet ezechiel xxxviij
ca et xxxix eiusdẽ et xx c apocha Nec tũ dicit᷑
circa finem mundi· ꝙ statim sit futurũ iudi-
ciũ ꝓmo consonat dictis xp̃i et lactãcij diu p⁹
victuros foꝛe cristianos in pace· qꝛ pꝛima re-
surrectione celebꝛata q̃ erit toti⁹ ecc̃ie refoꝛ

macio homines diu trāquille viuent an̄ vlti
mā resurrectioēʒ Vn̄ mathei xxiiij c ait Sicut
fuit in diebus noe an̄ diluuiū qn̄ erant biben
tes et comedentes et nubētes ac nuptui tra
dentes vsqꝫ in diem qn̄ intrauit noe in archā
et nō cognouerūt donec venit diluuiū ꝛ tulit
ōs ita erit aduent⁹ filij hoīs Non em̄ dicit² il
lustracio aduēt⁹ ihū fis subit⁹ m̄di · sed illus-
tracio ac reformacio eccie vt dicem⁹ in fra

Explicit primus tractat⁹ dclarati⁹ xv · ca
pʀoꝝ p̄cedēciū Incipit secund⁹ declaratiu⁹
a capcione constantinopolitana vsqꝫ ad fineʒ
mundi cui⁹ principium est apocalipsis xvi ca

ET Audiui vocem magnā de templo ·
dicentem septē angeł ꝛc Quisquis vis
vltimam noticiam et sūmam delectacōʒ hui⁹
sctē apocalipsis consequi ante te habe apoca-
lipsim et postqꝫ litteram per te legeris · vide
hanc explanacionem Igitur p̄suppositis cro
nicis quas grā breuitatis omittim⁹ · tria in
hoc c · sunt premittēda Primū est vt aiūt doc
tores qꝫ septem sigilla fuerūt septem potissi
me psecutiōs tpe martirū Deinde secute sūt
septē tube: que fuerūt septem magne hereses
post constantinum q̄rum vltima fuit heresis
maumethi · q̄ dicit² pseudo propheta ꝛ bestia
id est secta eius Septē vero phiale · vt hic ait io-

hãnes· sũt septẽ vltime plage eccle· illate ab hac bestia Et qꝫ scd̃m oẽs lrãles doctores hee plage ptinẽt ad tpa bestie pꝰ septẽ tubas· ptꝫ quosdã male exponere referẽdo hꝰ capli plagas aliq̃s ad saracenos· aliq̃s ad hereses qꝫ heresũ plage ptinẽt ad statũ tubaꝝ ⁊ nõ phialaꝝ Scd̃o pmittẽdũ ẽ tã scd̃m lrãles expositores ꝙ eciã btm̃ tho· pma pte q· c· xiij· ar· vi ꝙ ãgeli appellãtʳ principes ⁊ custodes regnoꝝ ⁊ puinciaꝝ· q̃ pp̃ter defectũ et culpã hoim· pmittũt hoies pati aduersitates et mala Tpe ãt maumethi venit vniuersalr̃ discessio eccãꝝ ⁊ regnoꝝ ab obedia tã romani ipij ꝙ romãe eccie Et idcirco merito talr̃ rebelliõis ⁊ heresis· iussit deꝰ septẽ ãgelr̃ vt effũderẽt sup dictas eccias ⁊ regna phialas ire sue siue saracenos quia sicut in phiala continetur liquor ad volũtatẽ habẽtis· sic in saracenis cõtinẽtʳ flagella ad volũtatẽ dĩ Ideo ãgeli dicũtʳ effũdẽ phialas qꝫ pmittũt effundi saracẽos in xp̃ianos ⁊ regna heretica Tercio notãdũ ẽ ꝙ septẽ capla seq̃ncia loq̃tʳ d̃ statu eccie deformate sed reformãde· qꝫ in p̃nti xvi· c· ponũtʳ vij plage ecclie· q̃ idcirco dicũtʳ vltie qꝫ nlla alia erit· sꝫ absterget deꝰ õnem lacrimã scõꝝ xp̃ianoꝝ In c· vero xvij ponitʳ tps dãnacõis ⁊ destructionis saracẽoꝝ q̃ ad inciũ In xviij ponitʳ prima xp̃ianorũ victoria· pncipalis cõtra

turcos In xix ponitur secũda victoria contra soldanũ et arabes sabeos. In xx. ponit᷑ vniuersal triũph9. cõtra antixpi exercitũ gog et magog In xxi ponitur reformacio eccie q̊ ad vniuersalem fidei ⁊ euãgelij suscepcõz ⁊ anathematizacõz oim heresũ ⁊ opinionũ fKaꝝ ⁊ q̊ ad religionis et obediẽ ordinẽ In xxij ponit᷑ stat9 oim fideliũ q̊ ad vite conuersacõz et expectacõz future beatitudinis Hec igit᷑ septẽ vltima capKa. nobis exponẽda reliqrũt pr̃s iã expositis alijs xv capKis precedentib9 q̄ ad lrãm sub eis cõpleta sunt. Pñs igitur xvi ca pKm diuiditur in tres ptes principales Nam primo ponitur flagellacio eccKie affricane. Secũdo asie maioris Tercio medietatis euro pe Et ideo clarum erit. quod ait daniel vij c. Tradentur inquit in manu bestie oia regna p tps ⁊ tpa et dimidiũ tpis Primo igitur po nit affricam punitã sub trib9 plagis triũ an gelorũ. quoꝝ primus puniuit arabiam. cui9 metropoK est bosra p quo nota q̄ in metropo li arabie cui p̄erat berillus archiep̄s reperũt hereses circa tempora origenis vt traditur ĩ ecclesiastica historia. hec est arabia sabea in q̄ est mecha in qua ortus est maumet pseudo p pheta. et quia hoc regnum fuit cum suo patriarcha alexãdrino principalis cq̃ oim hẽsũ ⁊

recessiōis a scā romana ecclīa· idcirco ⸤angelꝰ
eiꝰ⸥custos⸤effudit p̄mā ire dei phialā⸥pmit
tens ibi nasci caput peccati ātixp̄z et pseudo
ꝓphetā maumeth· qui cepit ibi cogere ad cir=
cūcisiōꝫ ⁊ blasfemiā xp̄i ⁊ ꝑsecucōꝫ vniuersa=
lem fidei et suscepcōꝫ sui caracteris q̄ ē circū=
cisio et alcozanū· sicut caracter xp̄i est baptis
mꝰ et euāgeliū Et ita lrā prime ꝑtis legatur
⸤Ego inq̄t iohānes audiui vocē magnā dei⸥
turbati⸤d̄ tēplo ecclesie⸤p̄cipiētē septē ange
lis⸥q̇bꝰ datū est in p̄cedēte ca· inducere septē
plagas istas⸤Jte⸥o angeli et⸤effūdite vij⸥·
principales⸤fialas⸥et victorias saracenoꝝ
cōtra terrā scismaticā xp̄ianoꝝ· et qꝛ p̄ceptū
fcm̄ ē iō seq̇t² execucio dicēs⸤ Et p̄mꝰ āgelꝰ⸥
q̇ erat custos ecclie arabū ⁊ hismahelitarū he
reticoꝝ⸤abijt⸥ad exeq̄ndū mādatū⁊⸤effudit
fialā suā⸥et vltionē⸤in terrā⸥ipōꝝ et nato
maumeth⸤factū ē seuū vulnꝰ⸥circūcisionis
⸤et pessimū⸥abnegacōis euāgelij in illis aga
renis qui susceperunt⸤caracterē⸥circusionis
et⸤adorauerūt imaginē bestie⸥que est alcora
nū O q̄ꝑ pessimū fuit vulnꝰ Nā abnegata fide
susceptoq3 alcozano et circūcisiōe arabes mo
uerūt arma ceteris xp̄i ecclijs easq3 vsq3 ho=
die destruxerūt· mlta cede sāguis xp̄iani· Et
hec ē prima plaga affrice Secūda plaga fuit

vt aiūt historici qꝛ sergiꝰ ꝛ pᷣiarcha alexādri
nꝰ cū maumetho sēciētes. dato saracenis dic
tis transitu. breui tpis spacio egiptum et oīa
maris littora obtinuerūt ab alexandria vsqꝫ
ad extremū accidētis austr i. ꝛ mari transmis
so hispanias in europa subiecerūt Et qꝛ pri.
archa alexandrinꝰ dedit viā et opinionē sue
heresis a pᷓcipio: idcirco in calce precedentis
capituli dicitur ⌊ vnū ex q̄tuor aīalibꝰ dedisse
septē phialas ⌋ qꝛ vt ait arestotiles in primo
de celo et mūdo. principiū est fere totū rei Le
gatᷓ igitur lrā sic ⌊ Et secūdꝰ ⌋ āgelꝰ custos af
fricani ꝛ hispani littoris et egipti. ꝛ insularū
eiꝰ ⌊ effudit fialam suā ⌋ siue saracenos in ma
re ⌋ affricanū ⌊ ꝛ factꝰ est tāqꝫ sāguis mortui ⌋
quia multa cede xp̄ianoꝝ ceperūt oēs ecclias ꝛ
regna eiꝰ ꝛ ⌊ in dicio mari mortua est oīs aīa
viuens ⌋ que est anima fidelis Nam vt ait aba
cuc ij c Justus ex fide viuit Ad litteraꝫ eīn nl
lus remansit ibi fidelis. sed omnes aut truci
dati sunt aut alcoranum et circūcisionem sus
ceperunt. et hec fuit ij. plaga affrice. Tercia
plaga affrice fuit. qꝛ saraceni habito vniuer
sali littore eius collectis maximis copijs ad
affrice interiora se contulerunt. et ceperunt
maxima regna hereticorum numidie. libie.
mauritanie. tingitane et huiusmodi hӱ af.

friheretici erāt tp̄e sācti Augustini q̄ arrianā heresim secuti ⁊ uuādalis adiuncti· oēs catholicos trucidauerūt Quare eoꝝ sanguinē deꝰ ꝑ fialas siue saracenos vltus est ·Ideo sic legatᶻ lrā huiꝰ plage⌊ Et terciꝰ⌋ āgelꝰ q̄ ē custos ecciaꝝ ⁊ regnoꝝ dctōꝝ ⌊effudit fialā suā⌋ siue exercitū saracenoꝝ⌊ sup flūia et fōtes aq̄rū⌋interioris affrice⌊ ⁊ factꝰ ē ī eis sāguis⌋ et cedes qꝛ saraceni trucidabāt hereticos ad talia loca occursātes ⁊ sāguine rubricabātur aque Et ne putes deū crudelē iā q̄rtus āgelꝰ hoc laudat dicēs Tu dn̄e⌊ q̄ eras⌋ab eterno ⁊ es immutabilis· vtiqꝫ⌊ es iustꝰ⌋qꝛ recta sunt iudicia tua· q̄bus sāxisti· vt q̄ gladiū sine misericordia accipit· gladio sine misericordia pereat Isti aūt numide feroces heretici uuādalꝭ adiūcti· effuderūt sine mīa sanguiēz catholicoꝝ ⁊⌊ ꝓphārū⌋siue epōꝝ et doctorū ꝓphās ⁊ legē exponēciū Ergo iuste⌊ dedisti eis bibere sanguinē⌋sub gladio saracenoꝝ⌊ vt digni sūt⌋ Et iste q̄rtus āgelꝰ collaudat tres p̄cedētes plagas affrice vt intelligas suā quoqꝫ plagā futurā in asia iustā fore Deinde vt intelligas eciā oēs sequētes plagas iustes· idcirco eciā sequētes āgeli idipsū cōfirmāt dicit igiᶻ textus⌊ Et exiuit de altari⌋celesti vox alia⌋ q̄ est laudacio quinti et sexti ⁊ septimi āgeli ita

diceus⌊ Eciã dñe creatoꝛ: et deꝰ gubernatoꝛ
et amp̄c cui resisti nō p̄t⌊ iudicia tua sūt vera
et iusta· vera⌋ q̇dem et rōni congrua qꝛ cōso·
nat rōi vt iudiciū sū mīa fiat illis· q̇ nolūt fa
cere miam ꝓrio suo⌊ Justa ⌋ aūt qꝛ iustū ē vt
subdātꝛ lupo maumet· q̇ nolūt subÿci agno ꝛ
eius vicario pontifici maximo Hec eīm sola cā
ꝑma ē· q̄re deꝰ oēs ecclias tradidit ātixp̄o si
ue maumetho· hec de prima pte c· sint dcā nūc
narrat hꝰ quō asia maioꝛ puesit ad manꝰ bes-
tie tribꝰ āgelꝭ seqūtibꝰ Hoꝝ āgelꝰ custos pri
archatꝰ ierosolomitani· effudit sarracenos ī
siriam et palestinā· qꝛ ab obedīa scē romane
eccle recessit et grecis cōsensit Igitꝛ sic legatꝛ
lrā⌊ Et q̄rtꝰ ⌋āgelꝰ q̇ est custos patriarchatꝰ
iherosolomitani⌊ effudit fialā ⌋ siue exercitū
saracenoꝝ⌊ in solem ⌋ siue iherusalē in q̊ vigꝫ
influxꝰ solꝭ ꝛ ī quo ortꝰ ē sol iusticie xp̄s ꝛ ⌊ da
tū est illi vt affligeret ⌋ illos scismaticos⌊ estu
et igne ⌋ siue ꝓpter estum et ignem Nā hÿ ab
lti cōstruūtꝛ ex vi cāe obiectiue quia estꝰ scis-
matis· et ignis ardenter heresis fuerūt obiec
ta huiꝰ flagelli· ⌊ Illi aūt hoīes estuauerunt
magno estu ⌋ scismatis recesserūtqꝫ ab vnio·
ne romane ecclesie ⌊ et blasfemauerunt nomē
domini ⌋ iheſu⌊ habētis potestatē sup has pla
gas ⌋ derogātes noi scō xp̄i q̇ ē petra· dicētes

in successore petri nō omne vicariatū vniuer
salem xp̄i Jmmo post admonicōz eis fcām ⌊ n̄
egerēt pn̄iam · vt darēt glāz deo ⌋ agno q̄ oues
oēs cōmisit petro et suis successorib⁹ · sed vsꝫ
in hodiernum diem obstinati pmanēt Et ita
prima ps asie maioris plagata est Alia plaga
fuit · qꝛ karol⁹ magn⁹ inuict⁹ cesar xp̄ianus
oēs hispanias excepta beltica granata et to-
tā siriā restituit xp̄ianis Sꝫ p⁹ ei⁹ mortē hec
victoria fuit occasio quinti flagelli Nā sarace
ni qui in ispanijs remanserūt incursionibus
freqūtibus sāguinē xp̄ianū fuderunt Ceteri
collectis iterum viribus et ihr̄lm ac siriā re-
cupantes feroci⁹ et crudeli⁹ in xp̄ianos deba
chati sūt · et iō hec lrā legitur sic ⌊ Et quint⁹ ⌋
angel⁹ qui erat custos karoli magni ⌊ effudit
fialā ⌋ siue exercitum karoli ⌊ sup sedē bestie ⌋
in siria et hispania ⌊ et fcm̄ est regnū e⁹ tene-
brosū ⌋ qꝛ vtrāqꝫ sedē karol⁹ tulit a bestia ⌊ Et
illi ⌋ homines saraceni incitati ⌊ mādūcauerūt
liguas suas ⌋ p̄ furia ꝛ dolore pdicōis regnoꝝ
dictoꝝ et in hijs doloribus ⌊ nō fuerūt cōuer-
si ⌋ ad fidem et ⌊ pn̄iaꝫ ⌋ sed ostinati⁹ ⌊ blasfema
uerunt xp̄m ⌋ et crudeli⁹ blasfemi siriā iuase
rūt et ita redūdauit victoriam in quintā pla
gā eccl̄ie Sexta eccl̄e plaga fuit destructō olꝫ
aliaꝝ eccl̄iaꝝ maioris asie ꝑ q̄ nondū ē ꝙ ti-
gris ꝛ eufrates cingūt mesopotāiā ꝛ tutabāt

om̄nes reges cristianos orientales babilonie niniue susis · et parthorum ac medorū · hij cū patriarcha anthioceno heresim nestorij secuti tādem sub bestie impio venerunt · et sunt in eis saraceni obstinatissimi ꝓpter tres opiōes falsas que ibi vigent · quarū prima est tocius secte ꝙ alcoranū sit scriptum in celo et ꝓpterea nulla lex alia est vera · sed deceptoria Secunda opinio est pseudo ꝓphete maumethi ꝙ ipse nō missus fuit in miraculis sȝ gladio Ideo dicūt omnem aliam defensiōȝ fidei vanā esse: nisi illam que est ꝑ gladium Tercia opinio fuit cuiusdā hali regis ꝑfidis qui dixit se resurrecturū et tunc xp̄s qui adhuc viuit efficietur saracenus cū ōnib⁹ xp̄ianis: et vt dicit ricoldus in suo itinerario se vidisse in baldaco siue babilonia rex ꝑfidis omni anno pat mulā expectans cū toto ꝑplo si hali resurgat: et xp̄s cū xp̄ianis efficiatur saracenus hijs trib⁹ opinionib⁹ falsis obstinatissimi ꝑmanent Sic igitur dēt legi lrā⌊ Et sextus angelus ⌋custos eccē āthiocene ⌊ effudit suam fialam ⌋et saracenos ⌊ in flumen illud magnum eufrates ⌋ et repūt antiochiā et meso · ⌊et ⌋ita ⌊ siccauit aquas illius flumīs ⌋qꝛ cuȝ nō ꝓhiberēt saracenis trāsitū ad orientales xp̄ianos tūc meabiles fcē

ſunt eis Et hoc fecit āgelꝰ⌊ vt regibꝰ⌋ ſarace
noꝝ⌊ p̄paretꝛ via⌋ eūdi ad reges xp̄ianos ſciſ
maticos et hereticos⌊ qui ſunt aboꝛtu ſoꝛ⌋ q̄
capta⌊ ego iohānes vidi tres ſp̄s⌋ ſiue tres in
mūdas ⁊ mēdaces opiōs⌊ q̄ exibant in modū
ranꝝ⌋ ſolo clamoꝛe illas defendenciū. et exi-
bant ex triplici⌊ oꝛe⌋ Prima ꝙ criſtus. et criſ
tiani efficientur ſaraceni exibat d'⌊ oꝛe dꝛaco
nis ⌋hali. quia vt patet in expoſicione raimū-
di ⁊ nico de lira. draco ſuperiꝰ ſignificauit re
gem pſidis coſdꝛoe. Secūda vero⌊ de oꝛe beſ
tie ⌋ſecte ſaracenice. ꝙ nulla lex ſit vera ſcrip
ta in celo. niſi alcoꝛanum Tercia autem⌊ de
oꝛe pſeudo pꝛophete ⌋maumeth. ꝙ deus non
querit aliam opinionem legis q̄m per gladiū
Hee aūt tres ꝓbaciones cū ad inſtigacōs de-
moniꝫ proceſſerint⌊ dicūtꝛ⌋ tres⌊ ſpūs demo
nioꝝ⌊ qui faciunt ſigna ⌋eo ꝙ cōtinue q̄ſi mi-
raculoſe creſcunt et ꝓſperātur cōtra ecciaꝫ et
facile mouent⌊ reges terre⌋ ſaracenoꝝū ad p̄
lium cōtra criſtianos⌊ vſq; ad diē magne vl-
tōis ⌋cōplete cōtra ſciſmaticos ⁊ hēticos⌊ Eᵒ
ihē venio cita ⌋coū vos ſciſmatico⌊ ſicut fur⌋
Ad lrāz eñ ſaraceni ſicut fur inopinate irruē
tes. omnia ſunt ad votum conſecuti . Et qꝫ
inter hꝰmōi fluctꝰ p̄uidebat ecciam romanā
nauiculam ſancti petri ſaluandam. ideo ſub
iungit⌊ Beatus ⌋populus latinus⌊ qui vigi

lat] in extirpacõe heresum p inquisitores heretice prauitatis [x custodit vestimenta] siue populos suos sub fide [ne denudetur eis] a saracenis sicut cetere ecclesie hereticorum quorum deus [tripitudinem] heresis [vidit] x vltus ē p saracenos Et deus iam sub septimo angelo [cõgregabit illos] saracenos ad vltimā vl dictam [in locum q̄ dicitur ebraice hermagedon] latine aūt cõsurrectio scdm Jeronimū. hec est grecorum ecclesia ad quā paul9 de cõsurrectione scripsit dicēs ad colosenses Si cõsurrexistis cū cristo . que sursum sunt querite. Et forte ad hanc insulā vltimū impetū et conatū facient. qui cā erit cõcitacõis latinorum et destructionis saracenorū hec de plagis sex affrice . x asie dicuntur. nūc ad europā stilū vertit et phialam Nota igitur q̄ iniciū plage describit nunc finem vero ponit in sequenti capitulo Pro quo reminiscendum est historie epi tiri et ptolomaide q̄ anno salutis M C Gotfridus billon dux lotoringie cruce signatus maximis collectis viribus ad recuperandum iherusalem profectus est . In cuius exercitu narrantur fuisse sexies centena milia qui tamen catolici ab imperatoribus cõstātinopolitano et trapesūtino grecis dolo fuerūt pro magna pte enecati9 dato pane cõfecto ex cal=

ce et faria Et tunc dn̄is latin⁹ exercit⁹ diuis⁹
est in tres ptes Nā vna remansit egrota Alia
cū gotfrido pfecta expediciōe terrestri· cepit
armeniam et siriam palestinam Tercia vecta
cū balduino classe maritima cepit littora: et
insulas maris Vltimo adiūct⁹ gotfrido ieru
salē victores restituerunt romane ecclesie Sz
non pt⁹ multos ānos eiecti cepit septima et
vltima plaga que describit² in seq̄nte capitu
lo Hic igi² legat² lrā [Et septi⁹ āgel⁹] custos
romane ecclesie [effudit fialā suā] siue milici
ā [in aerē] siue in cōsiliū xp̄ianū qd̄ dicit² aer
a claritate fidei· in quo gotfrid⁹ petiuit cru-
ce signari [Et exiuit vox] et licēcia [a tēplo]
concilij [et a trono] siue autoritate sedis apos
tolice [dicens Factū est] siue fiat vt petitur·
[Et tunc facta sunt fulgura] rubea que erāt
cruces rubee in vestimentis et vexillis [facte
quoqz sunt voces] pdicancium crucē [et toni-
trua] armoꝝ· et apparat⁹ bellici [Et fact⁹ ē
magnus mot⁹ terre] latioꝝ qz oīs latitas est
mota· et cōgregatus fuit talis exercit⁹ [q̈lis
nō fuit ex quo ceperūt hoīes] xp̄iani [habita
re sup terrā] qz fuerūt senes cētena milia [Et
ciuitas q̄ est] societas mag̃ h⁹ exercit⁹ [facta
ē in t͛s ptes] vt dixi⁹ [Et citates gēciū] sara-
cēoꝝ [ceciderūt] qz gotfrid⁹ cep² ātiociā et siriā

⌊Et oẽs insule fugierunt⌋quia balduinus ce
pit eas⌊Et montes nõ sunt inuenti⌋qꝛ tan-
dem iherusalem ꝛ oĩa ꝑsidia montana cepert
⌊Et de celo⌋siue celesti iudicio occulto⌊descẽ
dit in hoĩes⌋latinos⌊grãdo sicut talentũ⌋qꝛ
ad lrãm illi panes confecti ex calce et farina·
erãt rotundi vt grã do·et ponderosi vt talen
tum⌊ Et hoĩes⌋egroti⌊blassemauerũt⌋ siue
murmurauerũt⌊de deo ꝓpter plage dolorẽ
qm̃ magna fcã est vehemẽter⌋tã magnitudĩe
hominũ qui obierũt ꝙ acerbitate doloris Hoc
aũt sanctus euãgelista induxit·vt intelliga⁹
rãm·q̃re angelus europe q̃ latinos induxit
tũc ad victoriã·ex hoc indignatus deduxerit
grecos ad ruinã·vt nũc in seq̃nti caplo dicet

Capitulũ xvij de plaga vltima europe·et inicio destructionis thurcorũ·

c ontinua sunt scdm aristotilem cui⁹ p
tes copulantur ad vnũ cõmunem ter
minũ Sed victoria latinorum supra-
dicta· ꝛ inchoacio destructionis ecclesie greco
rum·fuerũt sibi immediate succedencia vt ꝓ
babitur Idcirco copulata sunt sub eodẽ ange
lo At ille angelus fuit septimus·vt patuit in
calce precedentis capituli Et idcirco sanctus
iohãnes nunc eundem septimũ inducit ange

lum ita ad se loquentē[Et venit ad]me[v-
nus de septem angelis qui habebant septem
phialas]rē Pro intellectu igitur huius capi
tuli sunt hec notanda Primo q post nona
ginta annos mortuo gotfrido saraceni iterū
inuaserunt iherusalē syriam et antiochiā Et
paulo post turchomānorū cepit imperium q
exeuntes de latibulis suis paulatim septimā
plagam europe intulerūt ecclesie Et nunc sep
tem nobilissima quidē sed scismatica europe
regna sub bestia posuerunt Quorū primū est
ponticū siue trapesuntinū scdm constantino
politanū Tercium asiaticū Quartum alba-
nū siue macedonicū Quintū bosinense Sex
tū seruie Septimū atheniense maris ellespon
tici In his sunt ille xpianorum decem puin-
cie nominatissime Frigia Bithimia Tracia
Grecia bisantina peloponessus philippica
epirus thessalonica et littus siticum et pars
magna valachie q omnia subsūt imperio bes
tie Scdo est notandū vt hodie a genuensib9
accepi ita se habent thurchomānorum reges
salua meliore declaracione Primus dictus ē
cctoman vilis profecto de villa octomangi-
chi qui primus in asya minore cepit bursiam
et eā vi eripuit a dominio caracci q nichil at
temptauit cōtra constantinopolim eo q pu9

erat dominꝰ. Huic successit filius eius baiazit
rex secundus. qui patris p̄uo imperio adiecit
prouinciam aydin. et sarcan. eripiens eam a
potentatu carracci. qui adhuc exiguus nichil
de constantinopolis imperio cogitauit Suc
cessit ei filius. cuiꝰ genuenses nominis nō re
cordantur Est tamen tercius in ordine et quē
stolide imperator constantinopolitanꝰ in sui
auxiliū contra suos subditos euocauit Qui
sub pignore accepto p̄sidio galipolis. primus
ausus est maris asiatici terminos transire et
aspirare ad constantinopolitanum imperiū.
cepitq; primus in grecia andrinopolim et me
galicaream. Quartꝰ rex fuit eius filiꝰ ildrin
qui latina lingua tonitruum interpretatur.
paucaq; grecorum cepit castra. quē tambur=
lanus ip̄m captum secum duxit ergastulo fer
reo clusum Seruati sunt multi de domo eius
et potissime filius eius munsulman. qui cona
tus capere seruiam. decollatus est a domino
seruie. hic quintus fuit rex Cuiꝰ filius rex sex
tus. dicimus est chirischi ogolp. q̄ eciam nichil
preualens cōtra constantini imperiū obijt. re
lictis duobus filijs Horum alter nomine morat
trucidauit fratrē noīe mostafā. susceptoq; sep
timꝰ regno cepit orā greci circa littora scithi
ca. et portionē quādā ex polopponesso. et seruia

et macedonia Quo mortuo successit ei octauꝰ
rex filius eius qui nunc impat nomine mehe-
meth. q̄ etate nostra cōstantinopolim et oīa
residua regna itegra vsqꝫ ad latinos mira ce-
leritate cepit. vno em̄ fere ipetu. validissima
regna cepit Ex his octo. duo primi nichil de
grecoꝝ imperio cogitauerūt Vn̄ hic a iohāne
non cōputantur. sed solū reliqui sex. videlicꝫ
q̄ galipolim p̄sidium cepit. scđs ildrin. terciꝰ
mōsulman. q̄rtus chirischi ogoly. quintꝰ mo
rat. sextus vo p̄ns mehemeth. sub cuiꝰ filio.
q̄ nondū est coronatus cessabit thurcoꝝ impe
riū Vltimo est notandū. ꝙ modꝰ quo latini
de ppinquo recuperabūt omnia regna dicta
erit triplex Primꝰ ex pte dei qui hec p̄desti-
nauit ⁊ cui nō p̄t resisti Scđs ex pte humani
tatis xp̄i qui p sancti petri nauicula ⁊ latina
ecclesia orauit. ne deficeret fides eiꝰ Et qꝛ ora
cio xp̄i fuit sp exaudita. iō sola ecclesia roma
na nō declinauit ad hereses. sed fidelis pma-
net Et hac de cā in hͦ capitulo vocat latinos
fideles Ampliꝰ elegit et p̄destinauit vt petrꝰ
cū sua ecclesia romana lapsos et pditos resti-
tueret dicēs. et tu aliqn̄ cōuersus cōfirma fra
tres tuos Et iō a iohāne latini appellātur in
hͦ capitulo electi et vocati ad bellandū p res-
titucione fratrū et ecclesiaꝝ pditarū Terciꝰ

modus est ex pte hominū et duplex solet pōi
prim⁹ ponitur ab ioachim abbate sup lxviiij
ieremie vbi dicitur Deijcient idumeos puuli
mei A voce ruine eoꝝ cōmota est terra Cla
mor in mari rubro audit⁹ est sic dicens Ecce
quasi aquila ascendet et euolabit et expādet
alas suas sup bosram et erit cor forciū ismae
litarū quasi mulieris pturientis Vbi ait ioa
chin ꝙ puuli gregis xpi latini destruēt thur
cos et imperator roman⁹ vsqꝫ ad ismaelitas
penetrabit absqꝫ resistēcia Et cōcludit adhuc
futurū est inqt vt orientales exercitus inter
se discidāt ⁊ sub romane reipublice principe
veniāt Et allegat sibillā pro confirmacione
supradictorū Et ita scđm ioachin discordia
erit occasio vt veniāt sub xpianis Sanct⁹ āt
norseus patriarcha anthiocen⁹ de quo aiūt
armeni ꝙ prophetauit fere circa inicia mau
methi dicit clarissime ꝙ capta cōstantinopo
li et grecia a gente ismaelitaꝝ sagiptaria rex
eorum mittet in italiam et latinos quosdam
legatas qui occulte baptisari aperiēt latinis
modū capiendi cōstantinopolim latini vero
collecto exercitu mari et terra xpo restituent
omnē greciam traciam asiā siriam et alias
Et ita scđm hunc sanctum virum illi qui sub
sūt thurco dabūt viam victorie xpianis Ego

aũt puto vtrũqꝫ verum esse· vt et in eis discor
dia futura sit· et xp̄iani qui sunt cũ eis eorum
manus dissoluãt eis rebellando et latinis se
addendo· et hoc totũ consonat huic capitulo
in quo sanctus euãgelista iohãnes facit tria
In prima parte ponit imaginẽ imperij tur-
chie In scd̄a parte cũ dicit Quare miraris· ex
ponit plagã europe In tercia ponit modum
et viã destructionis turchoꝝ· ibi ⌊ Aque quas
vidisti ⌋ Primũ igitur ponit figurã turchie di
cens ⌊ Venio ⌋ o iohẽs· ⌊ ꝛ ostendã tibi destruc
cionẽ ⌋ turchie ⌊ meretricis magne ⌋ quia xp̄o
relicto mẽcatur cũ maumetho· ⌊ q̄ sedet ⌋ siue
imperat ⌊ sup aquas multas· cũ qua simul in
fide sunt fornicati reges terre ⌋ eius ⌊ et de vi
no ⌋ siue ritu ꝓstitucionis sue heresis ⌊ inebria
ti sunt ⌋ ad lrãm habitatores turchie ⌊ Et sus
tulit me ãgelus in spũ in desertũ ⌋ Dicit in spi
ritu· qꝛ non corpore sed mente ostensum est ei
desertũ turchie ⌊ Et vidi ⌋ ibi turchiã· q̄i ⌊ mu
lierẽ ascẽdẽtẽ sup bestiã ⌋ qꝛ aderat secte mau
methi· et ⌊ coccineã ⌋ qꝛ vtitur sola cede ac san
guine xp̄ianoꝝ ⌊ Eratqꝫ plena nomib⁹ blasfe
mie ⌋ heretice prauitatis· qꝛ negat xp̄m cruci
fixũ· mortuũ· et deũ· asserit circũcisionem ne
gat baptismũ· et trinitatẽ ꝛ multas alias blas
femias ⌊ Et habebat capita septẽ· ꝛ cornua x ⌋

Et ad lrām vestitur purpura coccino ꝛ inau
rata ē auro· et lapidib⁹ ꝑciosis ꝛ margaritis
qz sūt effecti diuites· ac delicati· mercatu et ꝑ
dis xp̄ianoꝝ Et hz in manu sua sine religio-
ne· poculū aureū id ē alcozanū qd quasi di
uinū venerantur Et licet ab eis extimetur au
reū· tū in rei veritate est plenū abhominaci
onib⁹ heresis· et immūdicia fornicacionis
et viciorū Et in fronte hēbat scriptū hec est
turchia· q̄ est mistica babilon illa· mater for
nicacionū et abhominacionū terre saraceni
ce Ex q̊ patet errare ꝑdicatores illos· qui as-
serūt antichristū oriundū in babilonia corpo
rali· sz in mistica secundū hūc locū· qz sicut cor
poralis babilonia ydolatriā inducit· ꝛ dei po
pulū captiuauit· et tandē periit sic hec secta·
xp̄i blasfemiā induxit· dei populū captiuat· ꝛ
tandē peribit Et vidi mulierē hanc turchiā
ebriā de sanguine sanctoꝝ xp̄ianoꝝ quo ad
volūtatem· et de sanguine actualiū martiꝝ
ihesu quia ad litterā inebriatur actu et volū
tate sanguine xp̄iano Et miratus sum cū vi
dissem illā prosperari contra sanctos admi
racione ac dolore magno Hec igitur est figu-
ra turchie· Nunc angelus se conuertit ad ex
posicionem huius plage europe in hac secun-
da parte capituli ita dicens· Quare o iohan

nes⌊ mirraris: Ego exponā tibi sacramentū⌋
siue significatū· primo⌊ mulieris⌋ et secūdo⌊
bestie que portat mulierē habentē capita· vij·
ꝛ cornua decē⌋ Igitur⌊ bestia quā vidisti⌋ fuit
persona maumeth q̄⌊ fuit et nō est⌋ ipse ꝫ sua
secta Et hec secta⌊ est ascensura⌋ et eleuanda
sup omnia xp̄ianorū regna vsqꝫ quo veniat in
vltimā summā et⌊ abyssum⌋ ꝓsperitatū · et⌊
tūc in interitū ibit⌋ qꝛ xp̄iani eā delebūt Sed
anq̄ꝫ deleatur mlti xp̄iani⌊ habitātes terrā⌋
eorū et alij⌊ quoꝝ nomina⌋ ab eterno⌊ nō sūt
scripta in libro vite⌋ vidētes bestiā et sectam
maumethi⌊ qui fuit et non est⌋ in tāto culmi-
ne ꝓsperitatis cū tanta ignominia xp̄i·⌊ ad-
mirabūtur⌋ cōcludentes Ergo maumethi lex
vera est· quā deus tutatur et eleuat cū tanta
xp̄i ignominia Et ita q̄ꝫ plurimi negāt fidem·
vt euidēcia facti ostendit· cū mō seducātur sı
fieri p̄t eciā electi· vt ait xp̄s Et hoc de bestia
Nūc tibi dicā significatū mulieris ebriā de sā
guine martirū ihesu⌊ hic⌋ igitur o iohānes⌊ ē
sensus⌋ et exposicio mea⌊ qui habꝫ sapienciā⌋
ꝛ certitudinē sine errore⌊ Septē capita sūt sep
tē mōtes⌋ siue alta regna septem europe· su-
pra in principio narrata· que omnia cōseque
tur hec turchia in vltima plaga europe Simi
liter significāt⌊ septem reges⌋ vltimos turco

rū· qui conabūtur capere cōstantinopolitanū
imperiū cū dictis regnis· Sed⌊ quinqꝫ primi⌋
videlicet auxiliator imperatoris· ildrin mu=
sulman· chirischi ogoly· et morat pater huiꝰ
p̄sentis imperatoris⌊ ceciderūt⌋a p̄posito qꝛ
parū cōsecuti sunt igitur quinqꝫ isti ceciderūt
⌊Unus⌋ aūt qui est presens sextus rex mehe
meth· est famosus ille qui capiet cōstātinopo=
lim· et omnia regna nullo audente resistere·
⌊Alius⌋autē septimus rex successor huiꝰ⌊ nō
dū est⌋coronatus⌊ Sed cū venerit⌋ad regnū
⌊oportebit ip̄m⌋ex ordinacione diuina⌊ ma
nere modicū tēpus⌋in tanta gloria Ex hoc se
quitur ꝙ sub isto finietur europe flagellū Et
sub eius successore· incipiet xp̄ianorum mag
na victoria · Et subdit iohēs⌊ Et bestia⌋siue
secta maumethi⌊ qui fuit ꝛ nō est⌋portat hāc
mulierem quia sub eius religione sūt turchi
⌊Et ip̄a est octaua⌋quo ad ritū·⌊et⌋tamen
⌊est de septē⌋regibus· quia nō sunt distincti
ab illa lege· cū oēs sint maumethiste Hec bes=
tia post septimū regē⌊ vadit in interitū⌋quia
xp̄iani eā oīno totaliter extinguent⌊ Et decē
cornua q̄ vidisti sunt x· sub reguli ponēdi⌋in
·x· dcis p̄uincijs hij sub isto sexto rege turchie
⌊nondū acceperunt⌋p̄fecturā sꝫ sub septīo re
ge p̄xime futuro accipiēt actionē⌊ et p̄tātem

tanq̄ reges]post bestiā siue vicariū bestie sol
danū⸌[Hij habent vnū consilium]et volunta
tem discordandi a septimo rege[et ṽtutem]
suam et[potestatē]a principio tradēt[bestie
quia adherebūt soldano⸌et ita sc̄dm ẏoachim
exercitus orientales inter se dissidebūt[Pug
nabunt]tamen[cū agno]siue latino exerci-
tu qui soli subsunt agno· [Et agnus]existēs
in exercitu latino[vincet illos]turchos [q̄m
agnus ipse est rex regū et dn̄s dominoꝝ] Et
nō turchus·[et dn̄s dn̄antium ip̄e est]⁊ non
soldanus et decē p̄dicti prefecti Milites quo
q3 latini[qui sunt cū agno] hn̄t tres p̄rogati
uas Prima q2 ipsi soli[sunt vocati]ad hoc bel
li et triūphi decus Et ideo non potuerunt re
ijci a thurcis sicut predecessores affrici·asiani
greci·tanq̄ non vocati ad triumphum sed ad
plagam· Secūda est· quia latini [soli sunt e
lecti]ad remigandū ꝓ hac nauicula sancti pe
tri toto orbe agitata Et ideo thurci tanq̄ ti-
ranni cedent eis·sicut electis canonice· ad do
miniū· Tercia est quia qui plagandi erant a
bestia·solum sunt heretici et scismatici Sed
latini semꝑ fuerūt[fideles]in euāgelio et nō
heretici·et ideo nō poterunt subijci a bestia q̄
solū ad flagellandas hereses missa ē Si ergo
q̄ritur cā victorie ·rn̄det Johānes dicens· q̄a

monarchia mūdi est ⌊agni et nō bestie⌋ et q̄a latini milites qui sunt cū eo⸗ sunt ⌊vocati⌋ sūt ⌊electi⌋ sūt ⌊fideles⌋ Hoc igitur dictū sit de vltima plaga Nūc ad terciā capituli ptem ac cedamus⸗ in qua tāgit victoriā ex pte hūana q̄ erit discordia turchorū⸗et rebellio xp̄iano⸗ rum existenciū sub eis⸗ vt s̄ posuim⁹ Et idcir co lrā sic legatur Et āgelus michi dixit dam⸗ nacionē mulieris in hunc modū ⌊ Aque quas vidisti sup quas sedet⌋ turchia ⌊ meretrix sūt populi et lingue ⁊ gentes⌋ q̄bus imperat⌊ Et decē cornua sunt x⌋ reges siue prefecti futuri illoꝝ sub septimo rege⌊ Hij oēs odient bestiā fornicariā⌋ sectā suam⸗ Prefecti q̄dem qꝛ poci us eligēt xp̄ianos eā delere q̄ꝫ manere sub sep timo rege xp̄iani vero licet heretici⸗ tā bestiā naturaliter odio hāt Et ideo⌊ facient⌋ bestia lem illam sectā⌊ desolatā⌋ ab imperio⸗ et nu⸗ dā a dn̄is⸗ et⌊ mādueabunt⌋ siue dilacerabūt et delebūt⌊ carnes⌋ ac sectatores eius⌊ ⁊ ipaꝫ sectā⌊ cōcremabunt igne⌋ et homines et ciui tates subiciendo Et qꝛ iohēs mirabatur de tā ta ꝓsperitate eorū contra xp̄ianos⸗ idcirco ā gel⁹ ei respōdet dicēs Hoc⌊ de⁹ ꝑmisit o iohēs vt castigata heresi orietaliū hereticoꝝ⸗ facile ltis cōsentirent et tandē thurcis ⁊ saracenis rebellādo⸗ facilī xp̄ianis victoriā ministrarēt

Et idcirco sic legatur lrã Deꝰ inspirauit in corda eorũ orientaliũ· vt suũ impium dent bestie et subiciãt se ei sine resistencia· et faciẽt qđ bestie placet statim tradendo ciuitates et regna· vt cõsumentur et cõpleantur verba et ordinacio dei de castigãdis heresibus· vsq3 ad septimũ turchie regẽ Et mulier quã vidisti ipa est ciuitas siue societas turchomãnoꝝ q̃ hꝫ regnũ et impiũ sup reges et pfectos dcõs europe hec de lrã capituli

Dubiũ de monarchia põtificis maximi

Dubitatur· an agnus et vicarius eius põtifex maximꝰ sit iure diuino rex regum siue monarcha tpalis huius mũdi Et videtur ꝙ nõ· hĳs racionibꝰ Primo qꝛ omnis monarcha tpalis· defẽsat suã monarchiam Sed xps eũ temporaliter nõ defensat ymo vt euidencia declarat· pociꝰ flagellat et minuit Ergo nõ hꝫ monarchiã in hoc mũdo tpalem Et cõfirmatur dicto xp̃i iohãnis· xix c· dicentis ad pilatũ Regnũ inqt meũ· non est de hͦ mũdo Sed monarchia tpalis· est de hoc mũdo Ergo ius monarchie xp̃i non est in hoc mũdo· sꝫ expectatur ĩ alio Ad hoc firmissime tenentes respõdemus ꝙ ne dũ in futuro seculo· sed eciã in p̄nti cristus solus habet monarchiam iuridicã· Et hoc primo declaratur se-

cūdo capitulo danielis· vbi dicitur ꝙ lapis ab
scisus de mōte sine manibus q̇ est xp̄s· confre
git statuā· et ip̄e fctūs est mons magnꝰ ·⁊ im
pleuit vniuersam terrā Sed ibi ad lrām loq̇-
tur angelꝰ de succesione monarchiarū mūdi·
et lapis replet eciā celū et terrā vniuersā· Er
go monarchia xp̄i vniuersalis ē ne dū celestis
sed tp̄alis Et cōfirmatur p̄ exponendi danie
lis modū· sic ibi dicentis In diebꝰ aūt regno-
rū illorū scꝫ subiectorum romanis· suscitabit
deus celi regnū videlicet xp̄ianorū· vt oēs ca
tholici exponūt· de quo regno sic dicit statim
Regnū illud nō dissipabitur· ⁊ alteri pp̄lo nō
tradetur· sꝫ cōminuet ⁊ cōsumet vniuersa reg
na· ip̄m aūt stabit in eternū Ex q̄ auctoritate
hoc colligitur· Oīne regnū qd̄ potest impug-
nari et affligi temporaliter sed nō deleri· est
regnum tp̄ale· quia regnum in alia vita nec
impugnari potest nec affligi Sed regnū xp̄i
potest affligi tp̄aliter et impugnari a bestia
sed nō deleri· vt patet ex dicta auctoritate et
ex septimo capitulo eiusdē danielis et in toto
libro huius apocalipsis Ergo xp̄i monarchia
est eciā temporalis· q̄ licet sit impugnata ⁊ af
flicta sub septem sigillis· et septē tubis· et sep
tem phialis· tū eius iurisdictio nō tradetur a
deo alteri populo· vt ait daniel secūdo capitu

lo . sed tandē auferet a bestia omne regnum qđ est subter omne celum: et dabit populo xpi ano . vt ait idem septimo capitulo Et ita regnum tpale cristi dissipabit omnia alia regna et ipm stabit in eternū . quia omnia terminabuntur regna Solum autem xpianorum regnū stabit . quia neq₃ in presenti neq₃ in futuro huius regni erit finis vt dixit angelus ad mariam luce primo capitulo . Et cōfirmatur qz daniel . septimo capitulo vt ibi declarauim9 circa finem capituli ad litteram loquitur de maumeth . qui loquitur contra excelsum sermones . ⁊ putauit posse mutare leges cristi in alcoranum . et tempora ab anno salutis voluit mutari ab annis maumethi , et sibi intitulari Vbi duo habem9 primū q̄ auferetur regnum a bestia et dabitur populo sanctorum . Sed regnum qđ iudiciuū dei aufert a bestia ē temporalis eius monarchia Ergo cristus et vicarius eius pontifex maximus sunt diuino iure temporales monarchie Aliud dicitur q̄ populo xpristiano dabitur magnitudo regni que est subter omne celum Sed subter omne celū nō est nisi tps Ergo xpi monarchia est tpalis eciā in h° scł̄o Et cōsonat huic dcm̄ xp̄i math . vltimo . Data est inq̄t michi ois ptās i celo et in terra Sed ois potestas est vniuersa

lis monarchia · q2 sacramentorū non est om
nis potestas · Ergo xp̄o et vicario eius data ē
monarchia ne dū celestis · sed eciā terrestris ·
Atq3 ita agnus cū pp̄lo latino · vt ait hic iohā
nes pugnabit tpaliter cū bestia et saracenis
et agnus vincet illos quia iure diuino soli si
bi est tradita vniuersalis monarchia et est so
lus rex regū et dn̄s dominanciū · et latini qui
sunt cū eo sunt vocati ad bellandū · ⁊ electi ad
regnandū vniuersaliter et fideles ad cōseruā
dam euāgelij monarchiā O quanta · erit gl̄a
latinoꝝ Certe ipsi soli sunt enoch et helias re
seruati ad pugnandū contra antixp̄m · et feli
ces victores Ad racionē dicimus · q̄ aliud est
nō defensare et minuere · aliud emēdare ⁊ cor
rigere Negam9 igitur q̄ xp̄s nō defensauerit
ecclesiā suam aut diminuerit sed bñ in his fla
gellis pmisit ptes ecclesie leprosas et hereti-
cas atq3 scismaticas flagellari Hoc aūt non
est ius suum nō defensare aut de iure sue mo
narchie minuere · sed solū languide pti occur
rere atq3 mederi p illas medicinas ⁊ media ti
rānica bestie · q̄ sua sapiencia nouit meli9 ex-
pedire Ad scd̄a3 racionē dicim9 cū augustino
super illo verbo xp̄i Ego nō sum de hoc mūdo
Aliud inquit est esse de hoc mūdo ⁊ hic · aliud
aūt esse in hoc mūdo · et hic Esse eīn de hoc mū

do⁹ est habere iura sua a mūdo et more mūdi
At xp̄s non habuit ius sui regni a mūdo sed
a deo pmittente p scripturas daniel et ange
li q̄ sue monarchie nō erit finis sicut in prece
dentib⁹ patuit Similiter non acq̄suit eā mo
re mūdi militum multitudine et armis sed
miraculis et morte vicit vt exposuimus sup
scdo ysaie pphete dicentis de messie militib⁹
Cōuertent gladios suos in vomēs et lanceas
suas in falces Non leuabit vltra gens aplica
cōtra genten gladiū Et hoc est qd̄ xp̄s non ne
gat pilato regnū suū esse hic ꝛ in hoc mūdo sꝫ
esse hinc et de hoc mūdo dicens Si regnū me-
um esset de hoc mūdo ministri mei vtiqꝫ ar
mis more mūdi decertarēt vt nō traderet iu
deis Nūc autem regnū meum nō est hinc Hoc
loco surgit dubitacio Si regnū xp̄i nō armis
acq̄ritur quomō iohānes euāgelista in sequē
tibus capitulis ponit latinos acq̄situros vni
uersalem bestie monarchiā pugnis bellis et
armis Et respōdem⁹ q̄ latinus exercit⁹ licet
vsurus sit armis tū magis erūt p signo q̄ ef
fectu qꝛ illa arma nichil valebūt cōtra tātam
saracenoꝝ potenciā ꝛ exercit⁹ sicut nec arma
petri nichil valuerūt nisi ad abscisionē auricu
le Sed accident mlta miracula et diuine vtu
tes qb⁹ territi infideles subiugabūtꝛ Nā vt

ait apostolus prime ad thessalonicēses ultimo
Dn̄s ihesus interficiet impiū spū oris sui Et
hoc idē asserit isaias xi c. ut ibi ad lrām expo
suimus Ergo in armis latinorū non opabit^r
vis armorum quā turci nō trepidant. sed spūs
ihesu miraculosus Et ideo iohēs cū hic dicit.
q vocati et electi ac fideles latini pugnabūt.
nō dicit arma eorum sed agnus vincet illos qui
rex regū est. et hec de littera capituli Ex hijs
multa dignissima memoratu occurrūt Primū
est q ius omniū monarchiarum a solo deo est. h
ptz danielis iiij c. qū nabuchodonosor dictū
est Scias q excelsus dn̄atur in regno homi-
nū. et cuicunqꝫ voluerit dabit illud Secūdum
est q sole qꝫqꝫ monarchie sūt a iure diuino. s.
caldea. psa. greca. romana. xp̄iana. q̄rū q̄tu-
or prime ad temp⁹ concesse fuerunt a deo. ul
tima vero stabit in eternum . et ius eius alte
ri populo non tradetur Hoc probatur danie
lis secundo et septimo capitulis . et luce pri-
mo Tercium est q omnes alie dominaciones
hijs non subiecte tirannice erant ac permissi
ue Et racio est iob. quia deus nō facit regna-
re ipocritam siue tirānum contra instituta a
se dn̄ia nisi propter peccata populi Quartū
est. q verus monarcha est pontifex maximus
Racio quia ei soli delegata est uniuersal xp̄i

ptestas nō solum ligandi et soluendi. sed et
in fide confirmādi et oēs oues et agnos tpali
ter pascendi. vt pz ex euāgelijs Quintū est. q
phibitiones duas xp̄s in passione reuocauit
et in resurrectōe Prima phibicio fuit ne irēt
ad predicandū samaritanis et paganis sed so
lum ouib9 israhel In resurrectione hāc relax
auit pp̄ter promulgacionē euangelij dicens.
Euntes in mūdum vniuersum p̄dicate euāge
liū omni creature Scd̄a phibicio fuit de pecu
nijs non portandis et gladijs. quia cū iudeis
p̄dicarent. ab eis recipiebātur Sed qz futurū
erat dominiū mundi in eis et successorib9 . id
circo in passione ius illud abrogauit et aliud
p futura monarchia condidit dicens Qū misi
vos sine sacculo et pera et calciamētis nichil
vobis defuit Sed nūc qui habz sacculū tollat
similiter et perā Et qui non hz arma. vendat
tunicā et emat gladiū Sextū est. q absqz vo-
lūtate senatus et populi romani cōstantinus
debuit resignare imperiū siluestro Hoc pz. qz
iam ad xp̄m erat deuoluta monarchia iure di
uino Qd̄ aūt est de iure diuino. absqz senat9
cōsulto debuit fieri. Septimū est. q siluester
impij gloriam suscipe potuit a cōstantino . et
btūs sixt9 potuit thesauros imperij a philip-
po imperatore suscipe et thesauros ecclesie ap

pellate Racio qui pt monarchiā suscipere iure diuino pōt ꝛ eius annexa suscipere eodē iure potissime cū cristus relaxauerit ius non vten di pecuniis et armis Octauū est ꝙ btūs lau rencius martir inuito imperatore decio dictos thesauros potuit dare pauperibus Racio the sauri non erāt tiranni sed monarche veri At verus monarcha erat sixtus pōtifex vrbis iu re diuino et decius erat ex cōsequenti tirānus Et idcirco btūs laurencius nec dici nec esse po tuit fur et raptor Nonū est ꝙ cesar et primo genitus ecclesie imperator ille est quem vicarius agni cesarem instituit defensorē monarchie Vltimo sequitur ꝙ qui xpī vicario contradi cūt siue cesares siue reges ac principes et po tentatus statim iure diuino tiranni efficiun tur sūtqꝫ magis sub bestie maumethane tirā nide ꝙ sub miridica diuina monarchia imma culati agni Hec igitur hactenus dicta sint

Capitulum xviii ꝙ omnia supradicta reg na et prouincias et plura alia consequentur latini in prima victoria

[P]Ost hec vidi alium angelum descen dentem de celo]ꝛc Notandum est in primis ꝙ quidam referunt hanc vic toriam ad tempus gotfridi Sed vt dicit ni

colaus de lira sup xx capl'o ea q̄ dicũtur in hoc
capitulo vsq; ad finē libri· nondū sunt cōple-
ta Et hoc est verū Nā q̄ sequuntur· sūt futura
post vltimā europe plagā et ad dānacionem
turchie· vt patet ex duob9 p̄cedentib9 capitu
lis Et in principio hui9 ponitur nota tp̄alis
ordinis dicens [Post hec vidi] Sed victoria
gotfridi nō fuit post vltimā plagā septē reg-
norū europe ꝛ destructionē turchie· q2 ab illa
victoria vsq; nūc thurchia inicia sua habuit ꝛ
crementū vt videmus Igitur hoc capitulum
tractat nō de gotfridi victoria p̄terita· sed de
ꝓxime futura xp̄ianorum milicia sub septi-
mo rege turchie supradicto Scd̄o est sciendū
ꝙ angeli sancti incitant eos quos custodiunt
ad bonum semp̄ vt dicit btūs thomas in pri-
ma parte sue sūme· Et incitant ad tria bona
Primo ad mundas et sanctas cogitaciones·
Secūdo ad sancta opera· Tercio prohibent
iuxta posse ne illudātur a demonibus· Cūq;
creuerint iniquitates hominū vt non audiāt
angelos · tūc homines sunt pleni malarū co
gitacionum· malorū operum· ꝛ habitacionis
demoniorū· et tunc dicūtur iniquitates com-
plete Derelicta vero custodia angelica fiunt
puniciones instātanee· qualis narratur puni
cio monarchie caldaice sub baltassar· danielis

quinto capitulo Vnde de subito ei9 iudicio dix
erunt angeli ieremie quinqgesimo primo ca
pitulo Curauim9 babilone et non est curata
delinquamus ergo eam quoniam puenit vsqz
ad celu iudicium eius Beatus enim iheronim9
hoc totu de custodia exponit angelica Jubet
inquit deus angelis vt resina et medicinam
hominib9 et regnis afferant voluntqz ea cu
rare Quorum consilijs si non acquiescim9 aiunt
Qd in nobis est fecim9 Curauimus babilone
et non est sanata quia cotumax est Derelin
quamus ergo eam et abeamus in terra nos
tram ad referendu deo Tunc ista discessio v
tiqz est irreuocabilis condenacio Vltimo scie
dum est q sicut babilon corpalis statim con
denata est sub baltassar eius glorioso pacifi
co et vltimo rege contenente dei vasa et cap
tiuate dei populu ita mistica babilon thurco
ru et saracenorum subito iustoqz dei iudicio cor
ruet sub prime futuro septimo et vltimo glo
so eoru rege tenente christianos et eorum reg
na captiua et prophanante dei et xpi sacra
Que omnia sanct9 iohanes euangelista in hoc
capitulo explicit in quo principaliter facit duo
Primo innuit victoria terrestrem et mariti
ma contra thurcos et syros Secudo ponit
victoria maritima contra palestinos et solda

nũ ibi [Et subſtulit vnus angel9 fortis] Cir
ca primũ ponit electionẽ principis milicie pri
me · et ſcd̃o ponit cõtra ſaracenos et turchos
tres ſentencias ſcilitet diuinã humanã · et ex
ecutiuã Partes patebũt in legendo Primo i
gitur dicit · ꝙ facta vltima plaga europe · et
coronato ſeptimo vltimoqꝫ turcoꝝ rege ꝑ diſ
cordiã · eligetur ab eccl̃ia latinus princeps ꝑ
terreſtri ac maritima expedicõe cõtra turcos
Sic igitur legatur lrã [Poſt hec] q̃ p̃dixi de
vltima europe plaga et diſcidio thurcorũ ſub
ſeptimo rege futuro [vidi aliũ angelum] qui
erit princeps latinus · [deſcẽdentẽ de celo] ec
cleſie · qꝛ ab eccleſia iuridice iſtituetur impera
tor cõſtantinopolitan9 · ideo ſequitur [Habẽ
tem ꝑtãtem magnã] imperij orientis et [ter
ra] europe obſcurata et captiuata a thurcis
[illũiata eſt a gloria ei9] qꝛ volãte fama ꝙ cõ
ſtantinopolitan9 impator eſt inſtitutus . oẽs
orientales xp̃iani vires et lumen recipient ip
ſum auidiſſime vt meſſiã expectãtes Puto ꝙ
latina eccl̃ia inſtituẽte impatorẽ orientis oẽs
ꝓpabunt² ad ſubiectionẽ romane eccleſie q̃ pri
mo diſceſſerũt ab ea Deinde ponũtur cõtra e
os tres dicte ſentẽcie · q̃ꝝ prima eſt diuina Nã
[ãgelus] cuſtos hui9 impatoris · iubebit ãge
lis turcoꝝ vt relicta cuſtodia eoꝝ · liberũ xp̃ia

no impatori dñium donent Angeli eciã sancti
pugnant p dño eo℞ quos custodiũt· vt₹ dani
elis x·c· Dicũtur aũt pugnare inq̃tũ diuino
iudicio· ₹ examini referũt· merita hominũ re
pugnancia· vt ait btũs thomas prima pte q·
c·xiij Et q₂ sub pdicto septimo rege· erit tur
co℞ cõpleta iniquitas· idcirco angel9 latino℞
explicabit custodie turcho℞ diuinã sentenciã
sic dicẽs in lrã Et ãgelus latini principis [cla
mauit]aliijs angelis turco℞ [dicens]Derelin
quite turcho℞ defensionẽ q₂ a deo erit hec sen
tẽcia [cecidit]·i·cadat [babilon]mistica· a cõ
suetis victorijs [cadat]a dño· ₹ ãgelo℞ custo
dia· q̃ fauebat eis Et subdit q̃ discedẽte ange
lo℞ custodia [facta est habitacio demonio℞]
eos deludenciũ · facta est [custodia ois spũs]
siue cogitacionis [immũde]tercio facta ẽ ha·
bitacio [omnis volucris]siue operacionis [i
munde]et odibilis· quia omnes gentes sara
cenice [biberunt]et opati sunt immunda con
tra deũ et naturã· et inebriati sunt vitijs · [₹
fornicacionis ei9]lege· cõtra quã est [ira dei]
Reges quoq₃ eo℞ qui naturali rõne debuissẽt
illã legem hrẽ suspectã ipi ecõtra [cũ illa]licẽ
cõse [fornicati sũt]in oi genẽ vicij et sub ptex
tu ipi9 spurcissime legis fci sũt diuites [mer
catores]de vtute siue iiusta rapia [diuiciaꝝ e

e 8

ius ablataꝝ ab imperio agni Hec igitur est ꝓma sentencia vt qm̄ cōplete sunt thurcoꝝ iniq̄tates angli custodes eos relinquēt subiciendos a xp̄ianis et illudendos a demonib⁹ Et hec sentencia erit inuisibilis siue inaudibilis. Secūda erit humana audibilis. qꝛ videbitur cristianis mercatorib⁹ ab eis discedere et ceteris remanentib⁹ inspirabitur rebellare ⁊ latinis se adiungere. vt turci statim territi et attoniti. fugā potius q̄ꝫ resistenciā meditentur Ergo ita legatur lr̄ā [Et audiui aliā vocē dicentē de celo] ecclesie. qꝛ pontifex et princeps futur⁹. inducent xp̄ianos existētes sub turcis ad rebellionē et mercatorib⁹ ꝓhibebūt cōmercia cū eis dicentes. [exite] de turchie obediencia [ppłe meus] christiane. et [ne de plagis eius accipiatis] a nobis [si ꝑticipes] eorū vos inueniam⁹ Sciatis q̄ꝫ deus vltor est nobiscū. [qꝛ peccata] infidelitatis et blasfemie. sodomie. fornicacionis. et homicidioꝝ turcorū [ꝑuenerunt vsq̄ꝫ ad celum añ deum] qui non dissimulare sed vlcisci pergit contra oēs thurcorū iniq̄tates Et hec est. secūda sentencia Tercia est executiua Nā ꝓspere agētib⁹ cristianis ita inspirabitur a deo cōtra turchos ac ita facient O cristiani exeq̄mini cōtra turcos sicut et ip̄i vt ꝑ sanguine et insidijs sic reddatis il

lis sanguinē et insidias [Reddite illi] ac [du
plicate] mala [scđm q ipi vobis fecerunt] qz
si a vobis tulerūt septē regna · vos auferte ab
eis quatuordeci Si vobis tulerūt decem pui
cias · vos in hac prima victoria · auferte vigin
ti · ab asia · et armenia · vsq palestinam · et qz
cōputando ab cōstantinopoli vsq iherosoli ·
mam sunt viginti puincie et quatuordecim
regna · videtur q in hac prima victoria latini
cōtinue plequētur vsq iherosolimā et termi
nos egipti Sequitur littera [In poculo quo
modo miscuit vobis miscite illi duplū] quia
si illi a vobis abstulerunt solum feminas · vos
sine discrimine capite feminas et viros [Quā
tum] in templis et cerimonijs [se glorifica ·
uit et fuit] in feminaꝝ [delicijs · tantum date
ei tormentum et luctum] non permittendo
q in vestris ciuitatibus possint cōtrahere cō
nubia · aut habere templa et mulieres nisi sint
christiani · qđ erit eis ad maximum tormen ·
tum et luctū et hec est tercia sentencia contra
eos Nunc quarto loco q facile ruat ōnis tur
chia et alie saracenice naciones dicte · ita ex ·
primit dicens hec Primum · qđ sicut olim bal
tasar monarcha babilonicus superbia elatus
non dubitauit de ciro et dario obsidentibus
babiloniam sed despiciens eos vocabat diui ·

ne iniurie ac cōiuiijs vt habetur danielis quī
to capitulo·ita septim9 rex turchie superbia
potencie elatus·nō dubitabit de exercitu cris
tianorum·sed studebit suis delicijs cū iniuria
christi Et sicut baltasar eadem nocte interfec
tus est·et monarchia translata est ad persas
ita ille breui cessabit·et eius imperia venient
in manus christianissimi principis Et tercio
sicut ille nulū habuit adiutorem·sic iste nullū
reperiet suffragatorem Et hec tangit btūs io
hannes Primo de sua temeraria et elata se=
curitate·sic ait Quia turchia [dicit in corde]
suo elato Ego turchia [sedeo regina] et dūa
imperij romani cōstantinopolitani [nec sum
vidua] principibus et exercitib9 ad mei securi
tatem·[et non videbo luctum] deposicionis
mee cū me nemo sit forcior Et idcirco·secūdo
loco respondit de subita eius ruina dicens J
deo pmo eo forcior est christus·a quo [in vno
die] siue in vno breui tēpore [venient ei9 pla=
ge] qz deponetur a tāto imperio·et ita luctū
videbit Similiter plaga ei dabitur a cristo [fa=
mis] siue seruitutis·quia a regni solio cadet
ad seruitutis obprobriū Plaga quoqz erit ei
[mors] totius exercitus et p̄sidia eius [igni
cōburentur] Tercio·q̄ ex tam subita xp̄iano
rum victoria·alij saraceni territi lugebūt nec

audebunt ei auxilia ferre Et quia littera est
planissima · idcirco eā sub breuitate legemus
Primo · reges saracenorum [videntes fumū]
siue nuncios [incendij] turchie · non auxilia=
ri audebunt [sed stabunt a longe] propter ti
morem exercituū [flentes et dicentes Ve · ve
babilon illa] siue turchia [magna et fortis q̊=
niā vna hora venit] sentencia et [iudiciū] dei
contra te Similiter [mercatores] saracenoꝝ
qui a diuersis ptibus orbis ferunt aromata ·
et alia venalia in asiam · et constantinopolim
pro christianis · cū quibus modo lucrātur nō
audebunt ei succurrere sed stabunt a lōge ter
riti sicut predicti reges [lugentes] ac dicētes
[Ve · ve ciuitas] illa magna imperij turcho=
rum que amicta erat nostra [mercatura bysso
et purpura ⁊ lapidibus p̄ciosis] qm̄ vna hora
destitute sunt tante diuicie Vltimo non pote
rit habere auxiliū per mare · [quia omnis in
stitor qui mare nauigāt] videntes locū et ex
ercitū incendentes turchiā stabūt a lōge sicut
et reges et mercatores saraceni lugentes ⁊ di
cētes [Ve · ve ciuitas siue dominacio illa mag
na] turchorū in q̄ naute locupletabātur [qm̄
vna hora desolata ē] Et sicut dolor ac terror
maxim⁹ iuadet saracenos sic oēs xp̄ianos cō
plebit leticia et audacia Et id̄ subdit nr̄ euan

gelista [Celi] qui sunt plati ecclesie et princi
pes xpiani [exultent] cōtra turchiā · qz ipsi psi
debūt ei [Et exultēt sancti apli] siue episco-
pi et pdicatores · similiter et sancti [pphete]
siue doctores q pphetas exponunt dicentes ·
xpi monarchiā impleturā vniuersam terram
deuicta bestia · [qm deus vindictā fecit de il-
la] scdm [iudiciū] siue sentenciā veram · pdic
tā a daniele in fine septimi cap · et hec est pri
ma ps hui9 capli de victoria terrestri Sequi
tur apostolus dicēs in scda pte [Et sustu · &c]
in qua ponit quō capta grecia · asia · et hui9 ?i
expedicionē maritimā contra egiptū institu
ent et vincent xpiani et nō pmittent sarace
nos habere cōnubia · tēpla miliciā · et artes · sz
solū seruire Et sic legitur littera [Et vnus ā
gelus] siue princeps christian9 [sustulit lapi
dē molarē] id est exercitū duz fortem mariti
mū · eius nauigia ad modū mole vndiqz voluē
tur · et [misit] illū exercitū [i mare] siue classē
maritimā [dicens hoc ipetu] maritimo [mit
tetur babilon] siue egipt9 que ē alia babilon
mistica [in mare] qz a maritima classe capiet[2]
et suffocabitur [Et nō inueniet[2] vltra] in ea
[vox leticie] saracenoz · qz nō pmittētur aliq
leta habē · sicut fuit factū sub gotfrido Et xpi
ani deponēt ppetuo officiales & dnos q vtūt[2]

[musicis · cithara · tibia · musica · et tuba] Simili-
ter nō pmittentur exercere alia liberorū opa
et ita [nō inuenietur in ea āplius artifex] sa-
racenus Et non pmittent christiani · q̄ habe-
ant tēpla in q̄bus [mola] eorū siue sacerdos ad
modū mole circūuoluatur [vociferās] noctu
vt coeāt et mltiplicent pplm maumethi [nec
q̄ accendāt lucernas] in tēplis vt modo faci-
unt qz xp̄iani ne dūnomen maumethi sed re-
ligionē extirpabūt de locis illis ac memoriā
delebūt Similiter [vox spōsi et spōse non au-
dietur] qz in his locis nō pmittent saracenos
cōtrahere Si vero q̄ris causam tā subite des-
tructionis respōdit dicens [quia principes]
saraceni [erant mercatores] xp̄ianorum & cō-
tra ius eos vendebāt et emebant · Itē quia ō-
nes saracenice [gētes errauerūt in veneficijs
et erroribꝰ egipti siue soldani qui est papa eo-
rū Postremo soldanꝰ icitat saracenos cōtra
xp̄ianos Et iō in egipto principaliter [inuen-
ta est cā sanguinis pphetarū] siue doctorū et
scōrum xp̄ianorū [qui interfecti fuerūt] Qui
scdm iohēm continue clamant Vindica sāgui-
nē nr̄m deus noster · his respōsum ē Adhuc ex-
pectate modicū · tpus donec sub vltima pla-
ga impleatur numerꝰ fratrū xp̄ianorū pdesti-
natus Et qz nūc impletur sub vltima plaga

ergo sequitur sanguinis totius christianita-
tis diuina vlcio · vt impleatur promissio chris
tiani et vniuersalis imperij deuicta bestia

Capitulū · xix · q̄ egiptus et arabia cū me
ca et ossibus maledicti maumethi capiēda sūt
a xp̄ianis · et ecclesia omnis reunienda

[P]Ost hec audiui [e]tc · p̄ exposicione ca-
p̄mittenda sūt aliqua · primū est scdm
nicolaū de lira q̄ hoc ca · non potest intelligi
de balduino successore gotfridi · vt quidā ex-
ponūt Racio est qꝛ homo pur⁹ non est verbū
dei Sed capitaneus huius milicie est verbū
dei vt dicitur in lrā Vñ non potest intelligi de
balduino hic bñ dicit q̄ nō intelligitur de bal
duino non tñ racio dicta cōuincit · qꝛ licet ho
mines non dicantur in scriptura deus et ver
bū essencialiter dicūtur tñ nūccupatiue in qū
tum sunt deputati ad opera diuina Vñ exo-
di septimo cap̄ · dixit deus ad moysen · Ego de
di te deū pharaoni Et sic̄ in hoc ca · princeps
future hui⁹ victorie magne dicitur verbū dei
et rex regū nūcupatiue · qꝛ deputabitur ad o-
pus verbū dei et restitucionē monarchie ipi⁹
et in isto relucebit efficatius hoc opus q̄ in p̄
cedentib⁹ principibus Racio vero que cōuin
cit · q̄ nō intelligatur de balduino ē qꝛ vt ipē
post dicit · oēs illi fuerūt añ vltimam plagam

europe Hec autem sũt futura post vltimã pla
gã ⁊ primas victorias Scd̃o notandũ est· q̃d
diximꝰ sup capl̃o xxxiiij· et lxiij ysaie· de men
te catholicoꝝ· et hebreoꝝ· q2 illa duo capitula
et si mistice et allegorice possũt aliter exponi
tñ ad lrãm non intelligũtur nisi de cede max
ima saracenorũ fienda in arabia de qua loqui
tur capitulo· xxxiiij dicens Victima em̃ dñi in
bosra et interfectio magna in terra edom Et
q2 sanguis eoꝝ asꝑget vestimenta xp̃ianorũ ⁊
principis nostri· ideo in lxiij· ca· ait Quis est
iste qui venit de edom· tinctis vestibus de bos
ra Hec enim nõ possunt ad lrãm intelligi de
alia re q̃ꝫ futuro messye triũpho· vt diffuse at
q3 clarissime scripsimus in exposicione nostra
magna sup ysaiam prophetam· quã appella
uimus sensũ lrãlem viterbiensem· secuti doc
tores hebreos· et q̃ꝫ plurimos catholicos Et
hãc cedem atq3 victoriam sanctus euãgelista
describit atq3 predicit in capl̃o isto· in quo fa
cit duo q2 in prima pte capituli ponit vnionẽ
futurã omnium eccl̃arũ mundi sub romano
põtifice Scd̃o exprimitur triũphus maximꝰ
eccl̃e vnite q̃ fiet cũ maxima saracenoꝝ cede
in bosra· ibi [Et vidi celũ aptum] In pⁱma ca
pl̃i pte ponit · nũtios et vnionẽ vniuersalem
Scd̃o festũ vniõis Tercio btitudo ⁊ felicitas

Illius tpis describitur partes patebunt in le
gendo q xpiani sancti habita victoria pceden
tis capli: mittent ad oēs xpianos orbis catho
licos ac hereticos et scismaticos suadentes vt
velint ecclesiā vniri sub vno pastore xpo et pō
tifice romano. cui deus tantā victoriam dedit
Qui a deo inspirati vnanimes subscribēt vni
onē et obedienciā. siue hoc fiat p simplicē inti
mationē siue p conuentū ad conciliū aliqd ori
entale post victoriā primā. et lrā ita est legen
da [Post] supradcōs triūphos [audiui vocē]
suasiuā non impatiuam. [tubarum] siue nunti
orū multorum [in celo] ecclesie discurrentium. et
scismaticis hereticisque orientalibus [dicenciū
Alleluia] Qd in latino sonat sit laus deo nro
Ideo subdit quasi exponens [laus deo] de tā
ta victoria [sit deo gloria] de vnione fienda.
[sit virtus] de vnita non diuisa eccla Quasi
diceret O qui iā flagellati fuistis ob hereses
vniamini nobiscū. Nam vidistis [iudicia eius
vera de meretrice magna] secta thurcorū et
saracenorū [q corrupit mundū in pstitucio-
nibus suis et vindicauit sanguinē sanctorū]
xpianorū [de manibus eius] Et iterum dixerūt
vt sup [alleluia] Forte q pigritātibus orienta
libus ecclijs. iterum ac sepe latini repetent Nā in
euāgelio de nupcijs filij regis. primo inuitati

neglexerũt venire Sed cõpulsi assidua moni
cione latinoꝝ reiteranciũ alleluia · intrabunt
ad nupcias Ad litteram em̃ hoc euangelium
nupciaꝝ sic exponi debet et non aliter vt pro
babimus · si quandoqꝫ christus concesserit ex
ponere euangelia ad lrãm · relictis alijs sensi
bus misticis Et cũ intrabunt omnes ecclesie
ad hoc vnionis cõuiuiũ ⌊ fumꝰ iste ⌋ atqꝫ effec·
tus vnionis ⌊ ascendet ⌋ atqꝫ augebitur conti
nue ⌊ vsqꝫ ad finẽ mundi ⌋ et non redibunt ad
vomitum · vt olim greci sub eugenio quarto fe
cerunt post concilium florentinũ Et quia tũc
non solum greci · sed totus orbis revnietur ·
ideo iohãnes subdit · ꝙ ⌊ quatuor animalia ⁊
xxiiij seniores ⌋ qui vniuersam ecclesiã signifi
cant vt declarauimus primo capitulo primi
tractatus · ⌊ omnes ⌋ in ꝓ ⌊ ceciderunt ⌋ ad faci
endam reuerenciam romano põtifici ⌊ et ado
rauerunt deum ⌋ recognoscentes ipsum ⌊ sede
re super thronum ⌋ sancti petri · cui soli dictũ
est pasce oues meas ⌊ Et dicẽt alleluia amẽ ⌋
idest fiat vnio · de qua gracias deo Hoc est igi
tur primum quod fiet post dictas victorias ·
Secũdum est · quia sicut sub pijssimo eraclio
imperatore fuit institutum festum exaltacio
nis sancte crucis ob deuictum cosdroẽ · et cru
cem recuperatam · ita tunc instituetur festum

vnionis. et dicet ꝛ festū nuptiarum agni in q̄
vt dicetur infra occisa erunt thauri et altilia
et discūbent omnes christiani nullo reiecto
nisi saraceno non habente vestem nupcialem
fidei Et hoc modo videtur exprimenda litte-
ra Et vox siue institucio festi [exiuit de thro
no] romano [Dicens] sic vniuersis ecclesijs v
nitis Facite pcessiones ac festum et [laudem
dicite deo nostro qui timetis deū] xpiani [pu
silli et magni] de hac vnione [Et audiui vocē
quasi tube] quia publico edicto fiet festū. et
[vocem aquaꝝ multarū] quia populi statim
cōsentient letabundi [et sicut vocem tonitru
orum multoꝝ] qꝛ p̄dicatores publice adhor-
tabūtur fideles tā ad festum q̄ ad sequentem
expedicionē in bosra. contra ossa pseudo pro-
phete et eius sectam. et [dicent Alleluia] siue
laus deo [qm̄ omnipotens dn̄s noster] ihesus
qui videbatur oppssus a bestia regnauit per
vnionē factam ꝛ inchoatas victorias Gaude
amus intus de vnione. et exultemus extra de
festo per solempnitatē et processiones. iterū
demus ei gloriam colligendo ex omni gente v
nita exercitum. et dissipando bestiam. qꝛ ve-
nerunt agni nuptie In quibus in bosra opor
tet occidere tauros et altilia et hircos sarace
nos. sicut tam cristus in euangelio nupciarū

ꝙ isaias capitulo xxxiiij exprimit · et similiter scribit iohēs in hoc capl̄o Et uxor agni eccl̄ia unita iā preparauit se ac disposuit extirpare ex toto hereses ac sectā bestie Et data est spō se autoritas ut cooperiat se bisso splendido et candido id ē uita iusta · ut hic iste iohēs exponit Sicut em̄ deus tunc cōcedet omniū eccle siis mutuā unionem ad se ita unionē mentis ad deū et primū que due sunt iusticie sanctorū · q͂z in his duob⁹ mādatis tota lex pendet et pphete ut dicit xp̄s in euāgelio O quis uiuet qn̄ ista faciet deus Que q͂z fere uidētur incredibilia · sed felicia · idcirco angel⁹ terciū adicit ꝙ illi erunt beati Et ꝙ hec uera sunt · Primo nota ꝙ beatos dicit homines illius etatis q͂z sicut ueritas est felicitas intellectus · ita falsitas est eius miseria Et quia omnes ecclesie a romana diuise · tunc relinquent errores et adherebunt ueritati fidei · ideo erunt beati · Et idcirco sic legatur littera Et dixit michi āgelus Scribe hoc p magno munere Omnes uniti uocati ad hanc cenam agni erunt beati et felices · sicut xp̄s pmisit dicens · beati qui non uiderunt et crediderunt Itē ne putes impossibilia hec · scias o iohānes ꝙ hec ūba et pmissiones dei · sunt ūa et ideo infallibilia Et q͂z scō iohāni uisa est leta ecclesie reuelacio · ideo leta

bũdus [ꝓcidit volens angłm adorare] nõ q̄ˢ
dem adoracione latrie · sed iperdulie Sed ãge
lus ꝓhibuit · qꝛ angelꝰ in reuelacione hac par
erat iohãni ⁊ nõ maior · qꝛ neuter ꝓprio inge
nio hec didicit · sed ꝑ reuelacionem ihũ xp̄i · licꝫ
ordine quodã Et ꝓpterea sic legatur lrã [O
iohãnes vide] ne gracias habeas michi ex ħ
qꝛ ego non sũ magister et auctor huiꝰ reuela
cionis · sed solum instrumentũ [et conseruꝰ] si
cut [tu et aliȷ̃ fratres tui] ꝓphte hñtes [testi
moniũ] messie ihũ sicut isaias ieremias et aliȷ̃
qui propheciã testificãtur de ihũ · qꝛ [testimo-
niũ de ihũ . est spũs prophecie] qui est in te et
me et aliȷ̃s nõ tanq̃ in magistris sed sicut in-
strumentis Et ideo sumꝰ [cõserui] et cõdisci-
puli ꝓphecie de ihesu et solus deus est magis
ter Ego nosco me tibi in hoc parẽ [sed deum
adora] autorem · me aũt sociũ in hoc reputa·
Et ista est p̃ma ps principalis capłi Scd̃o cũ
dicit [Vidi celũ aptũ] tractat de magno triũ
pho post dc̃am vnionẽ · in q̃ ꝑte primo ponitᶻ
dispõ exercitus xp̄ianoꝝ et dispõ exercitus sa
racenoꝝ scd̃o · et tercio ponitur destructõ coꝝ
ac secte ⁊ osiũ maumeth Primo scias · q̄ si vis
illũiari ad integꝝ de sequẽtibꝰ · lege sup̃dicta
duo capitula isaie ꝓphete scd̃m lrãlem viter-
biensem exposicionẽ nrãm Que si nõ habetur

ab aliquib9 p̄supponatur saltē q̄ ad litterā i
illis capitulis p̄nuntiatur hec victoria Igit²
cū xp̄i ecclesia fuerit vnita et potita supradic
tis triūphis · tūc colligetur exercitus latinoꝝ
iudeoꝝ ethiopū et aliarū nacionū xp̄ianorum
et ꝑperabūt cōtra ossa nephādissima maume
thi · vt dispso capite et mēbris · xp̄o seruiant ī
pace At soldanus bestie vicarius occurret in
bosra cū immenso exercitu saracenoꝝ regū no
biliū occurrent ad defensionē patrie et pseu-
do ꝓphete · q̄ tauris et victima cōpletis atq̃
occisis cōprehendet² soldan9 · ꝛ ossa maumeth
cōburentur De disposicione igit² xp̄iani exer
citus sic legatur lrā [Et vidi celū] et ecclīam
[aptā] qꝛ via a latinis ad orientales clausa ·
tūc apietur vt libere xp̄iani conueniāt [Et ec
ce equ9 albus] Supra in ca · v · mgr̄i nostri dix
erūt equos impatores esse Erit igit² impator
xp̄ianus alb9 baptismo · qꝛ cristiani lauāt sto
las suas in sanguine agni qui est baptismus ·
Et qui reget hunc impatorē · erit crist9 q̄ vo-
catur fidelis et verax in ꝓmisso illo euāgelio
In mūdo pressurā habebitis · sꝫ cōfidite qꝛ e-
go vici mundū Et responsū est Nolite timere
pusill9 grex · qꝛ cōplacuit patri meo dare vo-
bis regnū Et pugnat contra saracenos · et iu
dicat eos cū iusta sentēcia · tanq̄ sui honoris ꝛ

sacti nominis violatores Ockl eius hec est in
tencō ei9· ex toto est incitata contra eos sicut
flāma ignis Et in capite eius sūt diademata
multa qꝛ iure diuino data sunt xp̄o omnia reg
na mūdi · vt testatur daniel vij · ca · dicēs De9
dedit ei honorē et impium · et oēs gentes et
trib9 et lingue seruient ei Et hꝫ nomē scriptū
qd̄ nemo nouit noticiā cōprehensionis nisi ip
se qꝛ est deus qd̄ est nomē sup omne nomē · vt
ait ap̄lus ad phil · ij · ca · Et vestitus erat ves
te aspsa sanguine Unde isaie lxviij interroga
tur Quare rubrū est in dumentū tuum Et rū
det dicens Calcaui gentes in ira mea · et asp·
sus est sanguis eorū sup vestimenta mea Tā
ta enī erit saracenorū cedes vt vestimenta xp̄i
que sunt cristian9 exercitus · tingantur eorū
sanguine Unde de his vestimentis siue xp̄ia
nis · vestitur cristus · sicut ei pmissum est isaie
capittulo quodā Viuo ego dicit dn̄s qꝛ his om
nibus velut indumento vestieris Nomen autē
huius gubernātis impatorem et exercitū xp̄ia
noꝝ vocatur verbū dei et exercitus xp̄ianorū
in celo ecclesie vnitoꝝ sequebatur eum in eq̄s
et capitaneis albis ⁊ baptizatis · quia nō mis
cebitur cū eis vt olim factū est q̄lꝫ capitane9
aut miles infidelis · sed oēs erunt vestiti bissi
no mūdo p puritatē ⁊ albo p baptismū Et de

ore xp̄i ꝑcedit gladius siue punicio bis acuta
vna q̄ deleātur ossa et memoria pseudo ꝓphe
te alia qua capietur et captiuabitur ei⁹ secta
vt ligatis manib⁹ et pedibus teste saluatore.
eiciantur a cōuiuio et in tenebras exteriores
mortis et seruitutis Cū hoc gladio ꝑcutiet ō
nes gentes saracenicas. et reget ac subiciet e
os in virga ferrea q̄ est exercitus ferreus xp̄ia
nus Et vt cognoscas qd̄ hoc eciā testatur ysa
ias. idcirco subdit dicens Et ip̄e est de quo ꝓ
phete ⁊ maxime ysaias lxiij. dicit ꝙ calcat tor
cular vini ire furoris dei omnipotētis Et ha
bet in vestimento siue exercitu xp̄iano ⁊ in fe
more siue cesare ac pontifice sustentāte hunc
exercitū ita scriptū Rex regū et dn̄s dn̄antiū
qr erit vniuersalis monarcha. vt dicitur dani
elis septimo cap̄. Et vidi vnū angelum qui ē
rex iherusalē qui regnabit in sole siue in loco
solis cristi et voce atq; hortacione magna in
uitauit oēs principes ac milites xp̄ianos lati
nos qui volant per mediū celum ecclesie. Ec
clesia em̄ romana est cor et mediū celi ecclesiasꝛ
tici Inuitat aūt ad victimā quā ad lrām pre
dixit ysaias capitulo xxxiiij. Et legatur lrā sic
Venite ⁊ cōgregamini ꝑ mare ad terrā ad di
magnā cenā ⁊ cedē saracenoꝝ vt manducetis
siue gladio occidatis et igne combureretis car

nes regū saracenoꝝ arabie afirie egipti et car
nes tribunoꝝ ipoꝝū et fortium militū eorum
et liberorū nobilium ⁊ seruoꝝ vilium magno
rum·puorū·et equoꝝ O q̄ pingue cōuiuium
Hec est igitur disposicio discūbentiū xpianoꝝ
Et ideo sequitur disposicio venientiū sine veste
nuptiali saracenoꝝ occidendoꝝ et legitur lrā
sic Et vidi bestiā siue vicariū bestie soldanū·⁊
reges terre saracenoꝝ·et exercit⁹ eorū cōgre
gatos circa bosra ad preliandū cū cristo qui
sedebit sup imperatore cristiano cū suo exerci·
tu scōꝝ Et vltimo ponitur victima dn̄i in bos
ra·qui bestia soldan⁹ et pseudo pp̄heta mau
meth siue ossa de templo maumeth erūt a cris
tianis cōprehensa·et missi sunt viui siue actu
potentes ac nominati in stagnū ignis et sul·
phuris q; cōburentur a cristianis Et hic pseu
do pp̄heta est ille qui fecit signa mendacia co
ram ipā gente stulta·quib⁹ seduxit eos qui ac
ceperūt hui⁹ secte caracterē circuncisionis et
adorauerūt ymaginē q̄ est ossa ⁊ alcoranū ei⁹
Et ceteri reges et exercit⁹ eoꝝ occidentur gla
dio virtutis ihū·et aues celi q̄ sūt milites cris
tiani saturabuntur et ditabuntur de carnib⁹
ac predis eoꝝ Acceptis eni spolijs ⁊ occisis ex
ercitib⁹ illis inuadent reliqua regna· Arabie
affrice·asie·ac omnia regna exceptis quibus;

dã fugientib9 vltra mõtes caspios·et extre
mos ãgulos orbis qui tutabũt se ibi· Et post
mille annos multiplicati cũ suo calipha·dicẽ
tur gog et magog·vt in sequente capl'o dice=
m9 Pro cõplemento hui9 capituli·queritur
primũ·an ista victoria sit intelligenda ad lit
teram de tpali monarchia cristi Et videt² q
non·qz hec victoria contra bestiã dabitur ex
ercitui scõrum quãdo fili9 hominis veniet in
nubibus celi·et iudiciũ dei sedebit·et libri iu
dicij apientur·vt clare dicit daniel septimo ca
pitulo· Sed iudiciũ sedebit et libri conscienti
arũ apientur et cristus veniet in nubib9 celi
in resurrectiõe in nouissimo die· Ergo de illa
intelligenda est Et cõfirmatur q nubes pro
vltimo iudicio accipiatur·quia actuũ primo
apostolis dictũ est·Quemadmodũ in nube vi
distis eũ ascendentẽ in celum ita veniet ad iu
dicandũ· Euangeliũ quoq luce qđ de iudicio
vltimo legitur·eadẽ locutione vtitur q̃ et da
niel dicens Videbũt filiũ hominis venientẽ i
nube cũ ptãte magna et maiestate Sicut xps
in passione sua rñdit pontifici dicens Ammõ
videbitis filiũ hominis sedentẽ a dextris di ⁊
venientẽ in nubib9 celi Ad hͦ firmiter rñdem9
q hoc capl'm nõ p̃t de alio statu ad lrãm intel
ligi q de tpali monarchia eccl'ie Primo qz to

rus iste liber ad lrām est de statib9 ecclesie mi
litantis in terra non triūphantis in celo Er-
go de milicia tpali intelligitur Scda racio ē·
qz post monarchiā iudicij vltimi religabitur
diabol9 in sempiternū· nec erūt homines sedu
cendi aut sancti tribulandi Sed post hāc vic
toriā diabol9 religabitur solū p mille ānos· ꝛ
postea soluetur· et seducet gētes et tribulabit
scōs vt dicitur in sequēte ca· Ergo intelligitur
de monarchia que erit aū iudiciū Ad primā
rōnem dicim9 ꝙ nubes aliqū accipit² p nube
materiali ꝛ corporali Sz aliqū accipitur me-
thaphorice p milicia imperatoꝝ· sicut ysaie·
xix· dicitur Ecce dūs ascendet sup nubem le-
uē· i· miliciā agilem assiriorū· vt exponūt om
nes lrāles catholici et hebrei Et ita daniel vi
dit ihm venientē ad hanc monarchiā non in p
sona sed in nubib9 celi siue milicia celica eccle
sie Judiciū quoqz illud non est vniuersale vl-
timū sed solum contra bestiā vt ipse angelus
exponit danieli in fine ca· Et libri nō sunt cō
sciencie sed duo decreta vt ait ibi Vnū est· vt
auferatur regnū a bestia Aliud est· vt magni
tudo illa imperij que est subter omne celū de-
tur xpiāis Nubes eciā quā pposuit xp̄s pōti
fici et eciā in euāgelio luce· accipitur p milici
a romana in q̄ xp̄s venit vltoꝛ sanguinis sui·

vtꝫ tam per nostram lrãlem ꝙ aliorum expo sicionem super ysaiam ꝓphetam ac sup euan gelia Verũ est quia puto ad litterã accipi dic tum angelicũ actuum primo . ꝓ nube materi ali et pro milicia celesti . q̃ veniet iudicare in gl̃a patris sui . et scõrum angelorum De equi uocacione igitur nubiũ distinguendo . ptꝫ ꝙ ad lrãm daniel et iohãnes . loquũtur de tpali victoria xpianoꝝ Euangeliũ vero luce loqui tur de iudicio in sensu mistico nõ ltãli vt in nostris et aliorũ exposicionibꝰ ad lrãm clare constat . Et ꝑ hec patꝫ responsio ad obiecta .

Capitulũ . xx . ꝙ vltimo triũpho habito cõ tra anticristum intrabit plenitudo gentium ad fidem . et omnis israhel saulus fiet

ET vidi angelũ descendentẽ de celo ⁊c̃

Pro intellcũ huiꝰ capl̃i sciendũ est qd̃ sit gog ⁊ magog Et inueni quosdã opinari eẽ iudeos religatos ab alexãdro vltra mõtes cas pios . Sed hoc est falsum tam scdm̃ hebreos ꝙ secũdum chatholicos litterales Nam hebrei dicunt gog et magog esse contrarios exerci tus messie domãdos et deuincendos ꝑ regem messiam Sed iudeorũ duodecim tribꝰ erãt re ducende ꝑ messiã nõ debellande . vt ꝓbauimꝰ sup isaia ieremia . et ezechiele Ergo gog ⁊ ma gog nõ sunt iudei religati . ꝑ scripturã q̃ꝝ sa-

terram pȝ duodecim trib⁹ cōuersas ad xpm̄ tpe apłoꝝ. ad quas post lapidacionē stephani a-postoli iuerūt quib⁹ apłus iacobus prime ihe rosolime patriarcha ⁊ primū ex q̄tuoꝛ anima lib⁹. epłam canonicā scribit dicēs Jacob⁹ dei et dn̄i nr̄i ihesu christi seruus duodecim trib⁹ que sunt in dispsiōe. salutē Ecce xij. tribus cō uerse Si qui autē in mundo reperiūtur iudei sunt feces ex captiuitate romana Johānes ꝙ ꝙ in hoc capitulo dicit esse gētes collectas ex quatuoꝛ oꝛbis angulis Jlli autem quos isti di cunt inclusos iudeos. sunt tantū in vna par-te oꝛbis. Jgitur gog et magog non sunt illi iudei Ex quo patet non esse principes scitas et tartaros quoniā illi sunt in vno oꝛbis āgu lo Vn̄ beatus iheronim⁹ sup xxxviij ca. ezechi elis ita dicit Putāt iudei et iudaizātes nostri gog ⁊ magog gentes sciticas esse innumerabi les et immanes que trans caucasum montē et meotidem plaudem ⁊ pꝛope caspium mare ad indiam vsqꝫ tendūtur. et has post mille an noꝝ regnum a dyabolo cōmouendas. et in terrā israhel venturas gentib⁹ ibi multis ad iunctis. pꝛimum quidem mosoch quos iose-phus capadoces dicit. deinde tubal quos idem iberos atqꝫ hispanos hebꝛei italos sus-picantur. habentes secum persas. ethiopes

tharsos et carthaginenses·dicentes hoc intel
ligi a iohanne cum dicit·et post mille annos
soluetur sathanas vt seducat gentes in qua-
tuor angulis terre gog et magog·et nō intel
ligunt totum librū iohānis qui reuelacionis
titulo prenotatur esse misticum·hec iheroni
mus Ex quibus verbis patet ꝙ sicut in toto
libro apocalipsis celum·thronus·angelus·e-
quus·non ad litteram sed mistice accipiūtur
pro ecclesia·sede romana·principibus et hu
iusmodi Ita in hac parte licet gog et magog
ad litteram sint scite et tartari·ꝛ mosoch sint
capadoces et sic de aliīs·tamen non hīj sunt
ad litteram accipiendi·sed omnes aperte per
secutores mistice signantur· Sed queruntur
duo Primum quia in hoc libro mistica signifi
cacio sumitur a rei proprietate puta ecclesia
dicitur celum·quia celo regitur· Principes
appellantur angeli·quia administracionem
angelicam visibiliter exequuntur Romana se
des appellatur thronus dei·quia in ea est ple
nitudo diuine potestatis Sed isti exercit9 vo
cantur gog et magog·ergo ex aliqua proprie
tate illius gentis sic vocantur Et nos conce-
dimus totum argumentū·quia collectio illi9
exercitus ex vniuerso orbe fiet circa illas par
tes·non ꝙ sint solum homines illarum patri

arum· quia omnes patrie ille erunt christia-
ne Erunt enim ex omni angulo mūdi· occidē
te· oriente· septentrione· et meridie· Sed tūc
secūdo q̄ritur Si ex omni orbis angulo sunt
venture· ergo iheronim⁹ male improbat iude
os dicentes vēturas cū mosoch tubal et aliis
gentib⁹ Et respōdemus q̄ bene improbat q̄z
putant iudei venturos populos illos ad litte
rā· q̄z illi populi nō venient sed ex angulo op
posito illis populis Unde hispania et ytalia
accipitur p̄ extremo angulo occidentis· pars
vero opposita ei orientalis capadocia accipi²
p̄ extremo āgulo orientis· Similiter cartha
go accipitur p̄ āgulo meridionali q̄z ē ad me-
ridiē sicut gog accipit² p̄ septētrionali angu
lo q̄z ē ad septentrionē Ideo scdm iheronimū
in apocalipsi· sane sūt accipenda vocabula· q̄z
non sunt accipienda hic p̄ illis gentibus· sed
pro q̄tuor angulis extremis mūdi correspon
dentib⁹ illis gentibus· ad quos angulos sara
ceni fugient dispsi in supradicta victoria Se
cūdo nota q̄ daniel vltimo ca· visionū ait Be
atus qui expectat ad dies mille trecentos tri
gintaquinq̄· hoc loco dies accipit² p̄ anno· si
cut ipse de⁹ exposuit ezechieli q̄rto· c· dicēs Diē
p̄ āno dedi tibi· Nā obtenta p̄ma vniuersali
victoria· fugient residui saraceni aut captiui

racentur ad dictas extremitates mundi·quo
rum maximus calipha aget vitā apud gog &
ne scitas Atq3 ita obtinebunt christiani mo=
narchiā pacificam mille annis Post hec diui
na disposicione p trecentos sequentes annos
incipient saraceni multiplicari in extremita
tibus dictis Postremo iam multiplicati col
ligentur paulatim ad suū calipham in gog p
spaciū annorum trigintavnius cum dimidio·
Et statim p tres annos cū dimidio infinita il
la multitudo bellabunt cōtra xpianos ·quia
vt ait frater nicolaus de lira·vltimo·c·visio=
nū danielis isti tres anni vltimi cum dimidio
nō sunt accipiendi a tpe collectionis exercit9
antixpi·sed qū erit effect9 potens ex tāta mł
titudine·et tūc trāsibit a gog in ihrłm destru
ens eccās quas repiet·& interficiens xpianos
et phibens iuge sacrificiū·et obsidebit ihero
solimā·cui9 miraculosā liberacionē & qs q̄ri=
tur legat nrām exposicionē ad lrām super vl
timo ca·zacharie Vbi tam scdm catholicos q̄
hebreos pdicitur hec vltima victoria·licet he
brei dicāt futurā sub venturo ficticio messia·
nos vo sub ihū vero triūphāte pstolamur·io·
hāne hoc pdicente in h° ca· Vltima nota q̄ h°
capitulum fuit quibusdā errandi occasio·eo
q̄ hic nominatur resurrectio mortuorum et

millenarium xpi regnū Et dicunt vt narrat
beatus iheronimus · q̄ post resurrectionē cor
porum gloriosorū xp̄s cum sanctis regnabit
in hoc mundo comedentes et bibentes et fili
os procreantes · quod heresis est · quia in re-
surrectione corporū non nubent neq̄ nuben
tur · sed erunt sicut angeli dei in celo · vt ait
christus contra saduceos Et quidam qui pro
lactantio firmiano xp̄ianissimo multa impo
suerunt errata · asserunt hoc ipsum sentire ·
Sed vt ait iheronimus sic opinati errant pu
tantes hanc resurrectionem que hic scribitur
corporū · cum magis mistica hic describatur ·
Dicamus igitur scd̄m sentenciam et distincti
onem sancti euāgeliste q̄ resurrectio vniuer-
salis est duplex · videlicet prima ⁊ secūda Pri
ma resurrectio est totius ecclesie ad vniuersa
lem vnionē sub vno pastore xp̄o in qua a mor
te fidei et miseria errorum et oppressione sa-
racenica resurget ad vnionem omniū ecclesia
rum et victoriam contra bestiam ⁊ pseudo p̄
phetā Et de hac loquitur hoc · c · et lactancius
vt patebit in defensione nr̄a contra accusato
res lactātij cū deus nobis tp̄s concesserit Se
cūda autem resurrectio erit corpoꝝ Et hac e-
quiuocatione antiqui chiliarche decepti p̄lap
si sunt in errorē · et quidā moderni falso accu

sant lactācium Hoc igit² capitulum loquitur
d̄i prima resurrectione uniuersalis ecclesie ad
vltimā victoriā In quo scūs iohānes facit tri
a. Primo determinat tēp⁹ duracionis pacis
Secūdo denūciat vltimā destructōem ātixp̄i
Tercio p̄dicit vniuersalem obedienciā fidei.
Primo summarie dicit q̄ instituetur ecclesie
princeps qui muniet om̄s confines saraceno
rū q̄ affugerūt. et p̄cludet viam magno eorū
caliphe existēti in gog ne collecto exercitu sa
racenoꝝ dispersoꝝ possit iterū ecclesiam pla-
gare. In omni quoqꝫ regno ordinabit reges
catholicos ⁊ ecclesias patriarchales Itaqꝫ sic
religatis occisoribus nostris vlciscemur in oc
cisores sanctoꝝ Hec vocat² hic prima ecclesie
resurrectio a ruina ad victoriā vniuersalem
cōtra quā secūda mors siue mortalis persecu
tio ātixp̄i nō p̄ualebit Et ita legat² lrā⌊ Ego
iohānes vidi angelū vnū de celo descēdentē⌋
.i. vnū principē ab ecclesia institutū⌊ habentē
clauem⌋ siue ordinariam autoritatem. et de-
legacionem contra gog qui est spiritual⌊ ab-
yssus⌋ infidelitatis⌊ et habebat cathenā mag
nā in manu sua⌋ q̄ꝛ potēter cathenabit ⁊ mu
niet cōfines christianoꝝ⌊ et apprehendꝫ dra-
conem serpentem antiquū⌋ caliphem sarace
norum⌊ q̄ dicit² diabol⁹ ⁊ sathanas⌋ Nā sicut

princeps xp̄iani dicū᷑ āgeli eo ꝙ̄ exeqūt᷑ vo
luntatē angelicā sic ille antiquus serpēs dice
tur dyabolus qꝛ exequetur ad integrū ōnem
dyaboli volūtatē⌊ Et ligabit᷑ ꝑ mille ānos ⌋
ne possit nocere · tum diuina virtute · tum dili
gēcia principum Et subdit⌊ Et misit ⌋siue fu
gauit⌊ eum in abyssum ⌋q̄ sunt extremitates
gog⌊ et signauit ⌋ ꝑ custodias et municiones
⌊ vt āplius non possit ⌋libere⌊ seducere ⌋ac p̄
dicare saracenis dispersis et recolligere eos ·
⌊ donec cōpleant᷑ mille āni ⌋pacis · post quos
cristianis negligentur se habētib⁹ ex diutina
pace soluetur modico tp̄e ⌋qꝛ ꝑ ccc · sequētes
ānos · incipiēt sibi mutuo nūcios mittere Sꝫ
interim in illis mille ānis⌊ vidi sedes ⌋ordina
rias regias et patriarchales ⌊ et sedebūt suꝑ
eas ⌋pacifice ac iuste⌈ Et iudicatū est de illis ⌋
scilicet vt detur eis regnū pacificū Et simili
ter vidi aīas ⌋martirū xp̄i⌊ et occisorū ⌋xp̄ia
norum⌊ propter fidem ⌋ qꝛ noluerunt consen
tire alchorano et bestie⌊ nec accipere caracte
rem ⌋circumcisionis⌊ in fronte ⌋id est in aper
to consensu⌊ neqꝫ in manu ⌋siue infacto et o
pere ⌊ et rogabant pro vlcione sanguinis ⌋ef
fusi vt supradictum est in principio libri · Et
quia orationes eoꝝ merentur audiri idō meri
to martirū sedes et p̄lati⌊ vixerunt ac regna

uerunt mille ānis cū cristo] siue cū vera fide xpi] Ceteri aūt saracenoꝝ in fide cristi] moꝛtuoꝛū non habebunt regnum donec cōpleantur mille anni] hec ē resuerectio pꝛima sec-clesie · non vltima in qua pꝛima resurrectōne] beatus et felix erit qui habebit partem] · s · cristiani illius etatis Racio est] qꝛ in illis mille ānis non habet potestatem moꝛs secunda] sicut habuit pᵃma Nā pꝛima moꝛs siue moꝛtalis persecutio maumeth q̄ durat vsq₃ modo habꝫ potestatem subiugandi · seducendi interficiendi cristianos Sed secunda moꝛtalis persecutio de qua nunc agemus non habebit potestatem vt dicemus · quia non pꝛeualebit · et hoc de pꝛima parte In secūda parte ponitur secunda moꝛs siue moꝛtalis persecucio ꝛ erit causa interitus anticristi licet autem pꝛima persecutio capitis sit diuturnioꝛ · vniuersalioꝛ peioꝛ ꝛ periculosioꝛ q̄ꝫ vltima hec tamē hec vocatur destructio anticristi quia vsq₃ ad hoc tempus viuet lex maumeth et erroꝛ iudeoꝛū cōtra cristum · Et quia tunc cessabit ex toto · ideo tunc dicetur interfici anticristꝰ vt in q̄stione nostra pꝛimi tractatus diximus lega² tione nostra pꝛimi tractatus diximus legatur ergo hec littera: postq̄ꝫ perlectū fuerit xxxviii capitulū ezechielis ꝛ exponatur sic] Completis mille annis] pacificis deo permittente

soluetur sathanas] qui erit ultimus calipha saracenorum cum predecessoribus[z exibūt de carcere suo gog z magog siue saraceni gog et pdicabūt per ccc· annos paulatim alijs saracenis qui sunt dispersi· in quatuor angulis mundi Post quos ·ccc· annos ultim9 calipha eorum congregabit eos ad se in gog· per annos ·xxxi· cum dimidio in preliū contra xpianos quorum numer9 erit sicut arena maris Et p tres annos cū dimidio sequentes ascendēt super latitudinem terre· Quā eleganter exp mat iohannes viam eius· patet ex hoc qd dicit super latitudinem terre· longitudo enim terre dicitur ab astronomis ab oriente in occidentem· Sed latitudo est a septentrione in meridiem· Et quia gog est in septentrione et iherusalem respectu eius est in meridie· idcirco transitus huius exercitus erit solū a gog in iherusalem et ideo subdit Et obsiderūt ibi castra xpianorum· z iherusalem ciuitatem dilectā Et tunc descendet ignis de celo ·i· miraculum euidens celeste quod dicitur spūs oris ihesu· et deuorabit eos ·i· dissipabit· qr aūt sit illud miraculū futurū · expresse ponit zacharias ultimo ca· super quo legas nostrā expositionem ad lrām· qz hic breuitati studem9 Et dyabol9 siue dyabolicus calipha et exercitus

a christianis et occisus ⸢ et missus est in stagnū ignis et sulphuris ⸣ quia comburetur a christianis in hoc mundo· et a deo in alto ⸢ vbi ⸣ cū bestiali lege ac ⸢ pseudo propheta comburentur ⸣ Dignum est enim vt ibi sint membra vbi est caput Ex hoc patet ꝙ iste vltimus calipha qui dicitur anticristus vltimus erit saracenus · quia ponit ipsum in eodem loco cū bestia et pseudo propheta Et hec est secunda pars capituli Tercio iohānes ostendit ꝙ occiso dictis gog et magog miraculose intrabit ad fidem plenitudo gencium · et omnis israhel saluus fiet Et legatur littera sic Et mortuo dicto anticristo ⸢ vidi thronum magnū ⸣ siue magnū imperiū xp̄i ⸢ ad cuius cōspectū ⸣ et presenciam ⸢ fugit terra ⸣ siue terrena saracenorum lex · quia conuertentur ad xp̄i euangelium ⸢ et celum ⸣ siue celestis vetus lex ⸢ non inuenietur a iudeis ⸣ quia et ipsi cōuertentur licet ad vesperam · Et qz iohānes subdit prophetiam danielis septimo capitulo ad confirmationem sui · ideo eodem modo ibi · et hic legatur littera sic ⸢ Et vidi mortuos ⸣ infideles quia hic loquitur iohannes de morte fidei et resurrectione eius · qz sicut iustus ex fide viuit vt dicitur abacuc scd̄o ca · ita infidelitate mortuus est quis Ac si diceret ⸢ Vidi infideles magnos

z pusillos i cōspectu throni] paratos ad bap tismū [Et libri aperti sunt] qui scdm danielē sunt duo decreta Unū vt bestia intereat in e ternum Aliud vt monarchia subter ōne celū detur populo christiano Terciū de conuersio ne omnium iohānes exprimit dicēs. [Et ali9 liber apertus est qui est vite] .i. fidei. qz iust9 ex fide viuit [Et mortui] siue infideles sara= ceni et iudei [iudicati sunt scdm merita scrip ta in libro] fidei. quia quos preuidit nō cōuer tendos. permisit mori in bello supradicto. Quos vero presciuit cōformandos ymagini filij sui hos preseruauit. vocauit. et per fidez iustificauit [Et mare] id est insule maris [de derūt mortuos siue suos] saracēos ac iudeos baptisādos [Et mors et infernus] .i. morta les persecutores saraceni alij et infernus iu= daismi [dederūt mortuos] siue infideles suos vt baptisentur [Et mors et infernus] qui no lunt baptizari [mittētur in stagnum ignis] per cedē factam cum anticristo. Et cōcludit iohānes [Hec mors] siue mortalis persecuti o antixpi [est secunda] Nā prima incepit sub maumeth vsqz ad millenariū dictū futurum Secunda erit hec vltima. in q̄ [qui nō fuerit inuentus scriptus in libro vite] vt sit futur9 fidelis interficietur in bello cū anticristo [et

mittetur ad stagnum ignis] Siquis aut ve-
lit scire locū et miraculum et ordinem belli &
redis huius magnitudinem. legat vt diximus
exposicionem nostram quā ex mente catholi
coꝝ et hebreoꝝ fecimus super ezechielem ac za-
chariam Quam si non habet legat capitulū
xxxviij ezechielis. et vltimū zacharie. et facile
intelliget que diximus Que hic ideo non in-
serimus qꝛ breuitati studemus. que ꝙ grantis
sima esse solet pontificibus. regibus; ac prin
cipibus reipublice occupatis negocijs

Capitulū xxi de reformacione ecclesie sub
alia forma ꝙ prima sub quatuor animalibus &
xxiiij seniorib9 ac eciam de reformacione pri
cipum laycorum

[Et vidi celū nouū et terrā nouā] &c
Hoc capitulum diuiditur in duas ptes In
pma pte ponit reformacōem ecclesie
in vniuersali Scdo magis in speciali ibi[Et
venit ad me] &c In pma pte sic dicit Facta vni
uersali monarchie et posito vexillo crucis fi-
et alia forma ecclesie ꝙ prima erat Ego enim
iohannes[vidi celum] .i. nouū statū ecclesie.
[et terrā nouā] siue nouū statū laycorū. [qꝛ
iam abijt celum primum] ecclesiasticum in quo
erant quatuor animalia et xxiiij seniores. et
[terra] laycalis ordinis. iam non est vt pri-

us Qualis aut sit futurus sic in generali exprimit statum eius dicens. Vidi Iouis xpi societatem et sanctam ciuitatem iherusalem nouam id est sub alia forma descendentem de celo id est ecclesiastico decreto a deo paratam varijs virtutibus et ordinibus vt inferius exprimetur quasi si sponsa ornaretur viro suo Et audiui vocem de throno qz magno preconio promulgabitur reformacio infra dicenda Et dicet sic Hec reformacio nichil aliud est quam tabernaculum dei cum hominibus Nam ipsi erunt populus dei non viciorum et ipse deus erit eorum deus et cum eis perseuerabit Et qz non erunt vicia heresum idcirco non erunt amplius futura flagella sed sicut mater castigatum filium consolatur et abstergit lacrimas et deosculatur sic cristus castigatos xpianos consolabitur et absterget lacrimas tribulacionum et non erit vltra timor hostis aut luctus captiuitatis et mortalis gladius infidelitum neque clamor de perdicione earum aut dolor amissi imperij qz ista terminata sunt cum flagellis Et si queris Vnde o xpe tanta bona Respondit dicens A me Ecce enim noua facio omnia tam in ecclesiasticis quam laycis Et dixit michi Scribe qz hec verissima sunt licet videantur supreme difficilia Et dixit michi Factum est hoc est irreuocabiliter decretum est hoc donum Nam

ego ſũ alpha et o] prim⁹ ⁊ nouiſſi⁹ [initiũ et
finis] Hoc loco reuocãdũ eſt parũper ad me-
moriaꝫ quod expoſuim⁹ ſup plagaꝫ de dictis
hebreoꝝ Aiunt eñ ꝙ deus non ſtatuit niſi de
cem magna regna in hoc mundo · de quib⁹ ſi
cut primum in creacione fuit ſolius dei ſic vl
timũ erit ſolius meſſye · Sic igit² legat² hec
littera Si queris mei condicionẽ q̃ noua ſum
factur⁹ [ego ſũ alpha et o] ·i· prim⁹ rex et no
uiſſimus rex Ego ſum iniciũ creacionis mun
di ex nichilo et finis reformacionis mũdi ex
gracia Ego ſum cuius pfecta ſunt opera: Et
finem coniungam principio · vt ſicut in prin
cipio vt oĩs eſſẽt innocentes creati ſũt ſic in
fine vt fiãt innocentes ac perſeuerarent bap
tiſabũtur; vt ſit ſponſa michi parata Si que
ris nomẽ meũ · ego ſum ſtella et radix dauid
vt dicet² in ſequenti capitulo Si officiũ meũ
q̄ris Ego illud iã expreſſi in euãgelio iohãnis
[vt ſi q̃s ſitit] veniat et bibat [qꝛ ego dabo ei
gratis de aq̃ vite] ac ſancte innocencie [Qui
vicerit] voluntatẽ propriam [poſſidebit hec]
que ſequuntur Nã xp̄ianus bene inſtitut⁹ in
cipit guſtare et poſſidere bona infraſcripta q̃
donanda ſũt eccleſie reformate · Et non ſolũ
poſſidebit illa ſed [ego ero illi deus] habens
de eo ſpecialem curam · quia vt ait auguſtin⁹

deus diligit magis eos q̄ sunt membra vnige
niti sui | Et ipse erit michi filius | obediēs in
ōnib⁹ Et cōcludit dicens q̄ in statu futuro re
formato nō erūt vicia que mō sunt Videlicet
| timor mūdi | quo q̄s timens perdere mūdū ne
gat cristū ac virtutes | Nō erūt incredulitas |
hereticorum | execracio | saracenorū et cristiānō
rum | homicidia fornicaciones et veneficia et
mendaciū et ydolatria | magica | Nā pars horū
futura est in stagno ignis et sulphuris | quia
vt supradiximus occubent cū antixp̄o | quod ē
mors secūda | q2 vt diximus illa est psecutio se
cunda et vltima Et hoc dictum est in genera
li in p̄ma hui⁹ capituli parte p intellectu igi
tur particule sequentis partis hec sunt notā
da Primū q̄ fere omnia hec sunt ad litteram
descripta ab ezechiele a xl capitulo vsq3 ad fi
nē sue pphecie et fere eisdem vocabulis sicut
in xxxviij xxxix ei⁹ capitulo precessit mētio
de gog et magog Ex quo patet q̄ hec pphe-
tia de statibus ecclesie non est noua sed bñ de
nuo angelus reuelauit iohanni secreta anti-
quorum prophetarum sicut de statu noui ta
bernaculi siue ecclesie de persecutōe bestie cō-
tra cristum vt ait daniel septimo et de iudi
cio et apertura librorum Similiter de gog
et magog expressis ab ezechiele et ysaya et d

babilonia dicta ab eis mistice et de vestimen
to cristi rubro asperso sanguine Et ideo hic li
ber est aggregacio propheciarum antiquarū
de statibus ecclesie. Et hoc asseruit iohannes
supra cum ait. [Spiritus prophecie qui fuit
in prophetis est testimonium de hoc ihesu].
Et infra dicit q̄ [deus misit sibi spiritum p̄
phetarum antiquorum] Et ideo exponenda
sunt in hoc capitulo vocabula sicut in dictis
prophetis. p̄ quo secundo nota sicut exposui
mus in ezechiele q̄ in descriptione illi9 ac hu
ius tabernaculi. mons altus significat xp̄m
qui est mons domus domini eleuatus super
verticem moncium. vt ait ysayas secundo ca
pitulo Sup hoc monte est ciuitas ecctē edifi-
cata Vn̄ se petrā xp̄s demōstrans mathei xvi
ait Sup hāc petrā edificabo ecclesiam meam
que in hoc capitulo dicitur ciuitas iherusalē
Murus accipitur p̄ speciali diuina custodia
muniēs ecclesiā de q̄ ysa. xxvi ait. Saluator
pone² in ea mur9 ⁊ ātemurale Muri in plura
li sūt angeli. exequētes ministeria h9 custodi
e. sicut dicit ysa. Sup muros tuos iherusalē
posui custodes Duodecim autem porte sunt
duodecim partes mundi. sicut sūt duodecim
venti. sicut accepit ezechiel xxxvij. dicens. A
quatuor vētis celi veni spiritus Nā quatuor

sunt venti principales · quorum quilibet ha-
bet duos collaterales · a quibus veniet spiri
tus sanctus resuscitans et reformans eccle
am mortuam et diuisam Illud enim capitulū
ad litteram non intelligitur de resurrectione
corporum vltima vt ibi ostendimus ex men-
te hebreorum et catholicorū · licet exponi pos
sit de vltima in sensu mistico · Ceterum fun-
damenta duodecim erūt duodecem successo-
res apostolorum q̄ sunt montes sancti secun
dū ꝙ dicitur psalmo lxxxvi tam de duodecim
portis ꝙ̄ duodecim fundamentis: Fundamē
ta ecclesie in montibus sanctis · diligit domi
nus portas syon · sup omnia tabernacula ve
teris testamenti iacob Disposicio aūt hoꝝ erit
talis Ab omni vento principali sūt tres por
te · quia erunt tres patriarchatus Arundo ve
ro aurea est imitacio auree paupertatis cristi
Vacuitas enim arundinis · paupertatem sig
nificat cristi dicentis Vulpes foueas habēt et
volucres celi nidos filius autem hominis nō
habet vbi caput suum reclinet · sꝫ est aurea ex
ardore meritorio illius beatitudinis d̄ q̄ xp̄s
dicit Beati paupes spū quoniā ipsorū ē reg
nū celoꝝ · Qd̄ aūt ciuitas ē in q̄dro significat
eā institutā fore illa felicitate quā de bono vi
ro ph̄s ait p̄mo eticoꝝ · ꝙ ciuilis ac moraꝉ fe-

tit in duobus maxime · videlicet sapiencia et
fortitudine · que habent se moraliter in duo
bus exercere · s· in aduersitate et prosperitate
vt in aduersis ac prosperis semper recte sapi
at et fortiter agat Igitur lõgitudo ciuitatis
dicitur esse ipsa sapiencia que attingit a fine
vsqꝫ ad finem fortiter · et disponit omnia sua
uiter latitudo vero est fortitudo ciuium & cris
tianorum huius ciuitatis Quadrũ huius ci
uitatis erit aduersitas et ꝓsperitas bis repli
cata Duo enim bis replicata faciũt quatuor
Vnde philosophus ponit ibi ꝓuerbium sapi
entum dicencium Qui fortunam fert optime
ac per omnia decenter hic est vere bonus et q̃
drangulus sine vituperacione Quod ita expo
nit beatus thomas Vir bonus et ꝑfectus est
sapiens et fortis Et quo ad sapienciam habꝫ
duos angulos qui sunt aduersa et prospera·
quia si sapiẽti superueniunt aduersa · iudicat
ea non esse magnifacienda si bona vero et ꝓs
pera accidunt iudicat ea ad bonum virtutis
vtenda; Similiter quo ad fortitudinem ha
bet reliquos duos angulos · quia si fortis sen
tit prospera exequitur ea vt dictauit sapien
tia vt eis vtatur et non abutatur Et si sentit
aduersa · exequitur quod sapiencia dictauit
vt eis non frangatur sed poci9 cõtẽnat Ideo

dicitur ꝙ latitudo fortitudinis est tāta quā-
ta est longitudo sapientie· quia quantū sapi-
entia iudicat de aduersis ac prosperis· tantū
fortitudo exequitur in opere· et obiecta quot
sunt longitudinis tot sunt et latitudinis· qr
duo anguli aduersitas et prosperitas sunt v
triusq mensura· Centum vero quadraginta
quatuor milia stadia· sunt homines precipui
in paupertate quia licet tunt incitabuntur
xpiani ad amorem paupertatis que contem-
nit omnia prospera et aduersa sapienter et
fortiter· tamen mensurati in summo gradu
perfectionis illius· nō erunt nisi in dicto nu
mero Pro quo nota hoc egregium ꝙ deus p
triplici periculoso statu ecclesie elegit semper
centum quadragintaquatuor milia precipu-
os in statu sūme perfecte imitacōnis cristi in
pauptate vel obediencia vel virginitate· que
sunt tria vota religiose imitacionis cristi vir
ginis pauperis et obediētis Etem pacē red-
dita per constantinū vsq ad ortū bestie mau
meth· stat9 ecclesie piclitatus est ab arrio ⁊ ce
teris hereticis: qui euāgelium et sciēciā cristi
maculauerūt· nolētes subijci fidei sed proprie
opinioni Sed in hoc decursu licet iohannes
viderit turbā magnā subiugātem se cristo ex
omni populo et lingua nō sequētem hereses

tū ad repugnandū hereſibus· et captiuādum intellectū ad obediēciā euāgelicā nō elegit niſi centū quadragintaquatuor milia ſignatos euāgelica veritate· ex omni tribu filiorum iſrahel· ſiue iudeis ſiue gētilibus vt pz viij· ca· q obediencia euāgelica pcipui captiuauerūt intellectū ſuū in obedīam chriſti deſtruentes omē ſcienciā et altitudinē extollentez ſe aduerſus ſcienciā xpi Succeſſit alius ſtatus libidinoſiſſimi maumethi duraturus vſqz ad futuras victorias ſupradictas gog et magog in quo ne periclitetur virginitatis gradus elegit centū qdragintaquatuor milia· qui empti de terrena cōtagione cū mulieribus nō ſunt coinqnati· ſed virgines pmanentes et in vtero ſanctificati mirabili ſuo exemplo ceteros inuitant ad integritatis amorē quales fuerūt ſacer iheronimus· dominicus thomas aquinas· clara virgo et katherina ſenenſis· et reliqui futuri nobis īcogniti· deo autem ſoli notiſſimi Sequitur et go tercius ſtatus in reformacione eccleſie · quo ppter pecunias et vniuerſale dominiū q plures auaracie ſtuderent niſi iam agnus illi ſtatui preuidiſſet et ſignaſſet ac metitus eſſet cētū quadragītaquatuor milia duces illuſtres qui tā preclaro exēplo paupertatis fulgebūt vt ceteri fideles puocati· facile diuicias ſint cō

tempturi et hoc significat ⌊arūdinis mēsura
lapides vero preciosi⌋sūt particulares duo-
decim angeli custodientes particulariter du
odecim dictos patriarchas ⌊Duodecim autē
margarite in duodecim portis⌋sunt duode-
cim reges precipui catolici in singulis duo-
decim partibus mundi· qz sicut in qualibet p
te mundi erit vnus patriarcha et vnus āge-
lus ita vn9 rex Et ita forma celi noui erit mū
dus sectus in duodecim ptes· et in qualibz p
te erit vnus patriarcha· vnus rex ꝛ vnus cus
tos angelus Et hec dicunt² xij trib9 suscitate
a xp̄o israhelita vero· et nō ppagata a iacob
scd̄m distinctiōem pbatam a nobis sup ysaia
pphera Cetera vocabula explanabim9 in lit
tera· et hec sufficiant ex secundo notād a Ter
tio nota qꝫ hec secūda pars huius capituli ex
planat formā futuram ecclesie· quia non erit
celum cum quatuor animalibus· et viginti-
quatuor senioribus· sed alio modo sicut litte-
ra exprimit sic dicens· ⌊Et venit ad me vnus
de septē angel̄ habentibus septē phialas ple
nas plagis nouissimis⌋· Hic fuit angelus eu-
rope vt supradiximus· et forte ipse est micha-
el qui primo apparuit in apulia· in mōte gar
gano· deinde apud tumbas ⌊Et hic locut9 est
mecum dicens⌋· Tu vidisti a longe iherusa-

lem christianoꝝ· sed modo veni et ostendam tibi magis in particulari ecclesiã sponsã vxorem agni· Et substulit me in montẽ magnũ et altũ qui est xp̄s sup quẽ fundata erat ciuitas q̄ est ecclia reformanda Et hoc michi videbatur in spũ· qꝛ corpore erã in pathmos· vtꝫ in primo capitulo Et oñdit michi ciuitatem sanctam ihrlm ·i· ecclesiã descẽdentẽ de celo· qꝛ tãta reformatio terrestris a celo veniet Et hẽbat claritatẽ dei que est diuina illuminacio in credendis et agendis Et lumẽ illius simile lapidi p̄cioso tanꝗ lapidi iaspidi· tanꝗ cristallo qꝛ vita illius ecclesie erit p̄ciosa in bonis moribus apta sicut cristallus in exemplo· et vera sine ypocrisi sicut iaspis Et habebat murũ magnum et altũ qꝛ custodietur ex magna dei bonitate et eius alta dilectione Et habebat portas ·xij· que sunt ·xij· ptes orbis ad ·xij· ventos celi· et in singulis portis ·xij· nomina scripta ꝛ p̄destinata que sunt nomina xij tribuũ israhel suscitatarũ a xp̄o israhelita et non ꝑpagatarꝝ a iacob Nã quia cristus est verus israhelita et israhel· idcirco omnes cõuersi ad ip̄m dicuntur filij israhel· sicut clare probauimus super ysaia propheta Tota igitur cristi ecclesia erit contẽta in hijs ·xij· portis Nam in oriente erũt tres

porte que erūt subsolana pars·et euri et vul
turni·et ita dicito ab occidente et austro ꝛ sep
tentrione Atqꝫ ita tota ecclesia implebit·xij·
partes mundi Et ista sic erit disposita·qꝛ mu
rus ecclesie huius qui est diuina custodia·ha=
bebit duodecim fundamenta quia erunt duo
decim patriarchatus nobilissimi equales·in
singula pte vnus Et in hijs erūt·xij·nomina
apłoꝝ et agni·qꝛ omēs erūt sub titulo alicuiꝰ
apostoli·et romanus pontifex sub titulo ag·
ni·et ita erit vnū ouile et vnus pastor Et an
gelus qui loquebatur mecum habebat mensu
ram quia angelus metitur merita hominum
ꝛ presentat ea ante deum Et est arūdinea au
rea·qꝛ tunc erūt merita imitacōis auree pau
ptatis xp̄i Et mensura murū et muros·coꝑ
ille angelus vniuersalē et pticularem ecclesie
habet administracionē Est em̄ michael p̄posi=
tus paradisi quē honorificant angeloꝝ ciues·
Et tota ciuitas est posita in quadro·et erit fū
data in sapiencia et fortitudine in aduersis ꝛ
prosperis bis replicatis·vt supra exposuimꝰ
Et longitudo est tanta·quanta est latitudo·
tā quo ad quantitatē continuā ꝙ discretā·vt
ibidē diximus Et mensus est ciuitatē a porta
ad portā p stadia xij·Et replicat ꝙ in omni·
bus inuenit tantā longitudinē ꝙ latitudinē

Et additur altitudo· quia fides sapientia et fortitudo erunt equalia Ex quo cōcluditur q̄ si a porta ad portā sunt· xij· milia stadia por te aūt· xij· ergo totus ābitus ciuitatis sunt· cxliiij· milia stadia siue cxliiij· milia patriar che vel hoīes supremi principales imitatores pauptatis cristi Et mensura hominis electi ad hunc supremum gradum est mensura āge li siue cristi qui est angelus cōsilij Et structu ra huius muri siue homines hui⁹ electionis e rat ex lapide iaspide vero non sophistico· quia sine ypocrisi bonis moribus fundabūtur· Ip sa quoq3 ciuitas laycorū erit simil' vitro mun do· q2 vita eorum clara erit Et erit simil' au ro mundo p̄ veram caritatem ⁊ non fictā mo dernā simulatam Et dicta· xij· fundamenta qui sunt· xij· patriarche· erūt ornati omni la pide p̄cioso· q2 sicut dignitate ita preciosis exē plis alios excellent Et nota q̄ isti lapides p̄ ciosi significant prerogatiuas pticulares· q2 licet oīs patriarche sint fundati omni v̄tute quilibet tū precellet in vna· puta in primo pa triarchatu aut p̄mo ordine vigebit iaspis qui acuit visum· et significat q̄ p̄cellet alios in do no spiritussancti· quod est sapiencia circa cog nicionem diuinoꝝ In secūdo predominabit' saphir⁹· qui aufert sordes oculoꝝ· et est donū

intellectus ad intelligendū hūana ordinata
ad diuina In tercio vigebit [calcedoniꝰ] qui
fugat demones. et est donū timoris In q̄rto
p̄cellet donū castitatis significate p [smarag
dū] cuiꝰ est continenciā conferre. scd̄m alber-
tū in minoralibꝰ In quinto excellet hūilitas.
qꝛ [sardonix] humilē facit et placidū. In sex-
to excedet eterne dulcedinis iterata gustacio.
quia [sardiꝰ] gignit gaudiū. In septimo su-
perabit [crisolitus] qui valet contra timores
nocturnos. et est donū fortitudinis. dicens.
si consistant aduersum me castra. nō timebit
cor meum. In octauo transcendet donū pie-
tatis. que promissionem habet vite. que nunc
est pariter et future. Facit enim victorē [beril-
lꝰ] In nono patriarchatu lucebit [topasius]
qui pugnat cōtra lunaticā passionem et preci
pitacionē. et est donum cōsilij In decimo erit
[crisopassus] qui valet contra lepras errorū
et erit donū sciencie Undecimꝰ patriarchatus
excellet alios in roborāda mēbra et quietādo.
qꝛ [iacinctꝰ] hec hꝫ. et est illa beatitudo in hoc
mūdo. de qua xp̄s ait. Beati pacifici qm̄ filij
dei vocabūtur In duodecimo [amethistꝰ] est.
q̄ facit vigilem sup gregem suū Ergo bn̄ dicit
ꝙ om̄s erunt ornati omni v̄tute. sed vnꝰ aliū
excellet in aliqua q̄ per suum lapidem particu-

larem significatur· qz sicut in celo mãsiones
multe erũt· ita in ecclesia preparata ad spõ
sum post mortẽ magog ·erit regina in vestitu
quidẽ deaurato sz circũdata varietate Et qz
porte orbis euãgelici sunt· xij· idcirco eciã e-
rũt ornate duodecim margaritis· qui erunt
duodecim reges christianissimi· in singula p
te singulus et platee ciuitatis q̃ sunt reliqu9
populus· erit auz mũdum et vitrũ lucidum·
qz vigebũt vere caritatis perfectione et luci
dis opibus ac exemplis· Et templũ non vid
in ea scilicet ad incitandũ ad deuocionẽ quia i
semper erunt incitati quia templũ incitans
erit deus omnipotens quo ad diuinitatẽ· et
agnus quo ad humanitatẽ Erũt tamen tem
pla materialia ad conueniendũ cõmuniter vt
laudent et adorent ibi in spiritu et veritate·
Et similiter non egebit sole et luna· hoc ẽ doc
toribus ad remouendas tenebras errorũ · qz
claritas dei siue fidei illuminabit eam· et lu-
cerna eius in agibilibus erit euangeliũ agni
Verũtamen sicut tunc non erunt templa ad
excitandum frigidos sed ad cõmuniter conue
niendum· ita tunc doctores non erunt neces-
sarij ad fugandas hereses que non erunt· sed
solum ad illuminandum et exponendũ scrip
turas secũdum qz agnus immediate dabit doc

ctoribus lucem vere fidei ac sciencie· per quam lucem ambulabunt omnes reges terre· et afferent omnem gloriā suam et honorem ad illam in audiendis doctoribus et recipiendis illuminacionibus quas agnus per illos doctores effundet Et porte hui9 ecclesie non claudentur per diem siue tempus aliquod· qz nox errorum scismatum et tribulacionum vltra non erit Racio · qz ibi non flagellat deus vbi non est heresis et malicia Sed destructo gog nullus inquinatus scismate erit. in ecclesia reformata· neqꝫ faciens abhominacionem maumethanā aut loquens mendacia iudaica· qz omnes erūt conuersi qui scripti sunt in libro fidei· ceteris cū magog occisis· vt supradictū est Et ita sequitur ꝙ vltima ecclesie reformacio quo ad mores erit instar primitiue tempore missionis spiritussācti· quinimo melior extensiue· qz non erit in ea simon magus· et faciens iniquitatē Et ideo reducetur ad cōformitatem status innocencie· vt vni viro exhibeatur spōsa virgo· non habens maculā neqꝫ rugam· Et ita finis hui9 vite coniungetur suo principio· statui videlicet innocencie· Et non loquor de fine huius vite extrinseco scilicet futura beatitudine· sed de fine huius mundi ante illum Nam cum isti duo fines differāt pl⁊

q̄ genere sicut corruptibile et incorruptibile· idcirco non possunt cōparari respectu eiusdē circuli· Et idcirco ad litteram exponunt solū illi qui dicunt finem mortalis vite coniungi principio vite eiusdē mortalis· sicut supra intelligunt litterales cum dicit· Ego sū alpha et o principiū et finis· effectiue De fine vero incorruptibili exponitur in sensu anagogico nō litterali Queritur· vtrum in isto vltimo statu oēs sint futuri equales· sicut quidam litterales dixerūt Et videtur q̄ sic Nā apostolus dicit ad epheseos· q̄ ipse deus fecit inequales· et quosdam fecit apostolos· alios doctores ad edificandū corpus cristiane ecclesie· donec in fine omnes occurramus in vnitatem fidei et agnicionis filij dei · Sed mortuo anticristo omnes occurremus in vnitatem fidei et agnicionis filij· quia tunc intrabit plenitudo gentium· et omnis israhel saluus fiet· vt idē apostolus predixit· quia secūdum christū tūc in toto orbe predicabitur euangelium· et fiet vnum ouile et vnus pastor · Ergo tunc edificato corpore christi mistico· non erit diuersitas doctorum et pastorum· sed omnes erunt lapci equales · Et confirmatur· quia vt dicitur in littera· tunc non egebunt sole et luna sed illuminacione agni · ergo agnus imme·

d'ate reget · pascet · docebitqȝ fideles · Ad hoc
sine dubio dicim⁹ q̄ in illo vno ouili futuro · e
r t diuersitas statuū · dignitatū et perfectio ·
nū Primo · qz vt dicitur in littera · crist⁹ erit
ei finis sicut fuit principium Sz primitiue ec
clesie crist⁹ fuit principiū dando quosdā docto
res · alios apostolos alios pastores · alios euā
gelistas · vtpz ex toto nouo testamento Jgit²
talis erit finis ecclesie sancte cum diuersitate
graduū et dignitatū Secūdo qz ipse deus si
cut hui⁹ vite fuit primus institutor · ita nouis
simus emendator · vt in littera expositū fuit
Sed in statu prime innocencie nō fuissent ō
nes equales vt communiter tenent theologi
maxime noster aquinas in prima parte · q · no·
nagesimasexta · articulo tercio · ergo in nouis
sima reductione ad cōsimilem statū non oēs e
rūt eq̄les Tercio ecclesia militans in terra
imitatur ecclesiā triūphantem in celis · vt ait
beat⁹ dyonisi⁹ de ecclesiastica iherarchia · Sz
vna magna perfectio triūphantis est quia in
ea sunt mansiones multe inequales · ergo ita
erit in vltimo statu ecclesie militātis Et cōfir
matur · qz fundamenta illius ecce erūt duode
cim lapides q̄ duodecim dignitates et grad⁹
significāt Sz illi sūt distincti colorib⁹ ꝛ p̄ciosi
tatib⁹ · ergo illa vnita ecclesia erit vna in vesti

in denūratō fidei sed circumamicta varietati
bus donorū et graduum. Ad primū dicendū
q̄ hec dictio donec nō significat cessacionē vt
dicebat eliudius Sed vt dicit iheronim9 con
tra eū. cessacio est duplex. vna a toto Alia ab
esse incōpleto ad perfectius Exemplum de ces
satione a toto esse. sicut dicendo Ego ieiuna=
ui donec ad nonā pulsaretur . significauit q̄
adueniente nona cessaui a toto ieiunio ad cō=
estionem Exemplū de cessatione ab esse incom
pleto est illud. sede a dextris meis. donec per
dam inimicos tuos Non enim significat. im=
pera mecum donec perdam gog et magog. et
tunc cessa ab imperio quia esset heresis. Sed
sic exponitur Impera mecum imperio afflic
to incompleto bellando. quo vsq̄ ponam ini
micos tuos gog et magog scabellum pedum
tuorum. et deinde complete ac pacifice impe
rabis mecum Similiter exponitur illud. fac
tus est obediens vsq̄ ad mortē. ibi non intelli
gitur q̄ post mortē cessauerit ei9 obediencia
et sit effectus rebellis. sed q̄ vsq̄ ad mortem
obediencia fuit mixta laboribus a qua ad ma
iorem obedienciam est deductus premij et glo
rie Similiter expone illū Joseph nō cognouit
eā donec peperit. ergo cognouit eā postq̄ pe
perit. sed dicito. aū non cognouit eā cū admix

tione cognoscendi post partū· sed post etiam non cognouit eā perfectius· non audens ei cō-misceri quā matrem dei cognoscebat· Et ita expone autoritatē apłi ꝙ pastores ⁊ doctores dati sūt in edificationē corpis xp̄i tribulati ⁊ diuisi sub forma q̄tuor aīalium et xxiiij· seni-oꝝ cōtra bestiā bellantiū· ⁊ hoc durabit sub h̄ esse impfecto donec occurram⁹ oēs vnitatem fidei et celū primū abibit· et terra iā non erit sub hoc tristi esse· sed ad meliorē formā perue-niet sub forma duodecim portarū et duode-cim fundamentorum et duodecim margarita-rum et eorū que supradicta sunt Alia racio so-luta est in littera quia non egebunt ad fugaci-onem errorū· sed ad illuminacionē ꝓfectum et augmentum· quia in illo statu erunt incipi-entes perficientes perfecti· non tamen recidi-uātes Et hec sufficiant ꝑ presenti capitulo·

Capitulū vltimum de vita et moribus ec-clesie iam reformate

[E]t ondit michi flumen aque vite [ ]c·

Ordinatis iā regnis et pōtificatib⁹ p̄-cipuis duodecī in vniuerso mūdo q̄ sūt xij· tri-b⁹ israhelite xp̄i in hoc vltimo capitulo facit tria Primo ponit mores ill⁹ eccłie Secūdo replicat quedā supradicta ibi· et dixit michi· Tercio ponit ecclesie p̄grate desideriū· tā p̄·

misitiue quam intermedie et vltime. ibi Et spus et
sponsa Primo igitur ponit mores ecclesie vl
time ad similitudinē status innocencie. Vbi
nota secūdm doctores. quod in statu innocencie fu
it gracia iusticie originalis qua voluntas ho-
minis fuisset deo semp inherens p caritatem
et proximo p dilectionē Et ideo opa eius fuis
sent meritoria et edificatoria et stabilia. Et si
militer in illa eccā erit baptisatis hoc donū et
ita mores eius erunt cōpositi beate tā in con
tēplatiuis quam actiuis. et legatur littera Et an
gelus ostēdit michi flumen aque vite quod est bap-
tismus. procedentē a throno dei cuius virtute
remittitur peccatū originale a throno agni
cuius sanguinis vtute ac passionis hʒ instituti
onē et efficaciā vt dicūt doctores sup quarto sen
tenciarum Et est splendidū tanquam cristallus. quia
corpus tāgit et abluit vt ibidē dicitur Hic est
impetus illius fluminis. quod totam ciuitatē ec-
clesie letificat vt ait dauid. psalmo xlv Et lig
num vite quod est caritas infusa. est in medio
platee ecclesie. quia erit idelibiliter impressa cor
dibus fideliū Et est ex vtraque pte fluminis quia
ex vna parte erit aqua amoris dei salientis in
vitam eternā. ex alia parte erit amor primi
quem diliget tanquam seipsum Iste sunt due par
tes vere aque. de quibus christus testimo-

mum phibet dicens In hijs duob⁹ mandatis
tota lex pendet et pphete. Et facit fructus
duodecim per singulos menses. quia omni tē
pore cōsequentur duodecim fructus carita-
tis. quos apostol⁹ ad galathas quito enume
rat. qui sunt gaudiū. amor. pax. paciencia. be
nignitas. bonitas. lōganimitas. mā suetudo
fides. modestia. cōinencia. castitas. [Et folia
ei⁹] que sunt apta exempla caritatis erūt ad
sanitatem gentiū. cum alter accendet et in-
flāmabit alterū sicut carbo carbonem. [Et
ita nō erit vltra maledictum] et pronitas ad
malum sed ad bonum. Erit merum imperiū
[et sedes agni] non cōmixtum vicijs. qz [sem
per videbūt faciem dei] qz videbūt ꝛ studebūt
semp scripturis qbus relucet facies ꝛ volūtas
dei. [Et habebūt scriptum in frontibus suis
nomen ei⁹] qz semp studebunt apte quō place
ant creatori. [Et nō erit vltra nox] erroris
neqꝫ egebūt lumine lucerne hūano itellcū ne
qꝫ lumine sol adqsito p studiū philosophie. qz
dn̄s de⁹ illumiābit illos lumine infuse fidei ac
doctoꝝ ꝛ regnabūt in secula sclorū. qz in hoc
mūdo et in alio Hec est igitur prima ps capi
tuli. qꝫ oms mores eoꝝ bn̄ ac beate a spūsanc
to instituti erūt In scda pte epilogat mlta q
supradixit Primū est qꝫ angelus sibi dixit O

iohānes [hec verba] sue decreta a deo sūt tā fidelia ꝙ vera [fidelissima] quidē · qz fideliter a me tibi recitata vt deus me docuit [Vera] aūt qz implebūtur sine diminutione aliq̄ · suc cessiue nō simul Secundū est ꝙ [dn̄s deus mi sit in hoc libro spm̄ pphárū] veteris testamē ti · qz de⁹ vo uit hic colligere que sparsa erāt in veteri testamēto de statu ecclesie messie · [& misit angelū suum ostendere seruis suis] cris tianis · qm̄ illa oportet cito inchoare qz ego io hānes venio cito ad inchoandū · qz sub sancto iohanne ceperunt hereses et scismata ecclesie · vt ptz tam in epistolis canonicis ꝙ cronicis · Tercio replicat ꝙ beatus est q̄ legit · et qui au dit verba pphecie hui⁹ Et racionē assignaui mus in phemio hui⁹ editionis · Quarto re plicat ꝙ voluit exhibere reuerenciā angelo · quod phibuit Et exponatur vt supra capitu lo decimonono Quinto qz iam p̄uidebat immi mere scādala et psecutiones idcirco ne horum euentu scandalizarentur · sed prescirent pre ordinata a bono gubernatore deo · ait · O io hannes caue ne occultaueris verba huius sāc te prophecie · quia cito inchoabuntur omnia · Interim vero sciant duo Primū quidem ꝙ in ecclesia ante reformationem erit zizania mix ta tritico · vt qui nocet modo per hereses et p

secutiones. nocebit eciā in posterum. Et qui
sordescit modo vicijs et scismate. eciā in poste
rū sordescet qꝛ a tp̄e sancti iohannis ꝑsecutio
nes et scismata creuerūt et crescent vsqꝫ ad re
formacionē vltimā post occasum magog. Et
ne putes ꝙ zizania suffocet triticū ait Et qui
modo est iustus et fidelis latin9. eciam in pos
terū fidem seruabit. qui modo est sanct9 ꝑ ve
rā sacerdocij sanctā inunctionē. eciam in pos
terū vero ac sancto pōtificatu sanctificabitur
Sexto ait. ꝙ cū viderint hec mala ⁊ bona mix
ta. nō dubitent ecclesiā diu agitatā ad sum=
mum leuandā. et zizaniam euellandā ex toto
Ideo sic legatur littera Ego sū alpha et o. i. p̄
mus q̄ creaui adā. et vltimū lectum Ego sum
prim9 mūdi rex sine contradictore. ita ero no
uissim9 eccē rex pacificus Ego fui iniciū inno
centie ita ero finis reducēdo ecclesiā ad inno
cenciā Ideo beati erūt homines illius tempo
ris qui lauāt ꝓ lauabunt. et dealbabunt sto=
las suas in sanguine agni. i. in baptismo hūte
efficaciā in sanguine agni. qꝛ habebūt potesta
tē ligni vite. eo ꝙ erūt pleni caritate sine vi=
cijs. et itē intrabūt in monarchiā vniuersalē
ꝑ portas. i. ꝑ oēs partes mūdi. eo ꝙ oēs erūt
xp̄iani boni. ꝑoccisis et eiectis cū gog oibus ꝑ
secutorib9. et ita granū colligetur in horreū

ec clesie xpi et a messoribus colligetur zizania
ad cõburendũ cum magog et eicientur foras
ecclesiã thurci et infideles oms · qui sũt canes
contra xpianos et ad lrãm sunt venefici im-
pudici homicide et ydolatre blasphemantes
diuinitatem cristi · et facientes mendaciũ alco
rani Et ne vos o xpiani scãdalizemini futuris
malis · idcirco ego sponsus vester ante temp9
misi angelũ preuunciare hec ecclesijs omnib9 ·
Similiter ne dubitetis de tanta luce · post diu
turnas tenebras reminiscamini qz ego sũ de
genere ac radice dauid · ac per hoc sicut ille nõ
venit ad regni pacificum statũ nisi expulsus
prius a saule · et filio pprio et longa cõcertaci
one lacessit9 · ita ego vobiscũ non veniã ad vni
uersalẽ monarchiã · nisi primo ecclesia sit mar
tirizata · ab hereticas discisa · et a saracenis lõ
ga concertacione lacessita · et tunc ponã inimi
cos meos scabellũ pedum meorũ Reminisca ·
mini quoqz qz ego sum stella splendida matu
tina qui mane cõstantini persecutores straui
ita vesperi omnes sternam inimicos Ego sũ
stella illa de qua numeri libro scriptũ est Ori
etur stella ex iacob et exurget virga de israhel
et pcutiet duces alienigenarũ · tã turchorũ et
saracenorũ q̃ omniũ ecclesie mee hostiũ Et h̃
de scda pte cap · In tercia pte ponit desideriũ

xpianoꝝ Et primo eorū qui tunc erunt refor
mati· qui desiderabunt futurā vitā· ⌊Et spō
sus ⌋siue affectio⌊ et spōsa ⌋illa reformata⌊ di
cant ⌋ꝑ dicent⌊ Veni dn̄e ihesu ⌋ad iudiciū· qꝛ
nichil aliud restat· Deinde exp̄mit desideriū
nostrū· qui quāto desiderio expectamꝰ victo-
rias futuras· ꝛ reformacionē ipi nobis testes
sumꝰ Et de his ait ⌊ Et qui audiet ⌋ tā p̄cla
ras futuras victorias⌊ dicet ⌋xp̄o O dn̄e ihū
veni cito cū exercitu sācto Tercio ponit desi-
deriū eoꝝ qui erant futuri sub cōstantino· qui
iā habētes totū orbem desiderabant cōserua-
ri in gracia Et hoc est quod ait⌊ Et qui sitit ⌋
graciā⌊ veniat ⌋ad xp̄m ⌊et accipiat aquā vi
te gratis ⌋qꝛ non precio emitur· sed sola volū
tate bona Ceterū qꝛ iā suo tp̄e erant heretici
qui corrūpebant apostolicos codices vt ptꝫ ex
euāgelijs ꝛ epistolis eis attributis· idcirco sub
dit imprecationē contra eos qui hāc sanctā ꝓ
phecíam corrupturi essent dicēs ⌊ Ego iohēs
cōtestor omnibꝰ ⌋huiꝰ sancte ꝓphecie corrup
toribꝰ hoc modo ⌊ Si quis apposuerit cōtra
riū ad hec ⌋falsificando ea⌊ apponet illi deus
plagas que sūt scripte in libro hoc Et si quis
diminuerit ⌋maliciose subtrahendo aliq̄d de
significato littere· vel negādo vel occultando
ipam que facta est ad consolacionē fideliū ne

scādalisent[z] in perturbato statu ecclesie ⌊au
feret ei de us partē de ciuitate sancta⌋ ne cō=
putetur cristianus⌊ + de libro vite⌋fidei vt cō
puterur infidelis⌊et de hȳs que sunt scripta
in libro isto⌋bona anime et corporis abscide=
tur Et ihesus qui est horum iudex et testis cō
firmat hanc sentenciam dicens⌊ Etiam volo
et ita fiat⌋ Vltimo exprimit desiderium toti
us ecclesie· ponens primo cristum ita eam al
licentem O ecclesia mea⌊ecce venio⌋nunc ad
inchoanda flagella vestra vt vltimo tempore
vos emendatos exaltem in monarchiam vlti
mam orbis Cui iohannes in persona totius
ecclesie respondit dicens O domine⌊ Jhesu ve
ni⌋et inchoa media· termina que decreuisti
bona ecclesie tue sancte· Et concludit episto=
lam Johannes dicens⌊Gracia domini nostri
Jhesu cristi· sit cum omnibus vobis amen⌋
q̄ vos preueniat concomitetur et prosequat[z]
ad dei voluntatem exequendā · qui de proxi=
mo inimicos suos scabellum pedum suorum
positurus est triūphaturusq; in sanctis xp̄ia
nis in secula seculorum Amen

Explicit secundus tractus qui est de fu=
turis triumphis secundum litteras diuinas
nunc incipit secundum astronomos

Incipit vltim⁹ tractat⁹ qui est de imperio

tr,uctorum scdm astronomos eiusdem magis
tri iohannis qui supra.

f Ere octo anni elapsi sunt quibus legi
genue tractatum sequentem quem de
dicaueram domino nicolao pistoriensi
sancte romane ecclesie cardinali. theano vul=
gariter nuncupato. distinctum per sequentes
conclusiones .:.

Prima conclusio.

d Ei prouidencia de lege cōmuni guber=
nat hec inferiora corpa mediante side
rū influxu Hec cōclusio sic pbat Om
ne multipliciter variatū et difforme reducit
ad simpliciter inuariabile. et vniforme p me=
dia min9 variabilia et magis vniforma scdm
aristotilē. cū non sit transitus de extremo ad
extremū nisi p media de lege cōmuni Sed cor
pora inferiora. sūt hec simplicitur mutabilia
et difformia de9 aūt simpliciter immutabilis
et vniformis corpa vero celestia neq3 simplici
ter mutabilia neq3 simplicit difformia Qua
re corpa inferiora de lege cōmuni reguntur a
deo mediante influxu celesti Hec est cōclusio &
racio beati thome in tercio cōtra gentiles. et.
q. disput. de veritate. ac eciā prima pte. questi

one vicesimasecūda articulo tercio Et in cor=
pore questionis dicit quod executio diuine proui
dencie per media non est propter defectū sue
virtutis· sed magis propter abundanciam
sue bonitatis· vt communicet creaturis dig=
nitatem causalitatis· quia bonum est sui ipsius
diffusiuum in alios· vt ait dionisius Augusti
nus quoque tercio de trinitate ait · Corpora
hec inferiora per corpora subtiliora et poten
ciora quodam ordine aguntur· Et dionisius
octauo capitulo de diuinis nominibus ait · Ra
dius solaris in generacionem visibilium con=
fert ad vitam· fouet· nutrit· et auget · Et au
gustinus quinto de ciuitate ait Nō vsquequaque
absurde dici potest ad solas corporum differē
cias afflatus valere sidereos Et damascenus
in secundo sentenciarum suarum ayt · Alij et
alij planete diuersas complexiones habitus
et disposiciones in nobis constituunt Et hoc
modo corpora celestia agunt in libertatē nos
tram inclinando solum per diuersas disposici
ones et non necessitando· eo modo quo ait a=
ristotiles in secundo de anima Molles carne
aptos mente dicimus · Similiter intelligi=
tur verbum· xxxviij· centiloquij Cum fuerit
mercurius in natiuitate alicuius in aliqua do
mor saturni· et ipse fortis in esse suo· dat boni

ratem intelligencie in rebus medullitus Hec beatus thomas tercio contra gentiles a capitulo octuagesimo vsqꝫ ad octuagesimūquartum per totum

Secunda conclusio

d Ei ꝓuidēcia gubernat corpora celestia ⁊ oīa visibilia · p angelicam creaturā de lege cōi Hec cōclusio ꝓbaī sic In essentialiter ordinatis · semp minꝰ dependet a nobiliore · sꝫ corpa celestia · et alie creature et angeli essenciales sunt partes vniuersi · Igitur omnes creature visibiles ignobiles r̄guntur a nobilissima natura angelica Ea racione coacti philozophi posuerūt intelligencias mouere orbes Et hoc asserit cum aliis teologis gregorius in quarto dyalogoꝝ dicēs Nichil in hoc mundo visibili nisi per inuisibilem creaturam disponi potest · Et augustinꝰ iij · de trinitate ait Omnia corpora per spiritū vite racionabilem reguntur et spūs racionalis peccator per spiritū vite racionalē iustū · hec noster aq̄nas tercio cōtra gentiles ca · lxxvi · et lxxx · Et in q · disput · de veritate · q · v articulo octauo Ex hac conclusione sequitur qꝫ qui iudicat per motus sidereos non peccat imo sit nedum astrologus sed optimus theologus · qui iudicat executionem diuine proui

dentie de lege cōmuni nec hij vocantur mathematici ab ecclesia quos iam astrologia reprobat vt probauimus in nostro opusculo de celaturis gemmarum · Et hac via reprobi sunt omnes qui latrant contra scienciam litteralem astrologiam · qui semper sunt ad discentes · et nūquam ad veritatem puenientes vt ait apostolus · qui cū nichil de mathematicis tū vel maxie de phisicis et theologia nichil nouerūt nisi quedam cōmunia et confusa ·

Tercia conclusio

Non repugnat fidei dicere deum punitiones hominū facere · in peste · fame · ac flagellis infidelium p influxum stellarū et angelorum · nam vt dicitur in libro sapiencie · deus armat creaturā in vltionem impiorum Et hoc modo dicit albertus in libro de causis diluuij ⁊ inudacionū quod nō non est impiū imo verum dicere quod diluuium a causis naturalibus que fuit cōiunctio ponderosorum pcedens diluuiū p cc · lxxix · ānos Et in hoc apparet mira dei sapiencia que aptauit motus celestes tali pporcione · vt eo tēpore inducerent vindictā quo prsciebat homines mereri Et ita diluuium processit ab eterna prouidencia ⁊ temporali executōe celorum Et qz celestis influxus ad pluuias ab al

chabitio et astrologis vocantur value siue ca
taracte celi·idcirco moyses edoctus astrologi
am vocabulo naturalis influxus vsus est di-
cens Et cararecte celi aperte sunt Ex quo se-
quitur qꝫ sicut diuina prouidencia de lege cō
muni preordinauit malos influxus ad vlcio
nem impiorum ita bonos preordinauit ad p̄
mium bene ac iuste viuencium

Quarta conclusio

Celestie regnum et si specialiter spiri
tusancto regatur·tamen peccatis ex
igentibus pro emendatione relinqui
tur celestibus influentijs malis Hoc licet pro
betur ex precedenti conclusione·tamen ex di
uinis litteris fortius roborazatur· quando an
geli de babilonia dicunt Curauimus babilo-
niam et non est curata·derelinquamus ergo
eam Et ysaye quinto capitulo dicit deus Au
feram sepem eius israhel et erit in conculcaci
onem Et bearus thomas prima parte q·cxiij
ar·vi ait Angeli dicuntur non custodisse isra
helem et babilonem quia non obuiauerūt qn
tribulacionibus subiacerent·et ita relinquū
tur communi legi dei que p angelos·stellas·
demones · et tirānos exercetur

Quinta conclusio

Vsu dei celestis leo influit turcis ⁊ cris

stianis Primum patet quia albumasar de con iunctonibus magnis tractu quarto de clima tibus ait leo habet ex terris locum thurcorum et desertum eorum De christianis dicit ptolo meus secundo libro quadripriti capitulo ter cio Generaliter inquit triplicitas orientalis dominatur quarte occidentali · ut sunt brito nes · germani · itali galli · torini · ispani · torini sunt hungari Et propter stellas dominatri ces que sunt iupiter · mars · et saturnus · acci dit ut non humilientur et libertatem appetunt et arma concupiscunt et sint bellicosi periti regiminis · nitidi et mundi Et regiones subiec te leoni sunt apulia · italia · gallia · scicilia et ibi

Sexta conclusio

Leonis prima medietas deseruit thur cis · Secunda vero cristianis Hec con clusio probatur Quia prima medie tas illuc influit quorsum tendit · et similiter se cunda · Sed prima vergit versus cancrum et septentrionem · secunda versus virginem ac meridiem Igitur prima deseruit septentrio nali regno · secunda meridiano Sed sedes reg ni thurcorum est andrinopolis seu constanti nopolis que est septentrionalior respectu se dis cristiane que est roma · Ergo prima pars est thurcorum · secunda cristianorum

Septima conclusio

o Rbis maxim⁹ dominatur mille añis
Hoc patet per ascẽsiones facierũ sig-
norũ scđm ptolomeũ·alboali ꝛ idos
qui fuerũt ãte eos et xp̄m Ubi nota ꝙ queli-
bet facies signi dñatur mundo annis tricen-
centis·triginta et quatuor mensibus · et ita
totũ signũ dñatur mille annis·in quibus ap
paret effectus signi et faciei· Unde in primo
millenario mundi in quo dominat⁹ est aries
ꝛ mars·inuenta ẽ ars fabrilis a tubalachaim
et rapine· homicidia a chaym· nã sub marte
sunt ista In secundo millenario thaurus cu;
venere dominabatur· et tunc post diluuium
vinee fructus·agricultura·et edificia·et tur
ris Babel constructa fuit a nembrot·et vine
a a noe·que omnia sunt sub thauro et venere
In tercio millenario regnauit mercurius et
gemini · sub quo fuerunt doctissimi philozo-
phi·legiste·geometre:et huiusmodi· qual' fu
it moyses·mercurius· termegist⁹· solon· pic
tagoras· et ceteri sapientes Quarto millena
rio fuit cancer sub quo sũt naues et aque:sub
quo exerses mare nauibus cõstrauit Quinto
millenario fuit leo · sub quo sunt potenciora
regna:et domina ĩ quo ro mani orbem domu
erũt Et in principio sexti millenarij fuit pri

ma facies virginis sub qua fuit par vniuersa
lis· subtilitas ingenij·et apparicio cristi· Nā
tunc dicebant teste tholomeo et albumasar:
Ascēdit in prima facie virginis virgo imma
culata corpore·vultu decora·puerum lactās
et dat ei ad comedendum ius· Nā scdm orosi
um et translacionem lxx interpretum·et euse
bium anno mundi quinque milib9: centesimo
nonagesimonono · qui fuit octauiani annus
quadragesimus secundus natus est cristus et
tunc peruenit profectio facierum ad sextum
gradum virginis in q̄ ascendit dicta virgo vt
dictum est· Et quia eo tempore ibi erant due
ale virginis de natura mercurij et martis p
fecto significabat² ex figura alata q̄ religio
xpiana iclinaret² ad eleuacōe; mētis et rligio
nis·ex mercurio vero ad profunditatē scien
tie·et ex marte ad constāciā martirij· quod
sub herode ab innocentib9 cepit·qui vt ait be
da in omelia eorū futurā cristianoꝝ cedē mar
tirumq; stragem significauit Et circa mundi
annos quinq; milia septingentos venit pfec
tio ad terciam faciem virginis: in qua ascēdit
mulier alba et compta sed surda · in qua pre
ualuit pseudo propheta et bestia affeminata
secta maumethi· que in primis ornatui et li
bidini vacat·et deinde est surda nolens racio

De nativitate x.

nes audire sed gladio legem defensare iubes.
Nec sic de varitate religionum et cristi natiui
tate iudicare est contra fidem. vt quidam in
considerate pronunciant. quia propter hoc
cristus non fuit stellis subiectus. sz libere ab
eterno stellarum influxū hunc ordinauit et e
legit. sub quo carnem susciperet. et fidem sū
mam predicaret. nec propter se hoc elegit. sz
propter nostram salutem vt nulla hominib9
esset excusatio ad credulitatem quibus eciam
fauebant celi iussu dei

Octaua conclusio

Rbis magnus dominatur ccc. lx annis
Et dicitur magnus ad differēciā orbis
maximi precedentis Et hec conclusio ꝓbatur
ex hali et alijs facientib9 directiōes a diluuio

Nona conclusio

Unt clxxi. annus quo dominium ce
c pit ab orbe magno in leone et restāt
nouem āni quo incipiet profectio ad
secundam medietatem leonis Prima pars ꝓ
batur ex hoc ꝙ de orbe magno iam completi
sūt xij. orbes. atqꝫ ita totus cancer est cōplet9
Item ab illo tempore vsqꝫ ad hunc presentem
annum salutis M cccc. lxxxi restant de orbe le
onis C lxxi vnus ergo iam sunt C. lxxi ann9

quo post cancrum orbis leonis cepit Secūda pars conclusionis probatur ex hoc q medietas orbis magni est centum octuaginta ānorum Sed iam de leone transierunt centū septuaginta vnus ānus. ergo restant noue anni quibus cōplebitur prima medietas Et q imperium horum thurcorum. cepit iam sūt centum septuagintavnus annus in quo peruenit directio faciei rum ad locum in quo ascendit vir vehemēs arcu vtēs et nud9. qui ē imperiū ipsorum arcu vtencium et denudandorum sub septimo rege. vt in apocalipsi exposuim9.

Decima conclusio

Fauor thurcorū incipiet decrescere āanno salutis M cccc lxxx. et incipiet paulatim deuolui ad christianos Hec conclusio probatur duplici via. Primo via naturali sic Anno dicto completur prima medietas leonis et anno sequente scilicet M cccc lxxxi. incipit alia vt supra expositum est Sed prima medietas est thurcorum. secunda cristianorum vt supradiximus. ergo fauor thurcorum incipiet decrescere circa dictum tempus et fauor cristianorū incipiet expergisci et suscitari Secundo probatur per sc̄am pphetiā euāgeliste iohānis quā supra exposuim9 apocalipsis capitulo xvij. q sub filio hui9 thurci

cessabit eorum imperium Sed iam huius rei summus p
pinqui qz vt euidencia facti ostendet · erit iam
huius thurci vita breuis Ergo circa dictum tem
pus fauor latinorum incipiet crescere Nec stu-
por sit aduentus eius in apuliam quia prima
via salutis est [quod minime reris] gracia pe
det[2] ab vrbe Puto enim sicut exdcium troie
primum ab apulis venit · ita thurcorum excidium
ab apulie principe inchoabitur · vt publice et
legi genue et scripsi ad eundem dominum cardinalem
in cuius iudicij copijs publicis · hoc eciam adi-
tum est et publice lectum quod si vita concomitabi
tur glorioso regi ferdinando · clarior euadet
alexandro Hec non sunt nouiter pnunciata sz
publice scripta et lecta a me M cccc · lxxi · in ec
clesia nostra in lectione publica · vt testis est
fere tota nobilitas genue Hec autem beatissi
me pater ac incliti reges et illustres senatus
replico · vt accensis animis magis in truculen
tissimum hostem cristiani nominis insurga-
tis Neqz tam fidei quam regum et nobiliuz hostis
est dicendus Non enim vilium capita scindit
sed decollat reges · truncat principes eorum the
sauros subripit · senatuum eraria publica gem
masqz pdat[2] · nobilium vxores et filias stuprat
et lupanarij infamia polluit Nolite o xpianissi
mi reges ac principes et clari senatus opinari quod res

pontificis et fidei agatur sz magis vrã Quod
pfecto intelligeretis si exempla patriarũ q̃s
cepit ante oculos poneretis Neq3 enim vobis
minora inferet supplicia et rerum vestraruz
non minores cõcedet rapinas aut stupra mi
nora ante oculos filiarum et vxorum vestra
rũ q̃ in ceteros reges principes patricios et
senatus effecerit Cur igitur in iram contra
hostem generis humani imo contra hostem
regũ et nobilium non consurgitis Cur mora
mini vltionem fidei et sanguinis nobiliũ xpi
anorum Cur legaciones vestras cũ oliua pa
cis nõ committitis Forte terret vos frequẽs
eius victoria Sed olim contra feminas gre
cas pugnauit quibus deus erat iratus ob
heresim Nunc cum viris sibi consertandũ
est qui nauiculam sancti petri fluctuantem
iuuant qb9 presto est saluator Sz formida
tis e9 forte dicias Ipa agite milites xpi ille
potius vos accendant quoniam christianis
nostris subripuit Non enim vt iohãnis sanc
te prophecie attendamus non inq̃ ei deus
hereticorum regna diuiciasq3 cõcessit vt pos
sideat qui est iinterritum cito iturus sed vt
gemmarum et lapillorum illorum splendo
rem diuicias q3 custodiat vobis christi pug
natoribus quia diuicias quas deuorauit euo

met·et imperia prouinciasq3 inuitus vobis re stituet · At forte multitudinem exercitus et apparatus eius timetis· Sed si hoc atheni= enses aut alexander timuissent·neq3 atheniē ses infinitā classem xerses potentissimi dele uissent·neq3 alexander innumeras darij copi as strauisset aut monarchiā eius potentissi= mā inuasisset Non em̄ est in multitudine vic toria belli inquit preclarissimus hebreus ille imperator iudas machabeus sed a celo est et animi virtute Sūptus inq̄s deficiunt annui sed dabuntur ex hostiū preda·nā boni impe= ratoris est sumptus militibus dare primos deinde ad hostiū predam allicere animosq3 ac cendere·sed non ante prede vacare q̄ꝫ bellum sit cōfectum primis aggressoribus dona lar= giri·captis patrijs vt sub dictis multa impo nere hijs artibus alexander magnus·hijs ar tibus gotfridus de billon dux lotorigie post occasum sui exercitus in ponto·his artibꝰ hic thurcos·hijs tandem et vos artibus vos vest trosq3 ditabitis·animos militū accendetis· aduersarios nedū territabitis·sed eciā debel laturis·et modicis sumptibꝰ expediciones vest tras cōficietis Tantū sit vobis animus et de us qui pollicetur victoriam vobis presto erit Sed diffidia nostra dicetis obsunt Equidem

nõn prosunt · sed celerrimẽ ea finietis · si lega
tos ad pontificem mitteretis cũ plena autori·
tate · vt simul omnes sorte data eligant impe
ratorem constantinopolitanum · cui omnes
faueant · crucem ꝓ in thurcos predicent · q̃
capta constantinopoli · genuensibus ac vene
tis adiutoribus qui ante sua fuerant reddãt
et cetera pacis iuuamina offerant · Nã vt ait
philosophus in xi · methaphisice · pluralitas
principatuũ cũ sit mala vnus oportet sit prin
ceps ad res omnes bene disponendas · Ergo
neqȝ cristiani bene conuenient nisi vnũ orien
tis imperatorẽ vnanimes siue electione libe
ra · siue sorte posita ex deo eligant · in quẽ to
tius orbis oculi coniectentur Hec sunt beatis
sime pater · et cristianissimi reges ac senatus·
que deus iussit vt scriberẽ · in quibus si quid
dictum est quod placeat · sit ad laudem dei de
proximo triũphaturi de infidelibus · si quid
vero minus erudite ꝓlatum est · vos vestra in
nata benignitate veniã concedetis Vobis ve
ro et futuro imperatori orientis · deus ipse v
nionem pacem et victoriã concedat in euum
Amen Ex genua M CCCC · lxxx
die xxxi · martij · in sabbato sancto cõpletum ·

